

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

cenacul.vitralii@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2025

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Secretar de redacție:

Col. (r) Mihai Munteanu

Membri:

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat

Gl. mr. (r) Marin Ioniță

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- Toamnă cu belșug de gânduri 5

File de istorie

- Serviciul secret român în perioada 1842-1866: evoluții în domeniul siguranței generale și apărării naționale (II) 7
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Septembrie 1941: Organizație comunist-teroristă din Tighina descoperită de Serviciul Special de Informații 33
Dr. ist. Alin Spânu

Memorie profesională

- „Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi...” 41
Col. (r) Gheorghe Cosma
- Întâmplări profesionale (4) 49
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Deontologia profesională și importanța acesteia în activitatea Serviciilor de Informații 71
Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei
- Invitație... la lectură 82
Col. (r) magistrat Gheorghe Ciobotaru

În sprijinul culturii de securitate

- Pe teme de actualitate 84
 - Spionaj economic în era inteligenței artificiale / Col. (r) Liviu Găitan

• Note de lectură	87
○ O carte – o radiografie / Col. (r) magistrat Gheorghe Ciobotaru	
○ Eroii Făgăraşului / Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei	
○ Revista „Eroii Neamului”, nr. 65/2025	
<u>Pagini literare</u>	94
○ Omagiu Limbii Române de Ziua Ei: Ion Alin Gheorghe, Iacob Oniga	
○ Ion Alin Gheorghe: Rime de vacanță	
○ Vitrina cu cărți: Nicolae Noni Paraschiv: <i>Inimi aprinse</i> , Petru Popița: <i>Gânduri răzlețe</i>	
○ <i>Floare de colț</i> : Cronici și impresii: Lucian Costache, Ghiță Nazare, Silvia Bodea Sălăjan, Silvan G. Escu	
○ Agenda Cenaclului „Vitrării”	
<u>Din viața și activitatea ACMRR-SRI</u>	120
○ Cronologie: iunie – august 2025	
○ Proiect de suflet: Omagiu eroilor români	
○ <i>Vitrării</i> în peisajul publicistic	
○ Prezențe artistice: Gheorghe Rusu: Armonii de toamnă	

EDITORIAL

TOAMNĂ CU BELȘUG DE GÂNDURI ...

Vara a trecut, lăsându-ne amintirile frumoaselor vacanțe alături de cei ce ne sunt dragi, dar și urmele și urmările, din ce în ce mai consistente, ale schimbărilor climatice și fenomenelor extreme cu care ne-am confruntat tot mai frecvent. Toamna vine și ea cu grijile și problemele ei climatice, nici pe departe atât de complexe pe cât amenință a fi cele economice și sociale. Le facem față tuturor cu avantajul pe care ni-l conferă vârsta și experiența de viață și profesională, care ne dau convingerea că, așa cum acest popor al nostru a rezistat vicisitudinilor aduse de milenara sa istorie, vom găsi și acum, împreună, calea către mai bine.

Asociația a marcat începutul verii cu o Adunare Generală care s-a desfășurat în cadrul primitiv, „de vacanță” oferit de Centrul de perfecționare de la Bran (mulțumim organizatorilor și sperăm să ne mai primească!). Participarea, prin reprezentanți, a tuturor Sucursalelor a oferit, ca de obicei, prilejul unor ample și consistente dezbateri privind principalele probleme aflate în preocuparea rezerviștilor, îndeosebi demersurile vizând înlăturarea inechităților din domeniul pensiilor militare. Participanții au fost de acord ca aceste demersuri să fie continuate de conducerea Asociației, împreună cu structurile partenere, pe lângă noii factori decizionali rezultați în urma procesului electoral.

Menționăm totodată frumosul proiect de suflet realizat de Sucursala Cluj, împreună cu colegi din alte sucursale transilvănene (Alba, Bihor, Sibiu), care și-au îmbogățit vacanța cu un omagiu adus eroilor români care s-au jertfit pentru eliberarea Cehoslovaciei la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Perioada vacanțelor nu ne-a împiedicat, nici de această dată, să ne străduim pentru a aduce în fața cititorilor momente și întâmplări din timpuri demult trecute sau mai recente, care ne dau – și ar trebui să le dea tuturor – de gândit, fie doar și dacă acestea sunt alăturate unor evoluții și fenomene ale actualității imediate. „Filele de istorie” continuă prezentarea începuturilor activităților informative organizate în România secolului XIX (col. (r) dr. Sorin Aparaschivei), rezultatele acestor structuri după o evoluție de aproape un secol

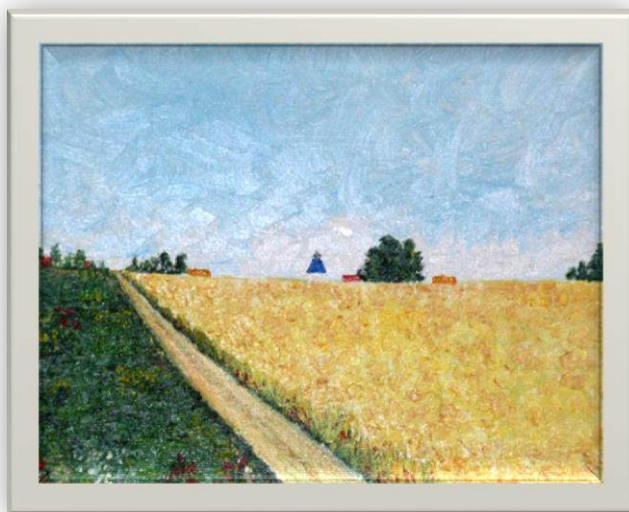
(dr. ist. Alin Spânu), dar și modul în care unele tehnici și metode ale „războiului hibrid” din zilele noastre pot fi regăsite în acțiunile începutului de secol XX.

„Memoria profesională” a colegilor noștri (col. (r) Gheorghe Cosma, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, gl. bg. (r) Nicolae Pintilei) ne aduce în trecutul recent, unde, printre altele, putem vedea, din întâmplările și momentele gestionate de oamenii de informații, riscurile și nefastele consecințe ale interferenței unor factori externi, îndeosebi cel politic, în activitatea de *intelligence*.

Fiind totuși „în vacanță”, le-am pregătit cititorilor o consistentă invitație la lectură, oferită de titluri interesante din zona profesională, dar și din cea literar-artistică, prezentate în principal de membrii și colaboratorii *Cenacului Vitralii*. Nu lipsesc nici cronicile referitoare la antologia „*Floare de colț*”, cu aprecieri la adresa talentului și muncii autorilor. De asemenea, „agenda” prezentată de coordonatorul *Cenacului* relevă o bogată prezență și activitate a membrilor acestuia în rândul publicului, în librării și pe simeze. Cât despre acest număr, el este „înfrumusețat” printr-un omagiu adus Limbii Române și câteva „Rime de vacanță” (Ion Alin Gheorghe, Iacob Oniga) și o evocare a trecutelor vacanțe pe Litoral (Alexandru Pîrvu Prundu). Am adăugat câteva imagini plastice prin care Gheorghe Rusu evocă frumusețile toamnei pe meleagurile românești.

Vă dorim o lectură plăcută și o toamnă cu belșug de roade și sănătate!

Redacția

FILE DE ISTORIE

SERVICIUL SECRET ROMÂN ÎN PERIOADA 1842 – 1866: EVOLUȚII ÎN DOMENIUL SIGURANȚEI GENERALE ȘI APĂRĂRII NAȚIONALE (II)

Evoluții în domeniul siguranței statului și apărării naționale în timpul lui Alexandru Ioan Cuza

Primele reforme ale lui Alexandru Ioan Cuza au vizat instituțiile de ordine publică și apărare ale statului în vederea realizării unor structuri naționale. Tendințele separatiste și orgolii personale ale unor responsabili aduceau prejudicii Unirii și conducerii unificate de stat. De exemplu, *Cordonul Dunării* și *Cordonul Munților*, care aveau paza și controlul frontierelor, nu expediau la Ministerul de Interne situația intrărilor și ieșirilor persoanelor din țară. Pentru a curma situația, în cursul lunii iunie 1859 Alexandru Ioan Cuza a fost nevoit să ordone ca Ministerul Ostășesc și toți comandanții de la punctele de frontieră să trimită la administrațiile din subordinea Ministerului de Interne listele complete cu toți pasagerii intrați și ieșiți din Principat, potrivit regulilor încheiate în anul 1852.¹ Domnitorul a intervenit personal la generalul Alexandru Macedonski, *ministrul ostășesc*, să-i cheme la ordine pe *comandanții de puncturi*, ministrul fiind pus în situația să amenințe cu „tragerea la răspundere” în tot „ceea ce se atinge pentru păzirea cu exactitate a regulilor întocmite pentru viza pașapoartelor la pasageri, căci orice neîngrijire întru aceasta poate trage după sine felurite neorânduiri și confuzii”.²

Pentru a „degaja” Ministerul de Război de sarcina controlului la frontiere, Alexandru Ioan Cuza a emis *ordinul nr. 160* din 10 octombrie 1859 care a fixat atribuțiile și sarcinile Miliției de Graniță: „*Scopul pentru care este formată Miliția de Graniță fiind acela ca înconjurând țara din toate părțile să apere linia hotarului de orice năvăliri și strecurări a făcătorilor de rele, precum și comerțul și veniturile statului; cu un cuvânt, această parte a oștirii este: Siguranța apărării hotarelor țării și a veniturilor Statului*”.³

¹ ANR (Arhivele Naționale ale României), Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1938, Punctul Focșani, dosarul nr. 368, fila 66; vezi mai sus Art. 3 din *Regulamentul privind controlul deplasării cetățenilor străini și a pașapoartelor în Țara Românească*, emis Barbu Dimitrie Știrbei, în februarie 1852.

² *Ibidem*, semnează Șeful de Căpetenie a toată puterea armată, General Adjutant Macedonski, f. 74.

³ *Ibidem*, f. 157.

Țintind întărirea Domniei ca autoritate unică centrală și unificatoare în special la nivelul ministerelor de interne și de război ale Principatelor, la 11 octombrie 1859 Alexandru Ioan Cuza a preluat *comanda armatelor reunite* ale celor două Principate („comandant suprem”), transmițând ferm că: „*ostașul bun este acela care știe a-și îndeplini îndatoririle cu hotărâre nestrămutată, acela care susține cu tărie onorul steagului sus, acela care-i credincios jurământului său către Guvern, își dă viața cu mulțumire pentru menținerea Ordinului legal și apărarea nației sale*”, iar „*de astăzi înainte voi veți privi în persoana Noastră nu numai pe vechiul vostru tovarăș de arme, nu numai pe Domnitorul Țării, ci chiar pe Șeful vostru militar*”.⁴

A urmat celebrul *Ordin de zi nr. 83* din 12 noiembrie 1859 care a statuat înființarea Corpului de Stat Major General al Armatei Române⁵, urmat de *Ordinul de zi nr. 123* din 14 decembrie 1859 care a stat la baza constituirii **Serviciului de informații al Armatei Române**. Conform *Ordinului de zi nr. 123*, informațiile militare aveau ca sarcină: „tot ce se va atinge de lucrările topografice, geodezice și statistice, precum ridicarea și lucrarea planurilor de acest fel și aplecarea acestor lucrări la facerea hărții cadastrale a Principatelor-Unite; (...) tot ce privește operațiile tactice și strategice, precum recunoașteri și itinerare militare, combinarea și conducerea coloanelor de arme, combinarea și dirijarea manevrelor, alegerea pozițiilor militare, așezarea, construirea și întărirea taberelor în conformitate cu starea trupelor și patrula tărâmului”.⁶ Ca „șefi” ai *informațiilor militare* au fost desemnați sublocotenenții Gheorghe Slăniceanu, Nicolae Donea, Constantin Baruț⁷ (Barozzi) și Ștefan Fălcoianu.⁸

⁴ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1938, Cordonul Munților, Dosar nr. 138, f. 132, Ordin de zi către toată Puterea Armatei a României din Principatele-Unite, no. 100, anul 1859, octombrie 13, copie după cel cu no. 164 (tipărit cu caractere cirilice); și Dosar nr. 368.

⁵ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1938, Cordonul Munților, Dosar 138, f. 167. Ordin de zi către toată Puterea Armatei a României din Principatele-Unite, no. 117, anul 1859, 1 decembrie, copie după cel cu no. 83 din 12 noiembrie; Datu-sa în prezența noastră la Iași, Moldova, în 12 noiembrie, Anul Mântuirii 1859, iar al domniei noastre în Principatele-Unite cel întâi (tipărit cu caractere cirilice); și Dosar nr. 368.

⁶ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1938, Cordonul Munților, Dosar 138, f. 176. Ordin de zi către toată Puterea Armatei a României din Principatele-Unite, no. 123, anul 1859, 14 decembrie (tipărit cu caractere cirilice).

⁷ Баруц – în textul original.

⁸ Ștefan Fălcoianu este „confirmat” ca șef al Serviciului de informații militare al Armatei în perioada 1859-1865 și de: *Enciclopedia Armatei României*, Statul Major al Armatei, Serviciul Istoric al Armatei, Editura CTEA, București 2009, p. 484.

Tot în scopul unificării instituționale, la 2 august 1860, de la Iași, Mihail Kogălniceanu (premierul Moldovei) a solicitat miniștrilor de război să-și trimită reciproc toate legile și regulamentele Puterii Armate necesare unificării administrației statului, iar pe viitor să se consulte și să se informeze unul pe altul asupra oricărui act emis în domeniu de către cele două ministere de război. Kogălniceanu preciza că luase deja înțelegere la Focșani cu Vasile Boerescu, ministrul justiției și *ad-interim* la culte și instrucția publică din „Țeara Românească”, și s-a „regulatu ca în viitor toate reglementele și instrucțiunile cum și orice alte lucruri de interesu general s-ar face în Țeara suroră să se comunice Ministerelor respective de aice, urmându-se astfel și din partea Ministerelor de aice, pentru ca așa, deși aceste lucrări vor fi elaborate pentru un Principatu, să se poată aplica și în celălaltu, întrucātu ar fi cu puțință și conform legilor existente”.⁹

În iunie 1860, Alexandru Ioan Cuza a decis ca Ministerul de Interne să-și extindă competența și atribuțiile în chestiunea supravegherii străinilor aflați pe teritoriul național, sens în care a ordonat Ministerului de Război să informeze Prefectura Poliției Capitalei încă de la punctul de frontieră (adică *în timp real*, n.n.) cu privire la orice persoană suspectă care intră în țară¹⁰, de asemenea, sub motivul că „viza pașapoartelor” la Ministerul de Război era nepotrivită cu atribuțiile sale, când „Poliția în Țară este a Ministerului de Interne prin prefecturile de județ, la 15 august 1860 domnitorul a ordonat ca „de acum înainte pașapoartele slobozite de Guvern nu vor fi înzestrate decât cu o singură viză, a Prefectului de Poliție în Capitală sau de acea a Prefecturilor respective în Districtele unde se slobod asemenea pașapoarte”.¹¹

La 7 decembrie 1862 s-a adoptat un nou „Regulament pentru controlul și vizarea pașapoartelor pasagerilor care intră și ies din Principat”, legea obligând „comandirii de puncturi să comunice prefecturilor regulat pe fiecare zi (situația, n.n.), fără ca pasagerul să mai meargă la Poliție și Administrație”¹².

În final, prin *Legea grănicerilor* din septembrie 1863, Ministerul de Interne a preluat de la cel de Război și sarcinile administrative privind frontiera,

⁹ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1192, fila 790.

¹⁰ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, anul 1860, Dosar nr. 97, vol. I, fila 122.

¹¹ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1185, fila 196.

¹² ANR, Inv. 2236, Ministerul de Război 1837-1919, Dosar 212/1862, f. 658.

astfel că „s-a mai lăsatu asupra Armatei paza (doar) a 39 de picheturi dupe linia Dunării, la care se întrebuintează peste 1000 de oameni”.¹³

Un alt act normativ în domeniul siguranței generale a statului a fost *Legea Adunărilor Publice*, avizată de Consiliul Miniștrilor la 13 aprilie 1860. Ea impunea angajaților Ministerului de Interne să posede cunoașterea informativă preventivă „a străzii” și controlul asupra întrunirilor publice, de pildă: „*Orice adunare în gloate de oameni în armați și adunați la un loc este cu totul poprită. Asemenea sunt poprite orice adunări de gloate de oameni nearmați grămădiți pe ulițe, piețe sau oricari alt loc public, dacă acele adunări vor fi fără o prealabilă învoire a Poliției. (...) Orice provocări d-a dreptul din partea unei gloate armate sau nearmate, prin cuvinte pronunțate în public sau prin scrisori, sau prin afișuri lipite pe ulițe, sau împărțite se va pedepsi ca crime sau delictes dupe cum se arată mai jos: tipăritorii, tipografii, împărțitorii se vor pedepsi ca complici (...). Dacă adunarea în gloată are caracter politic, acei culpași, afară de prevederile prevăzute la art... a legii de față, se vor lipsi pe trei ani din exercițiul drepturilor lor politice. (...) Adunările de serbări, înmormântări, solemnități, nunți nu se socotesc ca adunări de gloate de casurile prevăzute de legea de față*”.¹⁴

Control național informativ-polițienesc exista și asupra stabilimentelor publice. De exemplu, Regulamentul nr. 8904 din 16 octombrie 1859 prevedea că: „Toate stabilimentele publice, precum: cârciumi, hanuri, hoteluri, birturi, cazinouri și cafenele sunt supuse la oarecari reguli polițienești (...). Acestea nu pot fi deschise fără o avizare prealabilă a Poliției Capitalei sau în provincie a administrației de județ”, iar nimeni nu putea înnopta într-un asemenea stabiliment fără a fi înregistrat și anunțată Poliția, toți proprietarii primind în acest sens un *registru* (unic) de la Poliție sau Administrație. De asemenea, în stabilimentele publice „adunările tulburătoare sau sgomotoase sunt oprite cu totul”.¹⁵ De exemplu, la 14 decembrie 1860 supusul prusac Nicolai Feldman a fost nevoit să prezinte ministrului de interne garanții din partea „*Agence et Consulat Général de Prusse dans les Principautés-Unies de Moldavie et le Valachie*” pentru a obține aprobarea organizării unor baluri mascate în București.¹⁶

¹³ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1524/1863, fila 158.

¹⁴ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa I, anul 1860, Dosar nr. 14, Ministru Secretar de Stat la Departamentul de Interne, Ion Ghica. Nr. 3131, 1860 Apr. 16, fila 117 și f. 126.

¹⁵ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă 1859-1867, Dosar 144/1863, fila 291.

¹⁶ *Ibidem*, Dosar 102/1860, filele 184-189.

Asigurarea permanenței la serviciu a funcționarilor Ministerului de Interne, inclusiv pentru gestionarea unor situații de criză, a făcut obiectul *circularei* din 1 februarie 1862 care obliga ca „toți funcționarii, începând cu directorul și șefii de secții (...) să fie în fiecare zi la posturile lor începând cu orele 10 dimineată”, orice întârziere sau abatere trebuia consemnată și raportată ierarhic; părăsirea clădirii Ministerului de Interne era permisă doar prin delegarea unui înlocuitor capabil să execute sarcinile titularului; lucrările încredințate spre execuție trebuiau executate la termen, chiar și noaptea, și orice întârziere trebuia raportată; șefii de secții erau datori a numi la fiecare secție câte un angajat care să lucreze noaptea în Minister; de asemenea, trebuiau respectate regulile de conduită/ierarhie între funcționari etc.¹⁷

Pentru a obișnui Marile Puteri Garante cu actul unirii depline și pe vecie a Principatelor, Consiliul Miniștrilor a decis, la 2 februarie 1862, să elimine din actele oficiale ale statului titulatura de *Principatele Unite Țara Românească și Moldova*, aceasta fiind înlocuită cu titlul de *Principatele Unite*, motivându-se că vechea titulatură „nu mai corespunde cu starea lucrurilor în ființă, în urma unirii definitive”. S-a comunicat decizia și „Ministrului Treburilor Streine, pentru a tipări cu titlul de mai sus numărul de pașapoarte trebuincioase”.¹⁸

Pentru securizarea informațiilor și corespondenței de stat exista și Hotărârea Consiliului de Miniștri din 23 februarie 1862, prin care Administrația Telegrafului din Principatele Unite, aflată la Ministerul Lucrărilor Publice, a trecut în subordinea Ministerului de Interne, motivându-se că această instituție pentru transmiterea corespondenței statului trebuie să se afle acolo „unde este Poliția (inclusiv cea Secretă, n.n.) și Administrația Generală a Țării”.¹⁹

În sfârșit, la 13 iulie 1862 a avut loc unificarea ministerelor de interne de la Iași și București, ceea ce semnifică încheierea procesului de unificare administrativă a statului român național modern. Prin Decretul nr. 495, Consiliul Miniștrilor și *Măria Sa Domnul* au decis: „Cancelaria Ministerului de Interne este reorganizată în cinci secțiuni și un oficiu statistic, Direcția din Iași fiind desființată cu desăvârșire de la 1 august 1862”.²⁰ La 23 iulie 1862, prin Raportul Ministerului de Interne cu nr. 5930, s-au fixat cele șase departamente

¹⁷ *Ibidem*, Dosar 26/1862, fila 11.

¹⁸ *Ibidem*, fila 40.

¹⁹ *Ibidem*, Dosar 253/1862, filele 1-3.

²⁰ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1498, fila 651, adresa nr. 28672, din 13 iulie 1862.

ale Ministerului de Interne: 1) Secția Administrativă; 2) Secția Administrației Rurale și Comunale; 3) Secția Administrației Municipale; 4) Secția Împlinitoare și Conțințioasă; 5) Oficiul Statistic; și 6) **Secția Siguranței Publice**. Așadar, în cadrul Ministerului de Interne se individualizează pentru prima dată un departament al *siguranței de stat*.

Odată încheiată această etapă a procesului unificării naționale a ministerelor de interne, complexitatea și evoluțiile survenite în noul cadru de activitate au determinat noi organizări și reforme. De exemplu, pentru modernizarea muncii de poliție judiciară, în toamna anului 1862, comisarul Damian Duțulescu a întocmit un raport către conducerea Ministerului de Interne în care, motivând că a „întâmpinat mari dificultăți în îndeplinirea sarcinilor ca ofițer al Poliției Judiciare și auxiliar al Procurorului”, din cauză că încă „nu există niște reguli trasate prin care să se arate precis cum trebuie a se proceda în chestiunile cele mai vitale, precum în cazuri de crime, flagrant, delictes și abateri care se împart în mii de ramificații”, a compilat mai mulți autori străini din domeniu, precum Charles Berriat-Saint Prix²¹, și a alcătuit un *Manual de Poliție Judiciară și Municipală*, „refăcut după legile și obiceiurile noastre”, pentru a servi și ca „povață impiegaților administrativi în afacerile lor ca auxiliari ai Procurorului și ca Poliție Judiciară”. *Manualul* a fost aprobat și trimis spre tipărire și distribuție națională Prefectului Poliției Capitalei²².

Cu rol consultativ și în probleme de securitate și apărare națională, Alexandru Ioan Cuza a înaintat la 10 ianuarie 1863 Camerei Deputaților „*Proiectul de lege pentru instituirea unui Consiliu de Stat*”. Conform motivației proiectului, acesta avea rolul de „a sta lângă puterea executivă spre a pregăti proiectele de legi și regulamente (cu precădere legile speciale, n.n.), de a exercita atribuțiuni contencioase, de a oferi consultanță în chestiuni de administrație”. Puterea executivă putea să evite Consiliul de Stat la fixarea bugetului anual, la aprobarea creditelor suplimentare și extraordinare (de pildă, *fondul secret* al Ministerului de Interne), la fixarea contingentului anual al Armatei și la chemarea „claselor sub drapel”, *domnul* păstrându-și dreptul de a retrage totdeauna din deliberarea Consiliului de Stat proiectele sau propunerile

²¹ Charles Berriat-Saint-Prix (1802-1870), jurist și scriitor francez, a publicat, la Paris, în anul 1856, *Manuel de Police Judiciaire et Municipale*, acesta fiind o ediție revăzută și adăugită a *Instruction sur la Police Judiciaire*, lucrare a sa apărută în anul 1840.

²² ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 386/1862, filele 207-208.

de proiect ce i le-a trimis. Componenta Consiliului de Stat era alcătuită din: domn, ca președinte; un vicepreședinte; nouă consilieri, un secretar general, doi secretari secundari și nouă auditori fără leafă. Miniștrii puteau asista la toate lucrările Consiliului de Stat, însă doar cu rol consultativ. Membrii Consiliului de Stat se alegeau dintre persoanele cu experiență în chestiuni de stat, precum: foști miniștri; agenți ai țării pe lângă puterile străine; membri ai fostei Comisii Centrale; membri ai fostelor Înalte Curți sau Curți Princiare; membri ai fostei Eforii a Școalelor; membri ai Curții de Casație și ai Curții de Conturi; de președinți, membri sau procurori ai Curților de Apel; directori din ministere, rectori sau profesori de facultăți; inspectori generali; prefecți și ingineri-șefi. Generalii Armatei erau admisibili în funcțiile de Consilieri de Stat, însă pe timpul exercitării funcției de consilier ei ieșeau din cadru, fără a-și pierde dreptul de vechime în armată. Consiliul de Stat delibera și în chestiuni de navigație, de stabilimente publice, chestiuni de naturalizare (cetățenie), aproba urmărirea agenților guvernului când legile o cereau etc. Toate chestiunile discutate în cadrul Consiliului de Stat aveau caracter *confidențial*, fiind interzisă „publicarea lucrărilor Consiliului de Stat fără acordul scris al Consiliului”, sancțiunea fiind amenda sau închisoarea dacă fapta aducea prejudicii grave.²³

La 12 ianuarie 1863, cu scopul stimulării comerțului și economiei naționale, Alexandru Ioan Cuza a desființat taxele vamale între cele două state unificate. Totuși, pentru *siguranța publică* locuitorii din orașe care voiau să călătorească prin Țară, pe la târguri și bălciuri, aveau obligația de a lua *bilete de drum* de la Polițiile locale, cu însemnarea datelor de identificare și motivul deplasării.²⁴

Tot pentru stimularea economiei naționale au fost modificate articolul nr. 379 din Regulamentul Organic și Legea din 1 mai 1836 a Țării Românești, ale căror prevederi excludeau străinii de la dreptul proprietății imobiliare în țară. S-a motivat că interdicția cauza daune și izola comercial România. „Prin acordarea dreptului de proprietate străinilor urmează a se dezvolta producția țării, perfecționarea mașinilor și vor fi atrase capitalurile străine”.²⁵ Această deschidere față de străini a creat îngrijorări Prefecturii Poliției Capitalei, al cărei prefect a atenționat că un număr mare de străini, unii suspecti, se vor așeza în București.

²³ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 100/1862-1867, ff. 20-60.

²⁴ ANR, Inv. Adunarea Electivă din Țara Românească 1859-1868, Dosar nr. 100/1862-1867, fila 64/65.

²⁵ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 100/1862-1867, f. 245.

Într-adevăr, o statistică a Prefecturii Poliției Capitalei arată că în perioada 1864-1865 au intrat în București 12 287 austrieci, dintre care au rămas 2027.²⁶

La 14 ianuarie 1863 Alexandru Iona Cuza a trimis Adunării *Proiectul de lege pentru reorganizarea milițiilor*²⁷, care ținea eliminarea unor suprapuneri de atribuții și competențe între structurile Ministerului de Interne și ale celui de Război. Însă legea a fost amânată. Abia la 5 august 1863, Consiliul Miniștrilor a decis ca: „Actualii Dorobanți ai Poliției Capitalei să se înlocuiască la început printr-un Scadron și o companie de Jandarmi militari (...); jandarmii pedestri pe lângă serviciul poliției vor înlocui și pe actualii dorobanți ai diferitelor ministere”, urmând ca Ministerul de Interne și cel „de Răsbel” să elaboreze regulamentele necesare.²⁸ De asemenea, Consiliul Miniștrilor a hotărât ca „vătășii satești din amândouă părțile Țării să fie organizați după modelul dorobanților actuali din România de dincoace de Milcov”, „vătășii din comunele rurale sunt datori să se organizeze după modelul dorobanților, schimbându-se numele de vătășii în dorobanți. Ei se vor asemena dorobanților actuali și vor urma a fi dați de sate ca și până acum în aceeași proporție a vătășilor, adică unul la 50 de familii”.²⁹ Motivația Consiliul Miniștrilor era că: „Serviciul administrativ și polițienesc rural se va îndeplini cu mai multă exactitate și energie; siguranța publică în sate va fi mai bine cheazășuită; (iar) în locul vătășilor actuali, care nu prezintă îndeștulă garanție, Țara va avea un corp organizat și disciplinat”.³⁰ De precizat că deși milițiile erau puse sub ordinele ministrului de război, ele continuau să facă serviciul prefecturilor și subprefecturilor, iar la frontieră și pe cel al grănicerilor. În mod obișnuit, milițiile serveau numai în întinderea districtului, iar în cazuri extraordinare pe toată întinderea României, situație când erau mobilizate și rezervele.³¹ La 16 decembrie 1863, pentru înființarea Jandarmeriei Poliției Capitalei și a diferitelor Ministere, conform *Jurnalului Consiliului de Miniștri*, încheiat în ședința din 5

²⁶ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 238/1865, filele 113-114.

²⁷ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 100/1862-1867, *Dat la București la Ianuarie anului 1863, Alesandru Ioan; - Ministru de Răsbelu, General Florescu*, fila 221.

²⁸ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1524/1863, fila 144.

²⁹ *Ibidem*, fila 145.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 100/1862-1867, f. 223.

august 1863, Ministrul de Război i-a solicitat lui Al. Ioan Cuza să supună Adunării „acordarea unui credit de 1.302.570 lei”.³²

La 31 octombrie 1863, ca urmare a raportului nr. 5077 al ministrului de război, Alexandru Ioan Cuza a aprobat înființarea *dorobanților* și *jandarmilor* în Moldova”.³³

A urmat *Proiectul de lege pentru organizarea unui sistem militar în țară*, trimis deputaților, la 22 noiembrie 1863, de Alexandru Ioan Cuza. Puterea Armată a României se constituia pe trei elemente: 1) Armata permanentă cu rezerva ei; 2) Miliția cu rezerva ei; 3) Gloatele cu cele trei clase. În capul Armatei se afla Domnitorul, înconjurat de Casa sa militară, compusă din adjutanți și ofițerii de ordonanțe. El se servea de ministrul de război ca intermediar pentru comenduirea armatei și transmiterea ordinelor sale. Statul Major General se compunea din generali de divizie și de brigadă. Trei comandamente militare asigurau disciplina, instrucția și tot ce interesa Puterea Armată a țării în cele trei mari subdiviziuni teritoriale:

Armata permanentă avea în compunere *Trupele* sau infanteria (diverse arme), Artileria, Jandarmeria, *Trupele de Administrație*, Stat-Majorele de piață (București, Iași și Craiova), Intendența, Serviciul Sanitar, Corpul Ofițerilor de Administrație.

Milițiile formau batalioane și escadrile în fiecare district (județ), rezidența acestora fiind în capitala prefecturilor. Stat-Majorele milițiilor se compuneau din colonei, lt.-colonei, adjutanți locotenenți.

Gloatele se mobilizau în caz de apărare a țării, fiind împărțite după vârstă în trei clase, cuprinzând toți oamenii în etate de la 16 la 50 de ani. Prima clasă era concentrată o dată pe an (între 15 – 30 zile toamna), celelalte clase o dată la doi ani. În caz de concentrări pentru manevre sau război, *gloatele* și *milițiile* formau brigăzi cu regimentele din Armata permanentă.³⁴

La acest mecanism militar se adăuga *Garda Orășenească*, instituită în toate orașele din România în scopul „privegherii la paza ordinii și independenței naționale, pentru a păzi întregimea teritoriului și a veghea la garantarea legilor și instituțiilor țării”. Garda Orășenească se compunea din toți locuitorii orașelor, dintre cei care posedau o proprietate în oraș sau plăteau o

³² ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1524/1863, fila 210.

³³ *Ibidem*, fila 207.

³⁴ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Ț. Românești, Dosar nr. 115/1863, ff. 135-145.

chirie anuală de la 200 lei în sus, dintre cei care nu au ieșit la sorți la recrutarea în Armată, precum și din tinerii cu vârsta de la 17 la 20 ani. Garda Orășenească era pusă în atribuțiunile ministrului de interne și a municipalităților respective. Serviciul Gărzii consta în asigurarea siguranței persoanelor, conservarea proprietăților și, în general, menținerea bunei ordini și a liniștii publice în comune. Pe *timp de război*, Garda Orășenească mobilizată trecea în subordinea ministrului de război și sprijinea Armata „în caz de amenințare a teritoriului de invaziune”. Se interzicea Gărzii Orășenești să se amestece în treburile statului, districtului sau comunei.³⁵

O nouă organizare a căpătat Ministerul de Interne la 1 iulie 1864, acesta fiind condensat din șase în cinci diviziuni: 1) Administrativă; 2) Rurală și Împlinitoare; 3) Comunală; 4) Contabilitate; 5) Registratura. Interesează Diviziunea Administrativă, în speță Biroul I, care avea și atribuții în domeniul siguranței generale a statului, de exemplu: „Poliția generală; *privegherea* asupra Presei periodice și executarea Legii presei în general; teatrele, petrecerile și stabilimentele publice; urmărirea tâlharilor și prinderea fugarilor de prin aresturi; regulile pentru pasageri și delictele polițienesci; importul armelor; incendiile și inundațiile”. Tot prin legea de organizare a Ministerului de Interne s-a înființat Poliția Comunală, care era independentă de Poliția Administrativă și care aparținea de comună și primarul ei.³⁶

Codul Penal din anul 1864 se constituia și într-o **lege a siguranței de stat**, dar și într-o **lege a contraspionajului** pe timp de pace, acesta incriminând în mod expres faptele contra *Siguranței statului* și apărării teritoriului național. Codul Penal utiliza explicit termeni precum *trădare*, *spion* și *spionaj*, ceea ce confirmă indirect existența *structurilor specializate în contraspionaj*. De exemplu, art. 5 pedepsea „orice străin care, în afară de teritoriul României, va fi săvârșit fie ca autor fie ca complice vreo crimă în contra Siguranței Statului sau vreo crimă de contrafacere a sigiliului statului, a monedei naționale”. La art. 47: „sunt agenți provocatori aceia care prin daruri, promisiuni, amenințări, abuz de autoritate sau de putere, uneltiri culpabile vor fi provocat la o infracțiune sau vor fi dat instrucțiuni spre a o comite (...). Pentru delictele de presă sunt răspunzători: autorul, când este cunoscut sau când se dovedește, iar în lipsa lui girantul, editorul”. La art. 50 erau pedepsiți „cei care procură arme ce sunt

³⁵ *Ibidem*, ff. 175-176.

³⁶ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul I, anul 1864, Dosar nr. 475, fila 2.

întrebuințate la săvârșirea de delict, cei care cu bună știință vor fi ajutat sau vor fi asistat pe autorul sau autorii acțiunii în faptele care au pregătit-o sau înlesnit-o (...), autorii de comploturi sau de provocări în contra siguranței interne sau exterioare a Statului”. Art. 52 îi pedepsea pe cei care „cunosc culpabila purtare a făcătorilor de rele în uneltiri și tâlhării sau de silnicii contra Siguranței Statului, a liniștii obștești”.

Codul Penal făcea deosebire între *Crimele contra Siguranței exterioare a Statului*, sintagmă referitoare la adversarii (spionii) din afara granițelor statului, și *Crimele și delictele contra Siguranței interne a Statului*, adică adversarii (trădătorii) din interiorul statului, stipulând pedepse pentru: „orice român care va fi purtat arme contra țării”; „orice român care va fi uneltit mașinațiuni sau va fi pus în înțelegere cu guverne străine sau cu agenții lor spre a provoca război în contra patriei sale, spre a înlesni și aduce ocupație străină, spre a răsturna prin orice mijloc guvernul țării”; „cei care au *trădat* pe timpul războiului și au predat inamicului orașe, porturi, locuri întărite, posturi de apărare, orașele, au comunicat inamicului planurile de operații militare, au servit inamicul ca spioni sau călăuze, au ajutat pe ascuns pe *spionii* inamicului”; „cei care au întreținut corespondență cu supușii puterilor străine având ca rezultat vătămarea situației militare sau politice a României (...) sau în caz că instrucțiunile ar fi urmarea unor înțelegeri ce ar constitui un fapt de *spionaj*”; „cel care trădează secretul unei negociațiuni sau expedițiuni unei puteri străine sau inamicului”; „orice atentat contra vieții Domnitorului sau contra persoanei sale; orice ofensă comisă în public asupra Domnului și a Doamnei sau a fiilor lor (...); atentatul ce ar avea ca scop de a surpa prin mijloace răsvrătitoare și ridicare de popor formarea guvernului sau de a ațâța pe locuitori de a se scula contra autorității Domnului (...); complotul; ațâțarea la război civil, înarmând pe locuitori; cei care ridică trupe armate sau le înarmează; cei care fără cădere ar fi luat comanda unor corpuri militare, post, oraș (...); cei care răpesc banii publici, jefuiesc orașe sau sate, arsenale ale statului, case publice, fortărețe (...); cei care se întrunesc în adunări sau cete publice tulburătoare a liniștii obștești și care nu se risipesc la cerere sau somație”.

La *delictele contra Constituției*, Codul Penal din anul 1864 arăta și pedepsea următoarele fapte: „Atentatul contra Adunării Legiuitoare”, actele contrare „membrilor acesteia aflați în exercițiul funcției; împiedicarea desfășurării de alegeri sau împiedicarea cetățenilor în a-și exercita drepturile civice (...); cei care falsifică alegerile, cel care cumpără sau vinde votul într-o alegere”.

La articolul 134 erau sancționați „hotelierii, hangii și cârciumarii care cu știință vor înscrie în registrele lor sub nume mincinoase sau închipuite pe persoanele ce le vor găzdui”, iar prin art. 170 erau sancționați „cei care opun rezistență cu violență contra vreunui funcționar administrativ sau judecătoresc; și orice adunare de persoane înarmate pentru crime sau delictе”³⁷.

La 10 decembrie 1864, având ca scop gestionarea unor situații de „pericol iminent pentru ordinea și siguranța publică” (adică în momentul când instituțiile *stării de pace* erau depășite) s-a adoptat *Legea pentru starea de asediu*. Aceasta producea, pe timp de pace, îngrădirea unor drepturi cetățenești și libertăți publice și permitea structurilor Ministerului de Război să intervină în ajutorul Ministerului de Interne contra *crimelor și delictelor contra siguranței statului*, iar făptuitorii să fie judecați – în regim de urgență și cu ușile închise – de către instanțele militare. Domnitorul deținea prerogativa declarării *stării de asediu* în unul sau mai multe districte, iar „îndată ce este declarată starea de asediu puterile cu care este investită autoritatea civilă pentru menținerea ordinii și poliția trec în totul sau în parte în mâinile autorităților militare; tribunalele militare pot fi chemate a cerceta toate crimele și delictele în contra *siguranței Statului*, în contra Constituției, în contra ordinii publice, oricare ar fi calitatea autorilor principali și a complicilor”. Autoritatea militară având dreptul: „de a face percheziție oricând și oriunde va cere trebuința; de a depărta pe certaii în judecată și pe indivizii care n-au domiciliul lor în locurile supuse *stării de asediu*; de a ordona depunerea armelor și munițiilor și de a proceda la căutarea și ridicarea lor; de a opri publicațiunile și adunările pe care ea le va crede de natură a exercita sau întreține dezordinea. După ridicarea *stării de asediu*, tribunalele militare urmează a cerceta crimele și delictele a căror urmărire le-a fost încredințată”³⁸.

Ca o concluzie la toate cele de mai sus, consider sugestivă constatarea lui Eugen Bianu, director de siguranță în Perioada Interbelică, care afirma că încă de atunci dreptul românesc s-a adaptat și a început să distingă și să individualizeze o ramură a *dreptului polițienesc de siguranță* ca fiind dreptul statului de a-și apăra, la nevoie cu forța, *existența legală și materială* contra oricăror loviri sau uneltiri interne sau externe. Acest drept polițienesc de siguranță este un *drept defensiv*, chiar de apărare armată a statului contra

³⁷ Codul Penal din anul 1864.

³⁸ Nicolae I. Turcu, *Manual Polițienesc*, Tip. „Bucovina” I.E. Torouțiu, București, 1935, pp. 236-237.

tulburărilor siguranței și ordinii sale publice și a domeniului public care formează obiectul acestui *drept de siguranță*.³⁹

Serviciul Secret în timpul lui Alexandru Ioan Cuza (1859–1866)

Un *Proces-verbal* din 14 ianuarie 1860 cu antetul Ministerului de Interne arată că la 2 ianuarie 1860 a avut loc o întrunire a *Consiliului* (de Miniștri) care a *hotărât* acordarea de *fonduri secrete în fiecare Prefectură de județ* pentru angajarea de *agenți secreți* necesari **Poliției Secrete**.

Ceea ce înseamnă că a avut loc reorganizarea și extinderea la scară națională (în fiecare județ) a Serviciului Secret. În zilele următoare, *Hotărârea* de Guvern din 2 ianuarie 1860 era invocată de către toți prefecții de județ în rapoartele lor către Centrală cu privire la organizarea Serviciului Secret. De menționat că Alexandru Ioan Cuza cunoștea bine Serviciul Secret, în calitatea sa de fost prefect de Covurlui (Galați).

Procesul-verbal din 14 ianuarie 1860 detaliază următoarele (extras): „Ca urmare a adresei Domnului Prefectu al Poliției, no. 130 (București – n.n.), prin care declară necesitatea de doi agenți secreți ai Prefecturii întru întrebuințarea iscodirii făcătorilor de rele ce de la un timp încoace bântuie bunurile concetățenilor noștri și la (...) călcării tâlhărești. Considerând că dl Prefectu al Poliției, în urma înțelegerii și chibzuirilor făcute *confidențialu* cu subscrișii pentru cum s-ar putea întâmpina mai nimeritu răul acesta, s-au chibzuitu la modul acesta de înființare a doi agenți secreți pe care bază dl Prefectu zice că s-ar și găsitu (...). Spre întâmpinarea răului și în considerația celor de mai sus zise, Consiliul încuviințează provizoriu înființarea acestor doi agenți secreți cu leafă de lei două sute pe lună, precum zice dl Prefectu prin citata adresă că i-au tocmitu cu plată din fondul contribuției orașenilor, hotărâtă prin *Ziarul* de la două genarie corentu și care este înaintatu la aprobația Domnului Ministru (...).”⁴⁰

Primul prefect care a răspuns ministrului de interne a fost cel al districtului Dolj, care prin raportul cu nr. 837 din 16 ianuarie 1860 a comunicat următoarele: „Domnule Ministru, Domnul Polițai al Orașului primind Raportul cu nr. 381 anunță scrisului că mijloacele acelei Poliții Săcrete, constând atât în personajele de executare, câtu și în cei de lucrări, și încâtu este peste

³⁹ Eugen Bianu, , *Ordinea Obștească*, București, 1938, pp. 123-124.

⁴⁰ ANR, Inventar 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, 1859-1867, Dosarul 160/1860, *Poliția Secretă, anul 1860*, fila 4 (chirilică), documentul face trimitere la Adresa nr. 130, emisă de Prefectul Poliției Capitalei (Dimitrie Kretzulescu, n.n.).

putință a se ține o corectă lucrare în atribuțiile Polițienești vă cere ca spre împlinirea misiunii ce are Poliția să se destineze un *fond* convenabilu pentru Poliția Secretă cu care mijloace să se poată descoperi pe cei cu rele cugetări de a săvârși vreo crimă și altele. Aceasta dară, subscrisul, comunicând Domniei Voastre, vă rog cu tot respectul Domnule Ministru să binevoiți a pune la cale de cuviință pentru destinarea unui asemenea fond, anunțându-mă și pe mine cu răspuns”.⁴¹ De remarcât pasajul „mijloacele acelei Poliții Săcrete, constând atât în personajele de executare, cât și în cei de lucrări”, ceea ce arată o anumită *specializare* în rândul personalul Poliției Săcrete.

La 19 ianuarie 1860, din județul Prahova, prefectul D. Grecianu a raportat ministrului că „a primit o copie după adresa ce i s-a îndreptatu de Domnul Polițaiu al acestui oraș, cum și procesul-verbal ce s-a încheiat de Municipalitate, prin care se încuviințează cererea domnului Polițaiu de a se înființa provizoriu doi agenți secreți cu leafă de câte lei 200 pe lună, cu care să se poată face iscodirile cuvenite pentru descoperirea săvârșitorilor furțișagurilor ce adesea bântuie pe orașeni. Subsemnatul, cu onoare, vă recomandă domnule Ministru prezisele două alături asemenea în copie. Cu rugăciune, (...) binevoiți a da cuvenita aprobare”.⁴² Cinci zile mai târziu, ministrul de interne Anghelescu a răspuns solicitării prefectului Grecianu și a aprobat înființarea Poliției Săcrete locale și a „doi agenți secreți cu leafa de 200 lei pe lună, ca o măsură provisorie”.⁴³

La 26 ianuarie 1860 o adresă către prefectul districtului Dolj arată că acesta a comunicat ministrului că a răspuns „la raportul cu nr. 837, ce propune pentru Fondul secret destinat Poliției orașului și s-a sancționat în bugetul anului cuvenit”, dar avertiza prefectul că „nu poate da dezlegare la aceasta înainte ca bugetul să fie primit de viitoarea Cameră”.⁴⁴

Detalii sugestive cu privire la activitatea în județe a Serviciului Secret (utilitatea, finanțarea, agenți, informatori, activitatea și riscurile, probleme și medii de interes etc.) reies și din raportul de bilanț pentru anul 1860 înaintat ministrului de interne de către prefectul județului Mehedinți, Gr. Sâmboteanu, astfel: „*Fondul Poliției Săcrete este foarte mic în comparație cu circumstanțele*

⁴¹ *Ibidem*, fila 1, semnează: Administratorul Districtului Dolj (indescifrabil) și locotenentul: Drăguicescu (?).

⁴² *Ibidem*, fila 3, semnează Administratorul Districtului Prahova, D. Grecianu (?); secretar: Is. Negulescu. Onor Domnului Ministru Secretar de Statu la Departamentul Interioru, 19 ianuarie 1860.

⁴³ *Ibidem*, fila 6.

⁴⁴ *Ibidem*, fila 2.

de față precum și cu situația acestui județ, care fiind un punct foarte delicat între două frontiere, iar Orașul populat de mai mulți streini de mai multe felurite Nații și Culori m-am servit cu fonduri de la însumi a cărui țifă se urcă astăzi aproape la suma de 200# (galbeni, n.n.) răspunși Poliției Secrete ce am întocmit în tot județul și Orașu, deosebit de alte mici sume de care am necesitate pe toată ziua a fi dispuse unei asemenea măsuri oamenilor ce sunt îndatorați a frecventa toate hotelurile și până și cel mai de rând cârciumi, încredințându-li-se și oarecare sumă spre a se putea distribui prin acele locuri spre a nu fi cunoscuți (agenți/ informatori, n.n.) (...). Cu acest mod, Domnule Ministru, am evitat și suprimat orice accidente ce ar fi putut să se ivească atât locale cât și parțiale, și astăzi mă bucur de osebita liniște și împăcare atât în județ cât și în Oraș, deși în miezul unei populații de diferite culori (...). Pentru mine însă, văzându-me ajuns în acest punctu de liniște și împăcare a întregului județ, mă cunosc deja satisfăcut”⁴⁵

Încântat de activitatea și utilitatea Serviciului Secret era și prefectul județului Prahova, S. Voinescu, care în raportul său anual de bilanț pe anul 1860 l-a informat pe ministrul de interne că: „Odată cu începerea *Poliției Secrete* furtişagurile și tâlhăriile ce mai înainte se urmau (...) s-au curmat, sperându-se că nu se va mai putea strecura, pe viitor, nedovedite”⁴⁶.

Orientativ: schema organizării, conducerii și subordonării ierarhice a Serviciului Secret ar fi următoarea: acesta era o „structură acoperită” în cadrul Ministerului de Interne, finanțată ca atare, Domnitorul era „comandantul suprem” al Serviciului Secret, lui i se subordonau ierarhic: Ministrul de interne → Prefectul Poliției Capitalei/prefecții de județ → subprefectul → polițaiul orașului → agenți secreți (comisari). Activitatea în sine de *poliție informativă și siguranța statului* era asigurată atât de agenții secreți, cât și de alți funcționari aflați în subordinea centrală și teritorială a Ministerului de Interne. Titulatura de **Comisar extraordinar al guvernului** pare a fi conspirativul sub care Prefectul Poliției Capitalei acționa ca șef al Serviciului Secret. Un rol similar de coordonare și control pe această linie era recunoscut și Prefectului Poliției Iași asupra districtelor din Moldova. Sugestivă era practica, observată și în anul 1842, ca Președintele Consiliului de Miniștri să cumuleze și portofoliul Internelor!

Plasarea Serviciului Secret în subordinea prefecților nu era întâmplătoare, deoarece „prefectul reprezenta puterea executivă în tot cuprinsul județului și

⁴⁵ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa I, anul 1860, Dosar nr. 14, fila 224.

⁴⁶ *Ibidem*, fila 227.

este agentul tuturor miniștrilor”! Din acest punct de vedere, Serviciul Secret de stat era principalul instrument guvernamental pentru apărarea Unirii statale săvârșite la 24 ianuarie 1859. Mai mult, sunt indicii documentare conform cărora prefectii județelor situate pe linia frontierelor își trimiteau agenți secreți pe teritoriul statelor vecine pentru a culege date și informații de interes conducerii superioare de stat.

Este interesant de urmărit și procesul prin care Domnitorul și-a întărit autoritatea și controlul asupra Serviciului Secret, el subordonându-și și *instituția subprefectilor*, care, practic, forma corpul profesional conducător în Serviciul Secret. Astfel, în martie 1860 ministrul de interne (Ion Ghica) a semnalat Consiliului de Miniștri că „după legiurile în ființă, subprefecții de plăși și plaiuri se aleg de proprietarii de moșii, apoi din patru candidați aleși Guvernul întărește pe cel ce găsește cu cale”, dar – atrăgea ministrul atenția – „Convențiunea (de la Paris din anul 1858, n.n.) dă drept Domnitorului de a numi pe toți funcționarii publici”. Ca atare, ministrul Ion Ghica a trimis Consiliului de Miniștri un *Proiect de lege pentru ca subprefecții să fie numiți direct de către Domn*, lege aprobată de Consiliu prin *Jurnalul* din 13 aprilie 1860 și promulgată de Alexandru Ioan Cuza la 21 aprilie 1860: „Art 1: Subprefecții de plăși și plaiuri nu vor mai fi aleși de proprietari: Art 2: Asemenea funcționari ca și toți ceilalți funcționari publici se vor numi de Domnitor după recomandățiunea Ministrului din Întru”.⁴⁷

Conform procedurilor, la selecția funcționarilor de stat destinați *funcției de prefect* contau următoarele criterii: loialitatea față de stat și națiune, originea etnică românească, confesiunea creștin-ortodoxă și acordul total al acestora de a se supune verificărilor (contrainformative). O astfel de procedură arată că la 24 în martie 1862 cu ocazia numirii în funcția de Prefect al Poliției Capitalei a colonelului Nicolae Bibescu, acesta a depus următorul jurământ sugestiv: „Jur, în numele prea Sfintei Treimi, să slujesc la slujba ce mi s-a încredințat cu râvnă, cu credință și cu dreptate, fără de a mă abate din datoriile prescrise și de a păzi pravilele și de a respecta instituțiile patriei mele. Jur credință Domnitorului”.⁴⁸ După investirea sa în funcție, prefectul N. Bibescu a ordonat verificări contrainformative asupra tuturor funcționarilor din prefectura Capitalei, în urma cărora a cerut ministrului de interne înlocuirea lui Eduard Cone din postul de ajutor de corespondență al Biroului Administrativ din această cancelarie sub

⁴⁷ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 46/1860, filele 2-8.

⁴⁸ *Ibidem*, Dosar 654/1862, filele 22-24.

motivația că: „pe lângă nerespectarea programului de lucru (...), părinții săi fiind germani, (el) se găsește sub jurisdicția austriacă”, în locul respectivului prefectul a solicitat să fie numit copistul Ilie Vasilescu „care corespunde cu trebuința”.⁴⁹

Prefecți ai Poliției Capitalei (București) și, prin urmare, **șefi ai Serviciului Secret** au fost următorii: Dimitrie Kretzulescu (4 septembrie 1859 - 12 aprilie 1860), Mihail (Mișu) Marghiloman (13 aprilie 1860 - 9 iulie 1861), Nicolae Haralambie (10 iulie - 21 iulie 1861), Emanoil C. Boteanu (22 iulie 1861 - 1 februarie 1862), Alexandru Emanoil Florescu (2 februarie - 24 martie 1862), Nicolae Șt. Bibescu (25 martie - 11 iulie 1862), Radu Rosetti (25 iulie 1862 - 11 iulie 1863), Mișu Marghiloman (12 iulie 1863 - 30 august 1865)⁵⁰, Alexandru Beldiman (31 august 1865 - 15 iulie 1866).⁵¹

Organigrama Prefecturii Poliției Capitalei din 14 aprilie 1862 arată că la acea dată conducerea acestei instituții se asigura de către prefectul Nicolae Bibescu, sprijinit de: Costache Șerbănescu – comisar la Biroul Servitorilor, culoarea roșie; Alexandru Steriu – *idem* culoarea galbenă; Costache Calangiu – *idem* culoarea verde; Costache Dobrogeanu – *idem* culoarea neagră; Iacovache Rușioveanu – *idem* subcomisar la Despărțitura IV, culoarea neagră; Barbu Oprescu – căpitan la Bariera Moșii; Teodor Anghelescu – căpitan la Bariera Mogoșoaiei. La 25 iunie 1862, prefectul Nicolae Bibescu a demisionat din post, pe motiv „de sănătate” (de fapt, ca urmare a asasinării primului-ministru Barbu Catargiu, la 20 iunie), în locul său fiind numit ca Prefect al Poliției Capitalei - Radu Ruset (Rosetti).⁵²

Din conținutul *Decretului* din 21 iulie 1862 pentru completarea schemei de organizare a Ministerului de Interne, reiese că următorii funcționari de stat (numiți personal de Domnitor) aveau legături cu coordonarea administrativă a personalului din Serviciul Secret:

Barbu B. Gănescu - șef la conducerea *Secției I Administrative*, ajutat de Ioan Anghelescu ca șef la Biroului I cu următoarele atribuții: „numirea în funcții; pregătirea proiectelor de legi; decizii ministeriale; ordonanțe; instrucții și măsuri administrative; abaterile funcționarilor și darea celor culpabili în

⁴⁹*Ibidem*, fila 62.

⁵⁰ Referitor la „colaborarea” între Serviciul Secret și Direcția Telegrafelor și Poștelor, ambele fiind în subordinea Ministerului de Interne, de interes este și amicitia între Mișu Marghiloman și Cezar Librecht care *deseori se sfătuiau în chestiuni de serviciu*.

⁵¹ Florin N. Șinca, *Din Istoria Poliției Române*, Vol. I, Tipografia RCR Print, București, 2006, p. 241.

⁵² ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 654/1862, fila 94.

judecată; regularea cancelariilor administrative; sigiliile; cumpărăturile, închisorile și reparațiile localurilor ocupate de Prefecturi și Sub-prefecturi”⁵³.

Ioan Balianu – șef la *Secția a IV-a Siguranța Publică* (unde funcționa și Serviciului Secret), în subordinea căruia se aflau: Ioan Calognomu, șef al Biroului I; și Iancu Ciucă, șef la Biroul II. Cei de la Biroul I se ocupau cu: „recrutarea Poliției granițelor Terii; Poliția Stârpirea fiarelor sălbatice; lăcustele; prinderea desertorilor; intrarea armelor în Țară; ofense către armată; lotăriile (...) poștale; misiuni contra incendiilor; regularea călcărilor de moșie pentru partea de dincoace de Milcov”, iar cei de la Biroului II/ *Siguranța Publică* se ocupau de: „vagabonzi (străinii „fără căpătâi”, n.n.); pașapoarte; biletele de drum; regularea stabilimentelor publice; străjuirea de noapte; fugarii; construirea încăperilor ostășești; monede false; confecția condicelor pentru autoritățile administrative; pompieri; regularea călcărilor de moșii pentru partea de dincolo de Milcov”⁵⁴.

Finanțarea Serviciului Secret: conform *Ordinului de Ministru nr. 10593* din anul 1860, prefecții erau obligați ca lunar, trimestrial/semestrial și anual să întocmească rapoarte de bilanț cu privire la cheltuielile fondului secret și ale Serviciului Secret. De exemplu, pentru perioada decembrie 1860 – ianuarie 1861 am identificat în arhive rapoarte întocmite de prefecții districtelor Dolj⁵⁵, Mehedinți⁵⁶, Vâlcea⁵⁷, Olt⁵⁸, Brăila⁵⁹ și Prahova⁶⁰. La Prefectura Poliției Capitalei o situație a fondurilor Poliției Secrete rezultă din raportul nr. 19828 din 14 iunie 1860, când prefectul Mișu Marghiloman solicita sporirea „fondului trimestrial necesar Serviciului Poliției Secrete de la 500# la 1.500# (galbeni, n.n.)”⁶¹, la care ministrul a replicat: „Se răspunde la raportul Dumneavoastră cu nr. 19828, prin care cereți ca cifra de 500# pe trimestru pentru fondul Poliției

⁵³ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Div. Adm., Biroul I, Secția IV, anul 1862, Dosar, nr. 621, *relativ la corespondența întreținută cu ocazia noii organizări Ministeriale*, „Ministerul din Întru, Secția I-a, anul 1862, Iulie 23, No. 5930, București”, fila 1.

⁵⁴ *Ibidem*, fila 1.

⁵⁵ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa I, anul 1860, Dosar nr. 14, fila 219.

⁵⁶ *Ibidem*, fila 224.

⁵⁷ *Ibidem*, fila 239.

⁵⁸ *Ibidem*, fila 243.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, fila 227.

⁶¹ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Dosarul 160/1860, Poliția Secretă, anul 1860, fila 7.

Secrete să se ridice la suma de 1.500#. Vă anunț că se va face de cuviință și se va comunica dumneavoastră osebit”.⁶²

La 13 septembrie 1860 prefectul Mișu Marghiloman îi prezintă ministrului de interne situația pe șase luni, intervalul aprilie - septembrie 1860, care pare a fi situația națională a cheltuielilor Serviciului Secret, astfel: „Domnule Ministru, subscrisul (...) cont pentru cheltuielile Serviciului Secret urmate în intervalul de la aprilie până la 1 septembrie am onoare a-l prezenta Dumneavoastră anexat la acesta. Cifra la care s-a ridicat acele cheltuieli în tot, afară de o parte ce s-a urmat din propriile sume ale subscrisului, fiind de lei **66.010**, din care având primiți lei 28.350 se aleg 37.660 lei cei ce mai sunt a i se primi”.⁶³

Alte raportări la cheltuirea *fondului secret* sunt: raportul cu nr. 173 din 30 decembrie 1860⁶⁴; apoi adresa nr. 7 din 27 ianuarie 1862 în care Alexandru Emanoil Florescu, prefectul Poliției Capitalei, a solicitat aprobarea fondului necesar Serviciului Secret pe luna februarie 1862 (în valoare de 7.500 lei)⁶⁵; adresa nr. 8 din 25 februarie 1862⁶⁶; adresa Nr. 2 din 27 aprilie 1862⁶⁷; adresa Nr. 3 din 30 mai 1862⁶⁸; adresa din 2 ianuarie 1863⁶⁹; adresa nr. 970 martie 1863⁷⁰; mandatul nr. 368 din 8 februarie 1864⁷¹; rapoartele nr. 4 din 2 martie 1864⁷² și nr. 6 din mai 1864⁷³ etc.

Păstrarea secretului de stat cu privire la Serviciul Secret se asigura și pe căi procedurale, de exemplu, *fondul secret* al acestuia era *camuflat* la capitolul *siguranța publică* sau *ordinea publică* în bugetul general al Ministerului de Interne.

Epuizarea înainte de termen, alocările extraordinare și creșterea continuă a fondului secret sunt indicatori de seamă pentru importanța și utilitatea în stat a Serviciului Secret. De exemplu, la 29 martie 1863 ministrul

⁶² *Ibidem*, fila 8.

⁶³ *Ibidem*, filele 9-10.

⁶⁴ *Ibidem*, fila 38.

⁶⁵ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul II, anul 1862, Dosar relativ la Fondul Serviciului Secret al Poliției Capitalei; Prefectul, Florescu / lateral dreapta este menționat: „S-a eliberat mandatul nr 71. Conceptu de mandat dat Serv: I (vezi baza no. 2505 din dosar no. 9)”, filele 1-7.

⁶⁶ *Ibidem*, fila 4.

⁶⁷ *Ibidem*, filele 1-7.

⁶⁸ *Ibidem*, filele 1-7.

⁶⁹ *Ibidem*, fila 2.

⁷⁰ *Ibidem*, fila 5.

⁷¹ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul I, anul 1864, Dosar nr. 69, relativ la liniștea publică și poliția secretă, fila 16.

⁷² *Ibidem*, fila 27.

⁷³ *Ibidem*, fila 69.

de interne (Nicolae Crețulescu) a trimis lui Alexandru Ioan Cuza un *referat* privitor la reorganizarea și întărirea Administrației Centrale a Ministrului de Interne, în care se observă preocuparea pentru unele economii și redirectionări de fonduri, precizându-se că s-au menținut aceleași cheltuieli pentru salarizarea prefectilor, dar cu excepția prefecturilor Iași, Galați, Ismail, Cahul și Bolgrad - unde „cheltuielile de întreținere sunt mai grele”. Ministrul de interne a raportat domnitorului că a „suprimat suma de **90.000** lei pentru Fondul Secret, socotind a se îndeplini acest Serviciu și pentru Capitală din suma de 73.000 lei, prevăzută pentru menținerea ordinii publice în țara întreagă”.⁷⁴ O referire la fondul ordinii publice arată că acesta era împărțit la Ministerul de Interne între: *Secția I*, care avea ca atribuții: numirile în funcții; importul armelor; privegherea asupra presei; teatrele (propaganda); stabilimentele publice, monedele; cererile de împământenire, paza granițelor, Poliția generală în orașe; măsuri contra făcătorilor de rele; vagabonzii; pasagerii; delictele polițienești etc. *Secția a II-a*, cu atribuții în: urmărirea și prinderea dezertorilor, strămutarea locuitorilor, urmărirea contribuabililor, biletele de urmări ale străinilor etc.; și *Secția a III-a*, cu atribuții în: eliberarea biletelor de drum pentru orașe; paza de noapte în orașe etc.⁷⁵

La 10 iunie 1864, ministrul de interne s-a plâns Consiliului de Miniștri că la preluarea mandatului său nu a găsit disponibili „decât 6.843 lei din suma de 73.000 lei alocați bugetului pentru menținerea ordinii publice. Această sumă nu a ajuns nici măcar pentru Poliția București; deoarece s-au mai cheltuit 9.863 lei de către Poliția Secretă din Iași”.⁷⁶

La 14 ianuarie 1864, ministrul de interne Mihail Kogălniceanu i-a solicitat lui Alexandru Ioan Cuza să aprobe un credit suplimentar de 60.000 lei (aprobat imediat de Consiliul de Miniștri - n.n.) necesar „pentru menținerea ordinii publice în București, Iași și Ploiești, iar în parte trebuitor pentru a se ajuta în timpul iernii existența zilnică a unui mare număr de străini și mai ales Poloni, care de către autoritățile austriece din Transilvania, Banat și Bucovina s-au alungat în România și cărora guvernul le este dator a le veni în ajutor fie pentru ieșirea din țară, fie pe timpul internării lor aicea”.⁷⁷ Episod relatat și de A.D. Xenopol, care arată că în noaptea de 30 iunie – 1 iulie 1863 o trupă de 400

⁷⁴ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 383, vol. 1/1863, ff. 1-8.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 18/19.

⁷⁶ *Ibidem*, Dosar 148/1863, fila 175.

⁷⁷ *Ibidem*, fila 176/177.

de polonezi, condusă de colonelul Milcovici, a debarcat la Cahul de pe o corabie cu pavilion englez și a înaintat pe teritoriul românesc pentru a merge în Polonia, în ajutorul *revoluției*. Acțiunea era gravă, căci în afară de violarea teritoriului românesc mai era și teama că acțiunea statului român de a-i ajuta pe poloni supăra Rusia „protectoare”. Colonelul Călinescu a fost trimis după trupa polonă care a fost ajunsă lângă satul Constanțlia, unde după o întrevedere cu col. Milcovici, care refuză să predea armele, are loc o luptă din care polonezii scapă și pleacă mai departe. Problema era că lupta făcuse jertfe de ambele părți, românii având 18 morți și 35 de răniți. Trupa română s-a luat iar după poloni pe care-i ajunge din urmă, polonezii predându-se la Rânzești. În anul 1864 polonezii aveau lecția învățată, căci căpitanul polon Zagrovsky se prezintă întâi la București să ceară învoire pentru trecerea unor trupe polone prin România spre Polonia. Domnitorul Al. Ioan Cuza îi răspunde: „Am cea mai mare simpatie pentru cauza voastră, dar nu pot să-mi periclitez țara pentru ea. Dacă v-aș învoi să vă înarmați pe teritoriul meu, rușii ar fi îndreptățiți să ne privească de dușmani. Treceți dacă puteți armele voastre prin mici încărcări, oamenii voștri prin mici mănunchiuri, dar nimic mai mult și nimic pe față”.⁷⁸ Tot în această vreme, guvernul român a trebuit să ia măsuri contra refugiatului polonez Mieroslavsky, care agita spiritele în România pentru cauza polonă. De aici și unele acuzații ale liberalilor radicali contra lui Cuza că ar fi fost „vasalul” Rusiei. Din documente reiese că nu toți polonezii respectau condițiile cerute lor de către Al. Ioan Cuza, căci la 31 octombrie 1864 guvernul este nevoit să decidă izgonirea din țară a unora din ei la cererea prefectului Poliției Capitalei (Marghiloman).⁷⁹

De altfel, anul 1864 a fost greu pentru siguranța generală a statului român unificat, având loc acțiuni complotiste atât separatiste, cât și la adresa reformelor susținute de conducerea superioară de stat. Contra „reacțiunii”, Alexandru Ioan Cuza și Mihail Kogălniceanu au fost siliți să dea „lovitura de stat” din 2 mai 1864 (a se vedea mai jos).

În acel context, lipsa fondurilor destinate Serviciului Secret l-a făcut pe prefectul județului Brăila, K. Petrescu, să intervină și să se plângă lui Mihail Kogălniceanu: „Domnule Ministre, elementele eterogene care frecventează acest port, din cele mai principale ale țării, și care compun populația lui ceru

⁷⁸ A.D. Xenopol, *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, Volumul XIII, *Domnia lui Cuza Vodă 1859-1866*, Partea Întâia, Editura „Cartea Românească”, București, fără an, pp. 171-172.

⁷⁹ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul I, anul 1864, Dosar nr. 69, fila 250.

neconținută foarte serioasă *supraveghere*. Spre a o efectua p-aceasta, întotdeauna așa cum trebuința reclamă, a fost și este o sarcină importantă și în același timp din cele mai grele. Îndeplinirea ei în trecut era oarecum înlesnită prin ajutorul ce primea Prefectura de la Guvern pentru menținerea aici a unei mici *Poliții secrete*. Acestu ajutoriu în urmă însă i se substrase și astfel funcționarii însărcinați a exercita o asemenea supraveghere fură aduși în strâmtorarea de a fi forțați a face sacrificii peste puterile lor materiale și chiar morale. Acestea D-lui D.I. Marghiloman, *comisarul extraordinar al guvernului* (...), însuși a fost de opinie a se relua de prefectură menținerea unei mici *Poliții Secrete*, aici, după exemplul de mai înainte. Subservitul, convins de această necesitate, am și luat în acest finitu măsurile cuvenite și am și găsit personagiul necesar cu calitățile cerute în a cărui remunerare și înlesnire e de neapărat, cu toată economia, o sumă de 20# pe lună”. Pe document, Mihail Kogălniceanu a adnotat următoarea rezoluție: „A se prevedea în buget suma cerută”.⁸⁰

La 6 februarie 1865, chiar Prefectul Poliției Capitalei (Marghiloman) s-a plâns ministrului de interne că era peste putință a mai susține *funcționarii secreți* ai Prefecturii, solicitând majorarea fondului secret. Prefectul Capitalei arăta că „până la finele anului 1862 fondul Poliției Secrete a fost de 7.500 lei pe lună, de la 1 ianuarie însă anul 1863 s-a redus la suma de 3.000 lei”. Ca atare, la 10 februarie 1865 ministrul de interne a aprobat (no. 3320) majorarea la 6.000 lei/lună a fondului destinat Poliției Secrete din Prefectura Poliției Capitalei, adăugând către Prefect: „Cu această sumă sper, dle Prefect, că veți avea mai multe mijloace a preîntâmpina orice fapte ar fi în contra siguranței locuitorilor Capitalei”⁸¹. Dosarul de arhivă păstrează și mandatul pentru suma de 6.000 lei/lună pentru Serviciul Secret din Capitală până în martie 1866 (prefectul Beldiman).⁸² La 18 februarie 1865 și prefectul județului Prahova (I. Negulescu) a solicitat ministrului de interne un fond de 8.000 lei „pentru cheltuieli secrete (...), pentru descoperirea indivizilor vătămători societății”, dar ministrul i-a trimis numai 4.000 lei.⁸³

Situații asemănătoare fiind și la alte prefecturi, de pildă, la 12 ianuarie 1866 Prefectura județului Romanați s-a adresat ministrului de interne arătând că

⁸⁰ *Ibidem*, fila 114.

⁸¹ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 116/1865, filele 2-3.

⁸² *Ibidem*, Dosar 32/1866, fila 8.

⁸³ *Ibidem*, Dosar 116/1865, filele 4-5.

„Pentru împlinirea serviciului de Poliție Secretă și prinderea de hoți” era nevoie de suma de 3.000 lei.⁸⁴

Documentul arhivistic cu titlul „Corespondența relativă la Fondul Secret pe anul 1864” dezvăluie și alte sarcini trasate Serviciului Secret. Astfel ministrul de interne a dispozat din *fondul secret* diverse plăți pentru „securitate publică” după cum urmează: Prefecturii Capitalei - 575 lei la 20 mai 1864 și 3.150 lei la 23 iulie 1864; la 19 august 1864, pentru „trecerea peste frontieră a deosebite individe” (fără a se menționa suma, n.n.); la 7 iulie, 1.000 lei prefectului de Suceava „pentru plebiscit” (în sensul supravegherii desfășurării acestuia, n.n.) și 2.000 lei trimiși Prefectului de Dolj la 21 august 1864; la solicitarea Prefectului Poliției Capitalei pentru anchete, deplasări etc.; la 26 septembrie 1864, plăți pentru „imprimarea proclamațiunilor Domnitorului statului” pentru „Așezământul electoral și circulara pentru preoți” etc.; la 3 octombrie 1864, suma de 226 lei pentru transportul lui Em. Radu, secretarul Cabinetului ministrului, la ancheta în comuna Vizina”; 1.575 lei eliberați prefectului de Argeș la 10 noiembrie 1864 etc.⁸⁵ La 14 septembrie 1864, ministrul M. Kogălniceanu a aprobat să se plătească din *fondul secret* către Henri Novacowski, aflat în drum spre Paris, suma de 1.575 lei, la solicitarea lui Gracowski (oficial rus).

Scandaluri care au implicat Serviciul Secret: la 12 ianuarie 1861 ministrul finanțelor a atenționat prin raport pe *ministrul din Năuntru* că Prefectul Poliției Capitalei (Mișu Marghiloman) se folosea de mandate false pentru a justifica fondul cheltuit pentru Serviciul Secret, acuzând că „cererea făcută este neconformă cu Regulamentul de finanțe publicat (...), de aceea sunteți rugatu Domnule Ministre ca pentru asemenea răspunderi de bani să binevoiți a vă servi de *mandate în regulă* (subl.n.) potrivit dispozițiilor expresului Regulament”⁸⁶.

Apoi, în iunie 1861, Mișu Marghiloman a fost acuzat de moartea suspectă a birjarului său Ivan Alexiev, supus rus, alcoolic, în vârstă de 30 de ani, caz din a cărui instrumentare nu lipsesc elemente cu *iz de spionaj*. Ivan Alexiev fusese dat pe mâna jandarmilor chiar de către prefect, rusul fiind suspect pentru dispariția unor documente „confidențiale” din Prefectură, care ar

⁸⁴ *Ibidem*, Dosar 32/1866, fila 17.

⁸⁵ ANR, Inv. 3132, Ministerul de Interne, Direcția Contabilității, 1861-1889, Dosar nr. 8/1864, *passim*.

⁸⁶ ANR, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Dosarul 160/1860, Poliția Secretă, anul 1860, fila 40.

fi fost livrate reprezentanților Rusiei în țara noastră. Urmare se pare a bățăilor din arest, Ivan Alexiev a decedat la spitalul Colțea. Imediat în anchetă a intervenit Consulul General al Rusiei care a cerut ministrului de interne, Dimitrie Bolintineanu, suspendarea Prefectului Capitalei.⁸⁷ După un an de anchetă, Ministerul de Justiție din Țara Românească a înaintat Adunării Legislative o cerere pentru ridicarea imunității lui Mișu Marghiloman și deferirea acestuia judecății.⁸⁸

În iulie 1862, prefectul Mișu Marghiloman a fost trimis în judecată, dar relațiile sale la vârful conducerii statului „l-au ajutat”, astfel că la 12 iulie 1863 acesta a revenit în fruntea Prefecturii Poliției Capitalei, devenind omul de încredere al tripletei Cuza-Kogălniceanu-Librecht în pregătirea evenimentelor ce aveau să vină.

Serviciul Secret s-a implicat și în cercetarea asasinării primului-ministru Barbu Catargiu. Nicolae Șt. Bibescu, Prefectul Poliției Capitalei, a fost convocat la 10 iunie 1862 de ministrul de interne care i-a ordonat ca Serviciul Secret să desfășoare propria anchetă, scop în care prefectul a făcut ministrului următoarea solicitare: „Spre descoperirea asasinului răposatului Președinte al Cabinetului, D. B. Catargiu, având neapărată trebuință a dispune de o sumă oarecare pentru întâmpinarea cheltuielilor trebuincioase întru aceasta, iar *fondul secret* fiind mic și epuizat pe această lună, viu a vă ruga Domnule Ministru să bine voiți a-mi acorda spre acest sfârșit un credit extraordinar de cinci sute galbeni, No. 500# (...)”, documentul având adnotat *mandatul 590*, semn că cererea prefectului a fost aprobată.⁸⁹ După două zile, Președintele Consiliului de Miniștri a solicitat aprobarea Camerei Legislative pentru ca deputații Anton Arion și M. Miculescu să fie puși la dispoziția Poliției pentru cercetări legate de cazul Barbu Catargiu.⁹⁰

⁸⁷ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 256/1861, *passim*.

⁸⁸ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Țării Românești, Dosar no. 76/1862, Solicitare privind trimiterea în judecată a lui Mihail Marghiloman, fost Prefect al Poliției Capitalei – Principatele-Unite, Ministerul Justiției din Țara Românească, Secția a III, Massa II, No. 4441, 1 iunie 1862, fila 79.

⁸⁹ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul II, anul 1862, Dosar nr. 662, *relativ la asasinarea domnului Barbu Catargiu, președintele Consiliului Miniștrilor*, fila 1.

⁹⁰ ANR, Adunarea Electivă și Legislativă a Țării Românești, Dosar no. 76/1862, fila 68.

Oficial, asasinul premierului nu a fost prins⁹¹, dar ciudat este că în documente se face trimitere la existența unor *arestați secreți*. Astfel, o *adresă* a Comendurii Garnizoanei București, Secția a II-a, către ministrul de război, privind repartizarea personalului de pază, precizează că „cercetându-se de aproape misia gardei ce se trimite la Poliția Capitalei ca ajutor Batalionului de Pompieri (...), 4 (gardieni) sunt la *arestații secreți implicați de asasinatul din 8 iunie trecut* (subl.n.); aceste posturi sunt foarte neapărate chiar după înțelegerea luată cu Prefectura și dacă s-ar pune și acestea la îndatorirea Batalionului de pompieri serviciul său special s-ar împovăra foarte mult; iar îndată ce termină cercetarea *numiților arestați*, guarda ce este acuma în număr de un efreităr și 12 oameni se va suprima îndată”.⁹²

În altă ordine de idei, ar putea fi valabilă și ipoteza că atunci la Comenduirea Garnizoanei București, Secția a II-a a MStM, se afla camuflată *Secția de contraspionaj* a Armatei Române.

Misterios este și faptul că procurorul P. Sachelarie, desemnat cu ancheta asasinării premierului Barbu Catargiu, s-a plâns în raportul său din 28 iunie 1862 ministrului de interne cu privire la greutățile pe care le-a întâmpinat în cercetarea cazului chiar din partea Prefecturii Poliției Capitalei (adică a șefului Serviciului Secret, n.n.), arătând că pe timpul anchetei *directorul* Prefecturii nu i-a permis accesul și interogatoriul asupra arestaților (secreți?).

Revenind la Mișu Marghiloman, la întoarcerea sa în fruntea Prefecturii Poliției Capitalei a avut loc un grav *incident de securitate*, care ar fi putut „deconspira” existența și activitatea Serviciului Secret. Conform *telegramei confidențiale* cu nr. 13278 din 5 mai 1865, emisă de stația Bacău, s-au raportat la București următoarele fapte: „Domnule Ministru de Interne, astă-noapte la 2 ore dupe miezul nopții Poliția a găsit beatu la o cârciumă pe un Vasile Popescu, arătându la mai mulți bețivi *ordine secrete* cu care era însărcinatu în misie de Poliție, ordinele le-am luat și le-am asigurat și vi le trimet cu espediția.

⁹¹ A.D. Xenopol arată că cercetările la caz au fost reluate în iunie 1866 la insistențele lui Lascăr Catargiu, fratele răposatului. La 24 aprilie 1872, după lungi demersuri, autoritățile austro-ungare au permis unei comisii (rogatorii) din România să-l interogheze pe maiorul Gyorgy Bogathi, între timp devenit principalul suspect al asasinatului, întemnițat la Carlsburg. Varianta asasinării lui Barbu Catargiu de un străin pare a fi susținută și de următorul dialog între Ion Brătianu și Mihail Kogălniceanu în ședința din 11 octombrie 1866, în care Brătianu îi spune lui Kogălniceanu: „Barbu Catargiu nu a fost omorât de un român, dl Kogălniceanu trebuie să știe aceasta”. Kogălniceanu răspunde că nu știe. Brătianu adaugă că „trăiește o persoană care știe și care-ți va putea-o spune”, vezi: A.D. Xenopol, *op. cit.*, p. 142.

⁹² ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1498, fila 25.

Ce se facu cu el? *Ordinele* sunt semnate de Dl Marghiloman, șeful Poliției. / (semnează) Prefect Bacău, Krakti”⁹³.

Ministrul de interne Constantin Boșianu, care deținea și funcția de prim-ministru, pe aceeași telegramă a răspuns cu următoarea rezoluție: „Prefectului să i se scrie a lăsa liber pe acel Popescu, iar Prefectului de Poliție îi va comunica această depeșă invitând a nu mai trimite asemenea indivizi cu misiuni de Poliție Secretă”.⁹⁴

Pe acest subiect, în următoarele zile s-au schimbat trei adrese între Prefectura județului Bacău, ministrul de interne și Prefectul Poliției Capitalei. La 11 mai 1865, în apărarea agentului Vasile Popescu s-a ridicat chiar Mișu Marghiloman, care l-a informat pe Constantin Boșianu că „Vasile Popescu este nevinovat, el fiind victima unei înscenări puse la cale de prefectul orașului Bacău care voiește să se răzbune pe agenții de la București pentru niște afaceri mai vechi”. Prin urmare, continua Mișu Marghiloman: „Vă asigur, D-le Ministru, că acest individ este de o bună conduită și neaplecatură la nici un viciu, precum a voitu a-i atribui D. Prefectul de Bacău”⁹⁵. Afacerea pare că s-a încheiat la 18 mai 1865, când Prefectura Județului Bacău a informat Centrala că „ordinele de Policia Secretă ce ați încredințat acelui Vasile Popescu, subsemnatul le înapoiază Dv. pe lângă acesta într-un plic sub sigiliul cabinetului acestui Ministeriu”.⁹⁶

Așadar, prefectul Mișu Marghiloman continua la datorie. La sfârșitul lui martie 1865 acesta a luat „informații din mai multe părți” și a trimis mai mulți polițiști care au cotrobăit pădurile și drumurile reușind ca, în județul Argeș, să-i prindă pe banditul Mihale Bonca și pe complicitii săi care au bântuit mai multe districte, prin omoruri, călcări și jefuiri.⁹⁷

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Va urma

⁹³ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul I, anul 1865, Dosar nr. 58, *Relativ la ordinea publică în chestie de Stat și altele*, fila 33.

⁹⁴ *Ibidem*, fila 33.

⁹⁵ *Ibidem*, fila 37.

⁹⁶ *Ibidem*, fila 38.

⁹⁷ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă 1859-1867, Dosar 238/1865, fila 29.

SEPTEMBRIE 1941: ORGANIZAȚIE COMUNIST-TERORISTĂ DIN TIGHINA DESCOPERITĂ DE SERVICIUL SPECIAL DE INFORMAȚII

Declanșarea ostilităților dintre România, alături de Germania, Italia și Finlanda împotriva URSS, la 22 iunie 1941, a avut drept motivație principală eliberarea Basarabiei, nordului Bucovinei și Herței, cedate în urma unui ultimatum, dar fără a se opune nici o rezistență, la sfârșitul lunii iunie 1940. După aproximativ o lună, trupele germano-române au reîntregit teritoriul țării și au continuat luptele pentru zdrobirea inamicului.

La 16 septembrie 1941, cu o lună înaintea cuceririi orașului Odessa de către Armata 4 română, Serviciul Special de Informații (SSI) a finalizat o primă lucrare analitică despre modul cum NKVD (serviciul de informații sovietic) a recrutat colaboratori, a organizat și condus acțiunile de spionaj, sabotaj și terorism în Basarabia. Materialul avea la bază atât informații de la agentura română din regiune, cât și acțiunile desfășurate de agenții SSI în timpul ofensivei militare.

La Tighina, agenții SSI au descoperit că o asemenea organizație comunisto-teroristă a luat ființă încă din vara anului 1940. În fruntea ei se afla învățătorul Ivan Mihnev, fost director al Școlii primare nr. 10, iar membri erau învățătorul Casin, tâmplarul Zaharia Lapinschi și lucrătorii feroviari Nicolae Repin, Ion Bucumenco și Ion Zavornic. S-a dovedit că ei au forțat populația din Tighina să doneze bani pentru înzestrarea armatei sovietice, iar cei care refuzau au fost trecuți pe tablele speciale „și apoi deportați, fiind socotiți dușmani ai URSS”.

Școala comsomolistă din Tighina, înființată pentru a educa tinerii între 16 și 22 de ani, era condusă de învățătorul Mihnev, alături de profesorii Precupeț și Melnic, iar cursurile predate includeau și aruncarea grenadei, mânuirea armelor, acte de sabotaj și desfășurarea propagandei comuniste. După 22 iunie 1941, comsomoliștii au executat serviciul de gardă noaptea, în oraș, pentru a identifica „dușmanii regimului sovietic” și pe eventualii parașutiști germani sau români „ce ar fi fost lansați în regiune și s-ar fi strecurat în oraș”. Instituțiile de educație se aflau în strânsă legătură cu NKVD, de la care primeau sarcini (recrutarea de tineri, strângeri de fonduri pentru armata sovietică etc.) și unde erau trimise informațiile privind posibili suspecti sau spioni. De asemenea, după 22 iunie 1941 liderii școlii comsomoliste au ținut ședințe și au

accentuat că „fiind război, tot tineretul trebuie să ajute sovietele”. Cercetările SSI au evidențiat că unii membri ai acestor echipe, înainte de a fi arestați, și-au îndeplinit însărcinările cu simț de răspundere, în timp ce alții au abandonat lupta și s-au retras împreună cu administrația și armata sovietică.

SSI a identificat modul de organizare și funcționare a unor nuclee lăsate de armata sovietică și NKVD în spatele trupelor româno-germane pentru acțiuni de sabotaj și terorism. Agenții de informații români au reușit să identifice trei nuclee de comsomoliști – numerele 4, 5 și 6 – care au fost anihilate, iar membrii arestați. S-a mai constatat că nucleele existente în Tighina – unele identificate, altele nu – au luat parte la distrugerea orașului prin dinamitare, în timp ce membrii lor s-au împărțit între continuarea misiunilor subversive și refugiul peste Nistru.

Deși tardiv, s-a aflat despre existența unei organizații comunisto-teroriste care a activat în Basarabia anterior ultimatumului sovietic din iunie 1940. Membrii acestei echipe erau Panivan, Ivancenco, Croskin și Sincov, iar la data redactării materialului se estima că aceștia se află în spațiul românesc cu misiuni specifice.

Misiunile acestor echipe de sacrificiu, lăsate în orașele din Basarabia, aveau trei direcții principale de acțiune: sabotajul, spionajul și propaganda. Sabotajul viza imobilele în care se instalaseră autoritățile civile și militare (cazul Comandamentului Militar Român din Odessa, care va fi aruncat în aer la 22 octombrie 1941), atentate contra militarilor și comandanților administrativi, distrugerea depozitelor și comunicațiilor. Spionajul urmărea identificarea și semnalizarea către aviația sovietică a clădirilor considerate obiective militare, culegerea de informații diverse (militare, economice, sociale etc.), care erau apoi transmise prin curieri sau aparate t.f.f. Al treilea segment – propaganda – element extrem de important într-un conflict, trebuia să mențină spiritul și ideile comuniste în teritoriile ocupate, credința în tăria și victoria finală a armatei sovietice.

Deși la data redactării materialului acțiunile militare trecuseră de Nistru și se aflau în zona Odessei, pericolul acțiunilor inamice din spatele frontului era unul extrem de mare. Aceasta era concluzia pe care documentul SSI, în final, a prezentat-o conducerii statului și instituțiilor interesate de această problemă – Marele Stat Major, Inspectoratul General al Jandarmeriei și Prefectura Poliției Capitalei: *„Din felul cum Sovietele și-au înjghebat acțiunea subversivă în spatele frontului, în teritoriile cucerite, reiese un mare pericol la care sunt supuse trupele și autoritățile din aceste teritorii”*.

Redăm mai jos documentul prezentat de SSI conducerii statului și celorlalte instituții interesate.

NOTĂ

Din momentul în care trupele sovietice au pătruns pe teritoriul Basarabiei, organele NKVD au dispus în toate localitățile din această provincie organizarea de nuclee de spionaj și terorism și comitete de propagandă cu elemente verificate care în cadrul mișcării comuniste au făcut anterior dovada unei activități remarcabile.

Aceste comitete, prin elementele componente, au avut în principal menirea de a colecta fonduri în vederea înzestrării Armatei Roșii. Sub masca acestei activități însă, membrii acestor comitete, umblând prin casele locuitorilor, se ocupau cu recrutarea tinerilor între 16 – 21 ani în vederea înscrierii acestora la școala comsomolistă unde, printre cursurile ce se predau, se făcea și o educație a mânăuirii armelor, aruncării grenadei, distrugerilor etc. Membrii acestor comitete, în exercitarea misiunii lor de a colecta fonduri, constituiau pentru NKVD un organ auxiliar destul de important, în sensul că pe măsură ce fondurile erau încasate de la locuitori se putea constata, cu această ocazie, care dintre cei obligați în a subscrie erau adevărați partizani ai ideologiei comuniste. Acei care ar fi protestat la subscrierea fondului pentru înzestrarea armatei sovietice erau trecuți în tabele speciale pentru ca ulterior să se poată lua măsuri împotriva lor.

Absolvenții școlilor de comsomoliști, în momentul declarării războiului cu sovietele, după indicațiile NKVD-ului, au fost constituiți în echipe cu misiunea de a rămâne în spatele frontului și a comite acte de terorism și sabotaj. Organizarea acestor echipe diferea de la caz la caz în funcție de importanța localității (punctului) unde armatele germano-române își stabilesc comandamentele. Astfel, se citează cazul organizației teroriste descoperită în ziua de 6 august a.c. (n.n. anul întocmirii notei) la Fabrica de încălțăminte „28 Iunie” din Chișinău, unde organizația era compusă din patru echipe, dintre care una formată din 10 membri, iar celelalte trei formate din câte trei membri, după sistemul de organizare comunist cunoscut sub numele de „troica”.

De asemenea, s-a mai descoperit o astfel de organizație comunistă teroristă în localitatea Tighina, care luase ființă în august 1940, în urma unei dispoziții date de către primăria orașului, care a menționat că în suburbia

Hamuteanovca să se constituie un comitet de suburbie. Din cercetarea făcută în cazul acestei organizații a reieșit că conducătorul ei era învățătorul Mihnev, fost director la Școala primară nr. 10, având ca membri pe Repin Nicolae, pensionar CFR, Lapinschi Zaharia, tâmplar, Casin, învățător, Bucumenco Ion și Zavornic Ion, foști lucrători CFR, toți domiciliați în susnumita suburbie. Numiții aveau misiunea încredințată de NKVD și în baza unei legitimații umblau din casă în casă și forțau prin amenințări pe locuitori să subscrie sume pentru înzestrarea armatei sovietice, propagandă și pentru locuitorii din fabrici. Cei care refuzau asemenea ajutoare erau înregistrați în tabele speciale și apoi deportați, fiind socotiți dușmani ai URSS. Comitetul de suburbie, sub masca adunării de fonduri, îndeplinea recrutarea de tineri între 16 – 21 ani pentru a fi pregătiți în școala comunistă, unde li se predau cursuri teoretice și practice de mânăuirea armelor, aruncarea grenadelor, dinamități etc. Sovietele, în felul acesta, creau echipe speciale de comsomoliști gata pentru a fi folosite în eventuale distrugerii.

Conducătorul școlii era învățătorul Mihnev, ajutat la predarea cursurilor de Precupeț și Melnic ca profesori. Membrii comitetului de suburbie au fost înscriși din oficiu la sus-numita școală, fiind obligați a urma regulat cursurile de aruncarea grenadei, dinamități, acte de sabotaj, mânăuirea armei, precum și propaganda comunistă, și prin absolvirea cursurilor au devenit de drept instructori, luând parte activ la instrucția tineretului comunist. Această școală, ca și personalul ei didactic, era sub ordinele directe ale NKVD-ului și Miliției roșii. Pentru o mai deplină reușită toate instituțiile au fost obligate să-și înscrie tineretul la cursurile ce aveau loc noaptea în localul comitetului, pentru fete fiind prevăzută și o secție de cruce roșie.

Pe tot timpul ocupației sovietice în Basarabia aceste comitete au activat intens printre membrii lor, reușind în scurt timp să devină prețioase auxiliare ale NKVD-ului din Tighina. Printre membrii cei mai activi s-au aflat următorii: Precupeț, Repin, Nicolae, Abramovici, Macarie, Orijanovschi Andrei, Lapinschi, Cvilenco Mihail, Cvilenco Dănilă, Terzi Ivan, Dobriță Teodor, Strelit Grigorie, Romanenco Petre, Ivanov Anatolie, Burcă Vsevolod, Pir, Petcu, Mihnev Ioan, Volosin, Cazaciuc, Cosev, Maslenco, Crinev, Devagapolei, Briceag, Golumbinco, Sestacova, Covalenco Zoe, Romanenco Maria, Salicova Ecaterina, Achindirov Maria, Scalenco Lidia, Lapinschi Claudia.

Odată cu declararea războiului, membrii acestor organizații au fost înarmați, primind însărcinări din partea NKVD-ului și Miliției roșii de a umbla noaptea prin cartiere și case și a descoperi pe toți aceia care erau în contra

regimului sovietic, precum și pe parașutiștii germani sau români ce ar fi fost lansați în regiune și s-ar fi strecurat în oraș.

Individul Precupeț, luând mai târziu șefia organizației politice din Hamuteanovca-Tighina, ajutat fiind de Repin Nicolae, ce făcea legătura între comitet și NKVD, au continuat să predea cursurile fixate în program, încredințând în același timp fiecărui comsomolist misiunea ce avea de îndeplinit la apropierea sau după eventuala ocupație a orașului de trupele germano-române. O parte din aceștia și-au îndeplinit însărcinările întocmai după care, descoperiți, au fost arestați de autoritățile militare, restul fugind peste Nistru.

Dintre cei arestați, s-a dovedit a fi făcut parte din nucleul terorist din suburbia Hamuteanovca-Tighina: Repin Nicolae, născut în 1891, de origine etnică și cetățenie română, de religie creștin-ortodoxă, căsătorit, pensionar CFR, cu ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Piața Bisericii nr. 1. Numitul, în luna aprilie 1941, a fost numit în comitetul politic din suburbie, fiind ajutorul șefului organizației. A luat parte activă la cotizări de fonduri, întocmiri de liste de suspecti, arestări și recrutări de tineret pentru școala comsomolist-teroristă, unde la început a fost instructor și apoi profesor. Socotit ca om de încredere, a devenit agentul de legătură dintre comitet și NKVD. Colaboratorii discreți ai numitului au fost: Crijanovschi Andrei, Lapinschi Zaharia, Zavornic Ioan, Bocomenco Ioan, Gosin. La retragerea trupelor sovietice șeful organizației, Precupeț, fugind, Repin a luat conducerea nucleului.

Lapinschi Zaharia, născut în anul 1896, de supușenie română și religie creștin-ortodoxă, căsătorit, de profesiune tâmplar, a avut ultimul domiciliu în Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Hamuteanovca nr. 22. Din anul 1923 a îndeplinit la Banca Populară din acel oraș funcția de curier, până la ocuparea Basarabiei de către URSS. În aprilie 1941 a fost chemat la primăria orașului de președintele Selsoviet-ului Hamuteanovca, Abramovici Macarie, ce era asistat de indivizii Precupeț, Boborov și Melnic pentru a i se aduce la cunoștință că a fost numit membru în comitetul suburbiei pentru strângerea fondurilor necesare armatei sovietice și propagandei comuniste. După absolvirea școlii comsomoliste a fost numit instructor. Lapinschi Zaharia a îndeplinit și funcția de om de serviciu și paznic la Centrul de recrutare sovietic din Tighina. La 14 iulie 1941, la evacuarea orașului de către trupele sovietice, a primit din partea comitetului misiunea de a rămâne pe loc și a duce mai departe acțiunea de sabotaj, dinamitare și distrugere a orașului.

Crijanovschi Andrei, născut la 30 noiembrie 1898, de origine etnică și cetățenie română, de religie creștin-ortodoxă, fiul lui Xenofon și Zenovia, căsătorit, de profesie lucrător pe linie la poștă, a avut ultimul domiciliu în Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Viilor nr. 16. La ocuparea Basarabiei de către trupele sovietice numitul era lucrător la poșta orașului, funcție pe care a continuat a o păstra și după aceea. Funcționarii Poștei constituindu-se într-o asociație, în august 1940, l-au ales în comitet și pe Crijanovschi care, pe lângă prima atribuțiune, a fost însărcinat și cu întreținerea localului. În luna aprilie 1941 numitul a fost chemat la Primăria orașului de către Abramovici, președintele Selsoviet-ului Hamuteanovca, unde se mai găseau: Repin Nicolae, Lapinschi Zaharia, Mihnev, Boborov, Zavornic, Cosin, Valcsin, Bucumenco și înștiințat că a fost numit în comitetul de suburbie de către soviete. La o adunare ce a urmat apoi a fost ales secretar al organizației. Din acest moment a început a activa în mod intens în comitet, luând cuvântul în diferite adunări fiind și un convins comunist. După retragerea trupelor sovietice Crijanovschi Andrei a rămas în Tighina cu misiuni de distrugere a orașului.

Din cercetările făcute s-au putut identifica nucleele de comsomoliști nr. 4, 5 și 6 înființate de NKVD mai târziu și care aveau aceleași atribuții de distrugeri și acte de sabotaj. Nucleul nr. 4 era condus de numitul Precupeț, ajutat de teroriștii Cvilenco Mihail, Cvilenco Denis, Terzi Ivan, Dobriță Teodor și Strelit Grigorie, dispăruți din oraș odată cu retragerea trupelor sovietice. Nucleul nr. 5 era condus de numitul Burcă Vsevolod ajutat de Gorin, Covalenco etc.

Burcă Vsevolod, născut la 15 iulie 1925 în Tighina, de origine etnică și naționalitate român, de religie creștin-ortodoxă, fiul lui Nicolae și Elena, fost elev, de profesiune lucrător de linie de telegraf, a avut ultimul domiciliu în Tighina, str. Lipovenilor nr. 18. În iulie 1940, la evacuarea Basarabiei, numitul era elev în clasa a III-a a Liceului de băieți „Ștefan cel Mare” din localitate. În luna septembrie se înscrie în Școala nr. 2 transferându-se apoi la Școala nr. 3. În cursul lunii ianuarie 1941 este înscris în organizație pionierilor împreună cu tinerii Covalenco și Gorin Vladimir primind ca semn distinctiv o insignă. În urma activității lui prestigioase directorul Școlii nr. 5 i-a propus a fi înscris în Comsomol, fapt pentru care a fost transferat la Școala nr. 6. La adunarea comsomoliștilor ce a urmat numitul nu a fost admis pentru motivul că un frate al său ar fi făcut politică cuzistă sub stăpânirea românească. După numeroase insistențe a fost admis la 15 iunie a.c. ca membru în Comsomol, ales secretar al nucleului, mai târziu ajungând chiar conducătorul acesteia. Comunist convins,

era mult apreciat de Soviete, locuința lui fiind de multe ori întrebuințată de NKVD-iștii Ieronim și Hodoriu Simion drept case conspirative. În ziua de 17 iulie 1941 Burcă Vsevolod a declarat în timpul unei ședințe că „primul neamț ce va apare în Tighina va fi împușcat de el”. După retragerea trupelor sovietice numitul a rămas la Tighina pentru a acționa la distrugerea orașului și a comite acte de sabotaj în spatele frontului. La percheziția făcută acasă la Burcă de autorități s-au găsit și câteva aparate de radio. Ajutoarele lui, Gorin și Covalenco, s-au retras odată cu trupele sovietice.

Nucleul nr. 6 era condus de numitul Levin având în compunerea lui pe teroriștii Varsibaev, Pir, Strelit, Petcu și Dobriță.

În timpul evacuării orașului Tighina nucleele 4, 5 și 6, împreună cu altele nedescoperite încă, după un plan stabilit de soviete dinainte, au luat parte la incendierea și distrugerea orașului prin dinamitare, după care o parte din membrii au rămas pentru continuarea misiunii, restul refugiindu-se peste Nistru.

Din organizația feminină ce a activat în timp ce urma școala comsomoliștilor alături de comitetul de suburbie Hamuteanovca s-au identificat și arestat următoarele membre: Romanenco Maria, Salicova Ecaterina, Achindirov Maria, Scalenco Lidia, Lapinschi Claudia.

Romanenco Maria, născută la 14 noiembrie 1925, de origine etnică și cetățenie română, de religie creștin-ortodoxă, fiica lui Ivan și Ecaterina, elevă de liceu, a avut ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Veche nr. 9. În ziua de 23 iunie a.c. numita a fost invitată la comitetul suburbiei unde i s-a pus în vedere că este obligată să se înscrie la școala comsomolistă și de a activa în Crucea Roșie. Împreună cu numita au mai fost înscrie și Salicova Ecaterina, Scalenco Lidia, Lapinschi Claudia și Achindirov Maria. În timpul bombardamentelor aviației germano-române Romanenco Maria a luat parte la localizarea incendiilor și repararea străzilor orașului Tighina. La retragerea trupelor sovietice, a rămas în Basarabia cu misiuni, fiind arestată.

Salicova Ecaterina, născută la 7 septembrie 1926 în orașul Tighina, de origine etnică și cetățenie română, de religie creștin-ortodoxă, fiica lui Feodor și Ana, elevă, a avut ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. August nr. 2. În 23 iunie a.c. a fost înscrisă în școala comsomolistă de către Precupeț, președintele comitetului suburbiei. În seara aceleiași zile fiind o adunare a organizației și luând cuvântul Precupeț, șeful organizației, a anunțat că fiind război tot tineretul trebuie să ajute sovietele pregătindu-se în primul rând prin școala comsomolistă și apoi ajutând armata sovietică prin contribuția

tuturor la prinderea spionilor și parașutiștilor germani și români. Salicova Ecaterina a luat parte cu întreg nucleul la repararea străzilor și localizarea incendiilor în urma bombardamentelor aviatice, fiind în permanență în comsomol.

Achindirov Maria, născută la 24 noiembrie 1924 în orașul Tighina, de origine etnică și cetățenie română, fiica lui Alexei și Fidora, elevă, a avut ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hnahalov, str. Câmpulung nr. 2. Numita, în ziua de 23 iunie 1941, a fost înscrisă la școala comsomolistă și Crucea Roșie. A luat parte la apărarea orașului.

Scalenco Lidia, născută la 25 aprilie 1927 în orașul Tighina, de origine etnică și cetățenie română, fiica lui Andrei și Irina, elevă, a avut ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Hamuteanovca nr. 21. Înscrisă la 23 iunie 1941 în școala comsomolistă și Crucea Roșie de către Precupeț, a fost obligată a fi prezentă la toate adunările organizației. A activat împreună cu colegele ei de echipă la misiunile încredințate.

Lapinschi Claudia, născută la 23 noiembrie 1923 în orașul Tighina, de origine etnică și cetățenie română, de religie creștin-ortodoxă, fiica lui Zaharia și Anina, elevă, a avut ultimul domiciliu în orașul Tighina, suburbia Hamuteanovca, str. Hamuteanovca nr. 22. Numita este fiica lui Lapinschi Zaharia, membru în comitetul de suburbie și instructor la școala comsomolistă și a fost înscrisă în ziua de 23 iunie a.c. în organizație. A luat parte la adunările comsomoliste și la lucrările de stingere a incendiilor și reparația străzilor după bombardamentele aeriene.

(Arhivele Naționale Istorice Centrale, Colecția 50, dosar 3138, f. 40-43)

Dr. ist. Alin Spânu

MEMORIE PROFESIONALĂ

„PÂINEA NOASTRĂ CEA DE TOATE ZILELE DĂ-NE-O NOUĂ ASTĂZI ...”

Începutul acelei zile mohorâte de final de iarnă nu a diferit prin nimic de celelalte. Aceeași temperatură redusă impunea culcarea băietului cu trening și nu cu pijama, aceeași presiune redusă a gazelor din rețea și deci mic dejun fără ceva cald, aceeași apă „caldă” a cărei temperatură nu trecea de 26-28 grade. Traseul spre grădiniță a fost mai „altfel” și mai lung, copilul având grijă să se manifeste diferit în fiecare dimineață, de parcă știa de la naștere că nimic din ceea ce facem zilnic nu avea să fie predictibil.

Prima oră la birou a fost marcată de lipsa oricăror apeluri telefonice și de monotonia redactării unor documente ale căror termene se impuneau a nu fi depășite. Colonelul Petrea, de la care preluasem toate responsabilitățile, anunțase că întârzie până pe la 10.00, iar cu puțin înainte ceilalți ofițeri cu sarcini în alte localități au plecat, astfel încât rămăsesem singurul lucrător prezent.

Ajuns la birou, Petrea a fost mulțumit că nu aveam un program strict pentru acea zi, astfel încât după ce a luat legătura cu Postul de Miliție Zemeș m-a anunțat că o să mergem acolo. Am intrat împreună la șeful biroului și, ulterior predării documentelor și programului, Petrea i-a precizat cam ce anume o să facem pe acolo. Bineînțeles că nu și partea de final, când la masa de seară, servită la unul din cele două localuri din centrul comunei, ulterior celor două pahare cu vin alb, sec și rece – consumat ca pe un medicament – colegul, aflat la finele carierei, musai trebuia să recite, ca în multe alte situații, integral „Luceafărul”, dar numai după ce preciza apăsător și repetat că s-a născut la Ipotești.

Chiar înainte de plecare, subofiterul de serviciu ne-a informat că din cauza presiunii reduse a gazului în rețeaua locală, fabrica de pâine nu a produs nimic din seara precedentă, stocul de pâine distribuit la magazinele din oraș se terminase pe la 8.00, iar în fața fiecărui magazin câteva zeci de persoane așteptau sosirea mașinilor de aprovizionare.

Șeful biroului l-a contactat telefonic pe directorul fabricii și ne-a trimis acolo să aflăm detalii, precizându-ne că ne vom ocupa prioritar de acest aspect

el urmând a se deplasa pe „Valea muntelui” în toate comunele județului până la limita cu Harghita.

Directorul fabricii ne-a spus că dimineața devreme aprovizionase – cu mult sub necesar – magazinele din Moinești, Lucăcești și Zemeș aflate în apropierea capetelor traseelor mijloacelor de transport care soseau din comunele în care locuiau cea mai mare parte a petroliștilor din subunitățile trustului de foraj-extracție. Ne-a precizat că situația nu se va schimba în această zi și că nu se întrevede rezolvarea nici pentru zilele următoare. S-a scuzat afirmând „că el e prea mic” pentru astfel de probleme, precizând însă că șeful cooperației județene cunoștea problemele.

Faptul că localitățile situate pe Valea Troțușului, printre care și cele cu mase mari de muncitori (Onești, Tg. Ocna și Comănești) nu erau afectate – fabricile de pâine de acolo fiind alimentate cu gaz metan din magistrala dinspre Transilvania și nu cu gaz petrolier – nu era de natură să ne reducă îngrijorarea. Chiar dacă petroliștii lucrau destul de dispersați, în cele trei puncte de transfer al acestora din și în alte mijloace de transport, zone cunoscute drept „platouri” – Moinești-Gară, Lucăcești și Zemeș – numărul lor ajungea, în unele zile, la peste trei sute. Aspectul ne interesa doar pe noi și conducerea unităților din petrol, decidenții politici având în vedere exclusiv zona platformelor chimice și petrochimice din județ, în mod special industria minieră.

În acest context, am mers la sediul trustului și, deși le cunoșteam cel puțin la fel de bine, am solicitat, în lipsa directorului general, adjunctului cu responsabilități în extracția de țiței și gaze unele detalii asupra cauzelor lipsei gazelor și perspectivei pentru următoarele zile.

Presiunea redusă se datora atât consumului crescut, inclusiv în unitățile producătoare, cât în cea mai mare parte persistenței gerului care accentuase scăderile destul de semnificative în producția de țiței și gaze în zonă. Măsura de introducere a gazelor bogate în rețeaua de distribuție creștea calitatea acestora, dar nu putea suplini cantitatea redusă.

În cadrul discuțiilor am întrebat de ce nu preluăm diferența de gaze necesară orașului din magistrala cu gaz metan ce trece prin sudul orașului Comănești. Directorul, surprins că știu și configurarea acelei magistrale, a menționat că aceasta este singura soluție a momentului, cu atât mai mult cu cât conductele sunt racordate de mai multă vreme, dar „s-a spălat pe mâini”, precizând că nu trustul de foraj-extracție trebuie să solicite aplicarea soluției, ci beneficiarii afectați, având în vedere și faptul că distribuția de gaze are alt

administrator. Ne-a precizat însă că sunt necesare aprobări de la nivelul conducerilor Centralei Gazului Metan Mediaș, a celor ce administrează transportul și distribuția de gaze în zonă, a Ministerului Petrolului, iar fără acceptul primului secretar nu se va „mișca” nimic.

Am mers la Postul de Miliție Zemeș și telefonic i-am prezentat aspectele șefului securității județene, care ne-a indicat „să gestionăm cu atenție problema”, el urmând să-l informeze pe prim-secretarul de partid.

Am stabilit necesarul de pâine pentru orele 14.30 – 16.30 când se schimbau turele la locurile de muncă „în foc continuu” și plecau spre domiciliile cei ce lucrau doar de zi, având însă în vedere și populația comunei Zemeș și a orașului Moinești.

Directorul fabricii de pâine a rămas consternat de solicitările noastre și a precizat că nici nu poate fi vorba de o așa cantitate, el demarând demersuri pentru sub un sfert din necesar de la fabricile din Bacău, Onești și Tg. Ocna, promițând solemn că această cantitate va ajunge înainte de ora 14.00.

Șeful postului le-a cerut celor trei lucrători din subordine să „treacă în civil” și să constate starea de spirit din localitate. După un timp, aceștia ne-au transmis că, din cauza zvonurilor privind iminenta sosire a pâinii, în fața fiecărui magazin erau adunate circa cincizeci de persoane. Șeful postului a „prorocit” că nu e de bine și că ar trebui să revenim cu detalii la conducerea inspectoratului. Cum șeful securității ținea loc și de inspector-șef, i-am prezentat noua situație și l-am rugat să intervină în timp util pentru a nu se crea agitație printre oameni și a degenera în dezordine publică.

Probabil că nu am fost suficient de convingător întrucât, până la orele la care a ajuns în zonă personalul ce trebuia să plece spre punctele de lucru, nu sosise nici un transport cu pâine, ba mai mult sporise și numărul localnicilor din fața magazinelor, iar vânzarea și consumul de băuturi alcoolice atinseseră cote alarmante.

Am mers împreună cu colegul Petrea și cu șeful de post în zona magazinului aflat în apropierea „platoului”, unde se aflau peste două sute de oameni ce vociferau și, printre injuriile adresate atât conducerilor schelelor cât și sindicatelor, partidului ba – chiar dacă mai puțin – și conducerii statului, își exprimau nemulțumirile privind nu doar lipsa de azi a pâinii, ci și insuficiența ori chiar lipsa altor alimente.

Am fost rapid înconjurați de patruzeci-cincizeci de persoane, în marea lor majoritate cunoscuți atât mie – în sensul că lucrasem cu ei – cât și lui Petrea

ori șefului de post. Primele discuții au fost relativ amiabile, noi precizând, fără nici un temei, că mașinile de aprovizionare trebuie să ajungă în orice moment, iar ei că nu se îmbarcă spre locurile de muncă fără pâine.

Situația s-a schimbat când prim-secretarul a ajuns cu autoturismul din dotare și a oprit chiar lângă noi. Imediat după ce i-am prezentat situația, acesta a cerut șefului de post să-l aresteze pe un cetățean aflat în mod evident sub influența alcoolului chiar în apropierea noastră, cu toate că în starea în care se afla abia se deplasa și nu putea articula nimic inteligibil. La auzul acestei solicitări, mai multe persoane au început să aducă injurii prim-secretarului, conducerii județului și țării care „nu au grijă de cei ce muncesc”.

Cum cei mai mulți dintre cei ce încă stateau la rând în fața magazinului au început să ne înconjoare și să ne aducă injurii directe, colonelul și șeful de post au încercat, fără succes însă, să îl determine pe prim-secretar să intre în prima curte aflată în spatele nostru și să părăsească zona pentru a evita orice posibilă altercație. Ca atare, Petrea, după ce mi-a spus cu glas ușor că ne vom vedea la post după „tâmbălău”, că el nu mai are nici o responsabilitate fiind practic în rezervă și că oricum asigurarea ordinii publice este în sarcina organelor de miliție, a plecat discret, intrând în curtea respectivă, urmând să iasă prin spate pe străduța de pe malul Tazlăului sărat.

Un electrician cu care lucrasem peste cinci ani la foraj, mi-a spus cu voce joasă: „șefu’ eu zic să dispărești de aici că treaba e groasă, s-a băut mult prea mult și nu vă văd bine”.

Revenid cu privirea spre magazin, am constatat că avusese dreptate: cel puțin alte douăzeci de persoane se îndreptau hotărât spre mine, vociferând zgomotos și neinteligibil. Conștientizând că nu percepușem niciodată o asemenea stare de frică fizică, mi-am zis că asta a fost și, rămânând pe poziție, îmi revine în minte o întrebare veche: „Ce sunt eu? Nici măcar o rotiță, ci poate doar un moment, o clipă oarecare și neînsemnată în istoria acestei lumi, dar – având în vedere contextul – și aceea mai puțin, ori poate mai mult? decât mizerabilă”. Mă întorc rapid la calm, încredere și răbdare și îi spun șefului de post cu o voce hotărâtă, dar joasă „Ia-l de aici acum și mergi după Petrea!”, gândind că acum mi-ar fi plăcut să văd reacția, dar îndeosebi soluția celor ce ne instruiseră despre mulțimile / grupurile mici și mari și despre cum în asemenea situații cu cât o idee este mai ciudată, mai aiurită, mai ruptă de realitate, mai fantastică, cu atât se pune mai abitir în practică, „*homo homini lupus*” fiind un principiu nealterabil. Sperând, deși mi se părea că nici speranțele nu mai sunt

gratuite, că poate sunt și câțiva oameni cu mai puțin alcool și cu mai multă rațiune în cap, gândeam că nu îmi e de nici un folos atitudinea pe care o adoptam mai mereu față de orice persoană care nu mă agreea, prin care alungam starea de nervozitate cu un zâmbet larg și cu una-două glume adecvate, urmate de un banc bun. Singura mea consolare, foarte slabă, e adevărat, consta în faptul că nimeni nu trecuse la acte de vandalism asupra magazinelor ori autovehiculelor, din teorie reținând că acela este practic începutul oricărei dezordini ce nu mai poate fi stopată prin dialog, ci exclusiv prin forță.

Făcând ochii mari, șeful de post, cu care mă știam de peste șapte ani, l-a luat pe primul-secretar de cot și l-a tras pur și simplu pe poarta curții din spate, pe care apoi a închis-o și zăvorât-o. Văzând asta, șoferul autoturismului cu care venise a întors rapid și a plecat în strigătele celor din apropiere. Printre alte afirmații ale petroliștilor am auzit și două care m-au nedumerit mai mult decât să mă îngrijoreze: „*Hai mă, să le arătăm ce înseamnă noi, că uite șobolanii pleacă*”. „*Da bă, dar cui să mai arătăm, că primul a roit-o, ală mic cu capul mare și părul alb pe care îl știu de multă vreme, de când era maistru de foraj, iar acum a șters-o și cel de la județ și șeful de post. A rămas doar cel tânăr cu costum și cravată, pe care deși nu îl cunosc îl pot scărmana oleacă singur...*”

Înainte să revin cu privirea spre cei din față cu intenția de a identifica posesorii celor două voci, am auzit o altă voce, cunoscută, puternică și hotărâtă – „*Cel ce mi-atinge șeful trebe să treacă de mine. Fără nici o glumă*”. Abia apoi l-am văzut pe Mareș, un sondor șef cu care lucrasem peste cinci ani, un om voinic, de peste un metru nouăzeci și peste o sută de kilograme, care s-a așezat cu spatele chiar în fața mea. Instantaneu s-a făcut liniște, iar maistrul Cernat, cu care de asemenea lucrasem, s-a așezat lângă Mareș și a început să își strige pe nume echipa și să le ceară să vină lângă el.

Abia s-au reluat vociferările și injuriile, gândindu-mă că abia acum treaba devine „groasă”, întrucât o bătaie între cei destul de puțini cu care lucrasem și cei ce nu mă știau era aproape inevitabilă, „soarele a ieși din nou pe strada mea”, trei mașini cu pâine oprind în zona de descărcare a magazinului. Cei trei ajutoi de șef de post echipați în uniforme și purtând armamentul din dotare, care mi-a indus instantaneu gândul: „A fost de bine sau de rău că nu au venit mai înainte?” au coborât din autovehicule împreună cu directorul fabricii și au cerut ordine întrucât pâinea urma să fie distribuită chiar din mașini.

După ce am constatat că muncitorii ce cumpărau pâine se urcau în mijloacele de transport care să îi ducă la locurile de muncă am respirat relativ ușurat și am adunat ceilalți șoferi care așteptau schimbul ce trebuia să plece acasă.

Am avut surpriza să aflu faptul că cei din comunele limitrofe nu mai aveau cu ce să se deplaseze, întrucât autobuzele de linie plecaseră deja, inclusiv cele de la autogara Moinești. De la cel mai apropiat magazin am vorbit la conducerea trustului care a hotărât ca propriile autovehicule să asigure transportul tuturor spre locuințe.

Nu știu cum a fost informat șeful Securității despre degenerarea situației, dar după ce stabilisem detaliile depre transportul personalului, chiar când mă pregăteam să le comunic șoferilor care mă așteptau, dânsul și-a făcut apariția în zonă.

I-am prezentat foarte pe scurt și fără detalii ce se întâmplase. Nici vorbă să menționez despre cum a fost luat de acolo primul-secretar, despre intervenția sondorului șef, fără de care cu certitudine nu mai eram în funcțiune, ori despre riscul iminent al unei altercații între salariați, cauza inițială putând fi uitată în primele secunde, atât urmare a consumului de alcool cât și relativelor divergențe dintre cele trei etnii prezente.

Am păstrat pentru mine grija manifestată de Mareș, fost condamnat la douăzeci de ani, din care executase doar doisprezece. Acesta, ulterior precizării că sunt ultima lui șansă de a reveni la petrol întrucât nu știe să facă altceva, mi-a rezumat ce i se întâmplase: „Săpam o sondă aproape de comuna în care locuiam și tot auzeam că unul dintre electricieni trece pe la nevastă-mea când sunt de serviciu, știind că nu am cum să părăsesc postul. După mai bine de trei săptămâni de frământări am obținut o învoire de la șeful secției, căruia îi spuseseam că o să plec acasă mai devreme cu trei-patru ore, schimbul, domiciliat de asemenea în apropiere, urmând a sosi mai devreme. Cum nici maistrul de la sondă și nici altcineva din schimbul meu nu știau despre asta, am plecat cu o oră înainte de sosirea schimbului, precizând ajutorului că merg să stau puțin întins că nu îmi e prea bine. Ajuns acasă, am găsit soția și amantul asupra faptului, iar când acesta a încercat să treacă pe lângă mine i-am aplicat pedeapsa. M-am întors la sondă și am sunat la miliție povestind despre faptă. Restul nu mai contează”. Am fost de acord să lucrez, mai întâi sondor, urmând ca, funcție de comportament și rezultate, să fie avansat destul de repede până la fosta funcție. Am semnat cererea către directorul schelei, iar el mi-a rămas recunoscător.

Dar la sediul postului, primul-secretar, nervos din cale afară, de cum l-a văzut intrând i-a cerut să solicite prezența Miliției județene care să facă ordine în zonă „și să salte pe toți incompetenții de acolo, care nu doar că nu dispusesem măsuri de prevenire, dar pactizasem cu gloata ce voise să îl linșeze”. Cum s-a clarificat aspectul nu știu, noi toți fiind trimiși afară din sediu.

Peste circa o jumătate de oră am fost chemat de inspectorul-șef care mi-a zis să-l sun pe un domn Popescu. Înainte de a suna m-a întrebat cine este și de ce mă caută acolo. I-am precizat că este directorul tehnic pentru extracție și că îi voi preciza detaliile imediat după ce vorbesc cu el. Am aflat că directorul general al trustului s-a îmbătoșat ca niciodată că este membru supleant al CC al PCR și telefonase mai multor relații și cunoștințe de la minister, de la Comitetul Central și de la „gaz metan”, astfel încât situația s-a rezolvat în câteva ore. Nu am fost prea încântat de solicitare, întrucât, spre deosebire de minerit, noi cei ce răspundeam de petrol nu eram nominalizați legal să participăm la clarificarea ori cercetarea evenimentelor deosebite. În plus, Petrea, conform propriei promisiuni, urma să recite pentru ultima dată *Luceafărul* și speram ca șeful să îmi îngăduie plecarea.

Inspectorul-șef mi-a aprobat deplasarea, însă solicitându-mi ca a doua zi să prezint un raport detaliat al întregului eveniment.

Nu am elaborat niciodată acel raport, nu pentru că era necesar să eludez o bună parte a faptelor, ci datorită vizitei matinale a ofițerului de protecție și locțiitorului politic al inspectoratului. Ulterior unor discuții îndelungate cu șeful biroului, cei doi au ținut întregului efectiv o mică prelegere privind situația delicată din zonă, pe fondul măsurilor de austeritate dispuse de conducerea partidului și statului în vederea plății datoriei externe, reamintindu-ne sarcinile ce ne revin.

Ulterior i-am invitat la fabrica de pâine, unde directorul le-a prezentat situația acesteia și a județului din propria perspectivă, neuitând însă „să mă laude” pentru modul în care am gestionat problemele apărute cu o zi în urmă și mulțumind pentru rezolvarea alimentării cu gaze. La plecare ne-a pregătit și înmănat câteva pâini calde din cele cinci-șase sortimente. Personal am recomandat musafirilor pâinea neagră, mică și rotundă, dar cu un miros, gust și textură deosebite, determinându-i să guste. Întrucât nu prea voiau să plece cu ele, le-am precizat că oricum la poartă le vom achita conform uzanțelor fabricii, menționând că este deja ora mesei.

Ulterior unei gustări alcătuite din pâine neagră proaspătă, slănină și cârnăciori de porc cu murături, colegul a menționat că întrucât eu sunt cel ce trebuie să mă bucur că nu am încasat-o de la petroliști, ar fi normal să ofer un pahar cu vin. Când am așezat în fața musafirului un pahar uriaș, acesta s-a ridicat nedumerit și abia a replicat „Măi Traiane, măi, dar știu că mi-ai făcut-o”.

Discuțiile de circa două ore purtate la acel pahar cu vin, la care însă Petrea nu a fost prezent, au indus, cel puțin pentru mine, speranță, încredere și răbdare, toate necesare după agitata zi precedentă, zi al cărei început nu lăsase să se întrevadă nimic deosebit.

Col. (r) Gheorghe Cosma

ÎNTÂMLĂRI PROFESIONALE (4)

Continui și în acest număr să prezint unele întâmplări și evenimente profesionale care m-au privit sau la care am fost martor, cu semnificații pentru statutul ofițerilor de informații și modul de gestionare a activității informative în perioada când am fost cadru activ în structurile naționale de informații (1968 - 2004).

RENAȘTEREA CENZURII IDEOLOGICE ȘI IMPLICAȚIILE PENTRU SECURITATE

Cenzura de comunicare, literar-artistică etc. este specifică regimurilor dinastice absolutiste în evul mediu și celor autoritar/dictatoriale din epoca modernă și contemporană. Aceasta nu a fost un apanaj inovator și exclusiv al regimurilor comuniste, inclusiv al celui românesc, deși în România stadiul de abordare a evoluției ideologice nu ajunsese decât la „socialismul-multilateral dezvoltat”.

Problematica specială a cenzurii ideologice în domeniile de artă și cultură în „epoca Ceaușescu” m-a preocupat de la primele mele demersuri analitice și memorialistice, consecință a experienței profesionale îndelungate în domeniul activității informative antisubversive în rândul creatorilor de literatură și artă. Unul dintre studiile publicate la puțin timp de la trecerea în rezervă (august 2004), s-a intitulat *Cenzura ideologică și modul de abordare de către Securitate a problemelor conexe în anii 1970-1980*, apărut în Analele Academiei Naționale de Informații nr. 11/2006, pp. 67-68 și nr. 12/2007, pp. 219-246, în revista „Vitralii – Lumini și umbre” nr. 13/decembrie 2012 - februarie 2013 și în volumul *Apărarea Ordinii Constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 117-142. Întrucât studiul poate fi accesat în format electronic, mă voi rezuma la punctarea principalelor etape ale reintroducerii și accentuării cenzurii ideologice în domeniile de presă și ale creației literar-artistice:

- La Congresul al X-lea al PCR din 6-12 august 1968, Nicolae Ceaușescu a exprimat pentru prima dată ideile referitoare la rolul literaturii și artei în societate.

- La Adunarea festivă consacrată împlinirii a 25 de ani de la apariția primului număr legal al cotidianului „Scânteia” (26 august 1969), Nicolae Ceaușescu a lansat un atac dur împotriva literaturii și artei neangajate politic.

- Ședința Comitetului Executiv al CC al PCR din 6 iulie 1971 a analizat propunerile lui Nicolae Ceaușescu privind „unele măsuri pentru îmbunătățirea activității marxist-leniniste a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii”.

- Hotărârea CC al PCR din 15 iulie 1971 s-a referit la „mai buna organizare a activității Comitetului de Stat pentru Artă și Cultură” (Ministerul Culturii), care trebuia să funcționeze în continuare ca organ de partid și de stat, sub conducerea nemijlocită a PCR.

- Votarea Legii Presei la 29 martie 1974, care stabilea responsabilități Comitetului pentru Presă și Tipărituri privind materialele publicate.

- Transferarea, în 1977, a acestor atribuții către breasla scriitorilor (reviste, edituri, uniune), evident cu extensii și spre celelalte uniuni de creație artistică.

- Responsabilizarea, în 1981, a Ministerului Culturii (atunci Consiliul Culturii și Educației Socialiste) cu lectura exclusivă a presei literare, extinsă apoi și la creațiile prezentate editurilor, la spectacolele de teatru și producțiile cinematografice și ... muzicale.

Corespunzător, pas cu pas, Securitatea, preponderent colectivul în care îmi desfășuram activitatea, și-a adaptat preocupările specifice. De la sesizarea și semnalarea unor concepții și mesaje legionare, s-a trecut, relativ brusc, la depistarea unor mesaje ideologice disimulate în diverse modalități, inclusiv anamorfotice. Experiența nefericită din anul 1975, cu unele lucrări din expoziția „Imagini ale istoriei, de la document la operă” de la Galeria Nouă a UAP și tapiseriile de la Teatrul Național, prezentată în nr. 61 al revistei (pp. 54-62), când am căzut în capcana disputelor estetice și nu numai ale grupurilor de interese din domeniul artelor plastice, ne-a conferit ulterior, în raporturile cu ierarhia profesională, posibilitatea de a nu ne mai implica în probleme preponderent de confruntare estetică.

În anii următori, problematica preocupărilor de transmitere a unor mesaje subversive prin creații literar-artistice a continuat să figureze în tematicile noastre de informații. Semnalările informative de acest gen abundau, în concordanță cu preocupările unor creatori de literatură și artă de a critica, disimulat, racile ale sistemului, conduite neadecvate ale unor reprezentanți ai acestuia ș.a. Modul de acțiune al Securității în această problematică extrem de complexă și sensibilă s-a modificat, însă, treptat. Semnalările informative erau mai ample și atent verificate, iar eventualele indicii privind probleme de conținut pe care le-ar fi

cuprins unele creații literar-artistice înainte de editare, vernisare sau premieră erau semnalate Ministerului Culturii, competent să le soluționeze.

În cei 15 ani în care am îndeplinit atribuțiuni informative antisubversiune în domeniile cultural-artistice, am constatat existența unei cazuistici bogate și diverse privind probleme de conținut ale unor lucrări de literatură și artă, în multe cazuri însă dovedindu-se a nu fi vorba de acțiuni subversive.

În acest context, se impun succinte referiri la modul de abordare a așa-numitelor „șopârle”, folosite și apreciate de public în anii 1980, mai ales în teatru, cu predilecție în cel de revistă. Prin folosirea unor cuvinte cu diverse semnificații, gestică, costumație, scenografie etc., se transmiteau aluziv mesaje critice la adresa unor dificultăți sociale ale perioadei (penuria de alimente, energie electrică, benzină ș.a.) sau a unor tare de comportament ale unor reprezentanți ai autorității publice. Factorii decizionali din domeniul culturii au încercat, la viziunile oficiale, să elimine asemenea „șopârle”, dar ele erau reintroduse în spectacole după două-trei reprezentații de la premieră. Conștientizându-se această realitate, precum și faptul că efectele „șopârlor” se limitau la buna-dispunere a publicului, s-a considerat tacit că starea generată de acestea putea reprezenta o supapă de „depresurizare” a nemulțumirilor sociale conjuncturale.

În același mod ar putea fi interpretată și „oaza” de libertate muzicală acordată studenților la Costinești, față de încorsetările impuse televiziunii, radioului, instituțiilor artistice, până la programele restaurantelor și barurilor, care trebuiau să includă preponderent melodii românești. Sigur că „fenomenul” Costinești era monitorizat de instituțiile culturale de tineret, dar a fost permis pentru impactul pozitiv în rândul a zeci de mii de studenți.

UN EXEMPLU DE ALARMĂ FALSĂ: CARICATURA SUSCEPTIBILĂ DE INTERPRETĂRI A LUI ALEXANDRU ANDRIEȘ

În anul 1980, am primit ordin să desfășor activități informativ-operative pentru identificarea unui anume Alexandru Andrieș, autor al unei caricaturi considerate a fi susceptibilă de interpretări, apărută în Albumul ediției din acel an a Salonului internațional de caricatură de la Montreal.

Lucrarea reprezenta un pește exotic într-un spațiu marin, cu un plasture pe cap, care privea cu neîncredere o momeală constituită dintr-un simbol al epocii, secera și ciocanul. În absența unui text explicativ, la nivelul factorilor ideologici s-a concluzionat că lucrarea de artă se dorea o aluzie la adresa expansiunii comunismului vizând lumea a treia.

Identificarea autorului acestei caricaturi s-a dovedit a fi destul de dificilă, întrucât numele semnatarului ei, Alexandru Andrieș, nu figura între membrii Uniunii Artiștilor Plastici sau ai Fondului Plastic. De asemenea, nu făcea parte din Asociația Artiștilor Plastici Amatori.

În această situație, a trebuit să extind verificările la nivelul cluburilor și caselor de cultură. După circa 3 luni de eforturi am obținut un fir. Cu câțiva ani înainte, la Clubul „A” al Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” se remarcase un student pe nume Alexandru Andrieș cu preocupări muzicale, scriitoricești ș.a.

Am stabilit că, după absolvirea institutului, a fost repartizat ca arhitect la un trust de construcții din Capitală. M-am deplasat imediat la locul său de muncă pentru a vedea dacă poate avea vreo legătură cu lucrarea expusă în Canada. Consultarea dosarului de personal a spulberat orice îndoială. Alexandru Andrieș își însoțea semnătura în documentele oficiale cu semnul ©, reprezentând dreptul de autor, care se regăsea și pe caricatura din album.

Pentru a stabili circumstanțele în care acesta a trimis lucrarea respectivă la expoziția din Canada și a afla care este explicația sa cu privire la mesajul ei, am trecut la contactarea lui Alexandru Andrieș, la locul său de muncă.

Din discuții a rezultat că Alexandru Andrieș avea preocupări artistice multiple, inclusiv în domeniul artelor plastice. Văzând în atelierul unui pictor din Brașov, rudă a sa, un anunț privind organizarea expoziției de la Montreal, a trimis organizatorilor lucrarea în cauză fără aprobarea vreunui for autorizat (Ministerul Culturii sau Uniunea Artiștilor Plastici), conform procedurilor existente în epocă. Caricatura era însoțită de un text care anula posibilitatea unor interpretări privind conținutul, respectiv: „Ideologia nu trebuie folosită ca momeală”.

Evident că raportul prezentat conducerii profesionale nu stabilea nici o vinovăție și propunea clasarea materialului.

După câteva zile, însă, am primit un telefon de la Alexandru Andrieș, care mă informa că a fost anunțat de conducerea Institutului de Arhitectură „Ion Mincu” că, datorită „problemelor” pe care le are cu Securitatea, își va înceta activitatea de preparator, pe care o desfășura în paralel cu cea de arhitect la trustul de construcții. Această decizie era de natură să-i afecteze cariera universitară, care era prima dintre opțiunile sale profesionale.

În aceste circumstanțe am procedat la recontactarea conducerii Institutului de Arhitectură, de la care obținusem inițial datele care au condus la identificarea lui Alexandru Andrieș, pentru a informa că a fost vorba de o

alarmă falsă. Demersul și-a atins scopul, Alexandru Andrieș desfășurându-și în continuare nestingherit activitatea universitară până la gradul de profesor.

Într-un interviu acordat după mulți ani unei publicații culturale, la întrebarea pusă de redactor dacă a avut probleme cu Securitatea, Alexandru Andrieș a răspuns afirmativ, precizând cu onestitate, însă, că nu are nimic de reproșat nimănui, din contră! Mai mult, când am publicat în nr. 35/ian-februarie 2021, al revistei „*Evenimentul istoric*” textul de mai sus, în cadrul grupajului *SECURITATEA ÎN CAPCANA CENZURII IDEOLOGICE. False percepții de subversiune prin creații literar-artistice*, la solicitarea redactorului șef Alecu Racoviceanu, Alexandru Andrieș a confirmat în scris autenticitatea celor relatate, punând la dispoziție și copia caricaturii în cauză, ambele fiind încorporate în materialul publicat. „*Lucrurile s-au întâmplat așa cum apar în memoriile generalului Vasile Mălureanu: cred că am avut discuția chiar cu dânsul (care sigur nu era general în 1980) și s-a purtat într-adevăr foarte civilizat. Țin minte că unul dintre reporterii care m-au întrebat despre această caricatură, chiar a sărit în sus și-a zis «cum să spunei așa ceva, tocmai dumneavoastră», iar eu i-am răspuns: pentru că tocmai mie mi s-a întâmplat și mai bine ca mine nu știe nimeni*”. În ce privește caricatura, Alexandru Andrieș a consemnat: „*oricum caricatura a apărut pe coperta discului Interzis, editat de Electrecord în 1990...*”.

Respect, domnule Alexandru Andrieș pentru onestitate și curaj!

CIRCUMSTANȚELE DECESULUI PROZATORULUI MARIN PEDA

Conform procedurilor din anii 1970-1980, Securitatea, fusese împinsă spre statutul de „moașă comunală”, fiind obligată să furnizeze informații chiar și cu privire la decesele considerate suspecte ale unor personalități. Un asemenea moment l-a constituit pentru noi decesul marelui prozator Marin Preda, în noaptea de 15/16 mai 1980.

Deși activitatea culturală a lui Marin Preda este, în general, binecunoscută, reamintim totuși câteva repere:

- a publicat mai multe volume de proză, între care *Desfășurarea* (1952), *Moromeții* (1955), *Risipitorii* (1962), *Intrusul* (1968), *Marele singuratic* (1970), *Delirul* (1975), *Viața ca o pradă* (1977), *Cel mai iubit dintre pământeni* (1980);

- a primit Premiul de stat (în anii 1952 și 1955), Premiul Uniunii Scriitorilor (1972 și 1977), Premiul Asociației Scriitorilor din București (1968 și 1971) ș.a.;

- a fost membru corespondent al Academiei Române.

Deși o perioadă a fost deputat în Marea Adunare Națională și mulți ani în organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, Marin Preda a adoptat, în contextul încorsetărilor ideologice din cultură în anul 1971, unele atitudini contestatate. Astfel, conform unui document al Securității din 3 octombrie 1973 (SRI, Cartea Albă a Securității, volumul V – Anexă, Istorie literare și artistice, 1969-1989, Ed. Presa Românească, 1995, pp. 72-73), în 1971 a încetat să mai publice în revista „Luceafărul” seria de articole care aborda problema creației, poziția scriitorului față de operă și raporturile sale cu societatea. În scurt timp, a publicat acest ciclu de articole în volumul intitulat *Imposibila întoarcere*. Conținutul acestei cărți a fost comentat atât în țară, cât și în străinătate, ca un „act de curaj al autorului față de politica statului în domeniul creației”, iar postul de radio „Europa Liberă” a inițiat un ciclu de emisiuni în care, săptămânal, erau citate și elogiare fragmente din volum.

De asemenea, ca director al Editurii Cartea Românească a Uniunii Scriitorilor, a acceptat publicarea unor lucrări considerate atunci ca fiind „necorespunzătoare din punct de vedere ideologic, onirice sau fără mesaj social”, considerent pentru care în Occident era lăudat, afirmându-se că era „primul scriitor care caută să evite intervențiile din afară în treburile creației literare”.

În documentul respectiv al Securității se mai consemna că, în timpul deplasărilor în străinătate (în anii 1960, 1971, 1972), a luat legătura la Paris cu diferiți „fugari” (oameni de cultură din emigrație, n.a.), de la care a primit mari sume de bani. Pentru activitatea sa ca director al Editurii Cartea Românească a fost criticat la sfârșitul anului 1972 de către organele PCR. În aceste circumstanțe, unii „exprimatori” de opinii au încercat să inducă semne de întrebare privind decesul lui Marin Preda.

Dintr-o informație a Securității din 17 mai 1980, la doar o zi după constatarea decesului (*op. cit.*, pp. 139-140), rezultă indubitabil că a fost o moarte naturală, precum și circumstanțele de la Casa de creație de la Mogoșoaia, unde s-a produs evenimentul, pe ore și minute și cu menționarea martorilor. Pe scurt, filmul a fost următorul:

Marin Preda a ajuns cu un taxi la Mogoșoaia, în seara zilei de 15 mai, pe la ora 22:00, într-o stare avansată de ebrietate, urcând în camera nr. 6 pe care o ocupa.

În jurul orei 01:30, în pijama, palton și pantofi, a coborât în restaurant, cerând vodcă. A băut împreună cu alți colegi scriitori, vodca și puțin vin, după

care la ora 03:00, căzând cu capul pe masă, a fost dus în cameră. L-au așezat pe pat, au deschis lumina, au închis geamul și s-au retras.

La orele 12:15, în ziua de 16 mai, doi scriitori au venit să-l ia pentru a merge la Focșani, unde urmau să participe la o manifestare culturală. Au intrat în cameră și unul dintre ei, scriitorul medic Dan Claudiu Tănăsescu, a constatat decesul. Au fost chemate organele de stat, conducerea Uniunii Scriitorilor, scriitori locatari ai Casei de creație. Din cercetările efectuate de organele de procuratură, miliție și securitate nu au rezultat aspecte suspecte.

Cauza decesului a fost accidentală, asfixierea cu vomă, aspect confirmat de examenul medico-legal.

DEMERSURI PENTRU PREVENIREA UNOR ACȚIUNI DE PROTEST DE NATURĂ A AFECTA IMAGINEA ROMÂNIEI ȘI PREZERVAREA UNOR VALORI DEOSEBITE ÎN PATRIMONIUL ARTISTIC

La începutul anilor 1980, fiind ofițer cu competențe informative în domeniile Arte-plastice și Protecția patrimoniului cultural național, m-am confruntat cu o problemă specială și delicată. Graficianul Radu Stoica, membru al Uniunii Artiștilor Plastici, m-a contactat și mi-a comunicat că statul român a recuperat din străinătate o importantă colecție de artă constituită de tatăl său, ambasadorul Vasile Stoica, aflată atunci în depozitele Muzeului Național de Artă, dar nu au restituit niciun obiect moștenitorilor. Profund nemulțumit de această situație și de absența disponibilității conducerii Muzeului de Artă al României de a dialoga pe această temă, Radu Stoica m-a informat că, dacă nu se va modifica această stare de lucruri, preconizează să declanșeze acțiuni publice de protest, atât în țară cât și în străinătate.

Pentru că în fișa postului meu figura și cunoașterea și prevenirea unor acțiuni protestatare de natură a afecta imaginea României, i-am cerut lui Radu Stoica să aibă răbdare, promițându-i că ne vom documenta asupra situației și vom informa factorii competenți.

În urma demersurilor de documentare a rezultat că Vasile Stoica, un mare patriot român transilvănean, a fost unul dintre diplomații de carieră ai României între anii 1920-1948, reprezentând interesele țării în calitate de ambasador, succesiv, în multe țări, între care Italia, Grecia, Turcia și Egipt.

Instaurarea regimului comunist l-a găsit la post în Belgia. În 1948 a fost rechemat în țară și schimbat din funcție, lăsând la Bruxelles, în custodie, o importantă colecție de bunuri culturale pe care le acumulasă de-a lungul carierei

îndelungate de diplomat. Au urmat ani grei de pușcărie, decedând în 1959, în penitenciarul Jilava, lăsând în urmă o văduvă și doi copii, un băiat și o fată.

Ani de zile, familia a făcut uitată colecția de artă de la Bruxelles, neavând mijloacele și încrederea necesare să acționeze pentru a o recupera.

În anul 1975, într-o perioadă în care Securitatea s-a implicat substanțial și cu rezultate remarcabile în acțiuni de recuperare a unor bunuri culturale românești de valoare existente în străinătate, structura de informații externe declanșează o operațiune specială vizând recuperarea și aducerea în țară a acestei colecții de artă. În primul rând, s-a acționat pentru obținerea unor date privind statutul juridic al colecției Vasile Stoica și situația ei în momentul respectiv. Apoi, pentru evaluarea valorii artistice a bunurilor culturale în cauză, s-a apelat la criticul de artă Dan Hăulică, cunoscut și în plan extern, cheltuielile de deplasare fiind asigurate din Fondul operativ al CIE. Raportul său a fost șocant. Colecția Vasile Stoica era formată din mii de piese arheologice și artistice, lucrări de pictură, sculptură și grafică, tapiserii, covoare și obiecte de mobilier, a căror valoare artistică era inestimabilă, iar cea de piață era estimată atunci la peste un milion de dolari.

În acest context, Securitatea a trecut la obținerea acordului și mandatului legal al familiei Stoica pentru declanșarea efectivă a demersurilor în vederea preluării și aducerii în țară a colecției.

Operațiunea de recuperare a avut nevoie de aprobări superioare, întrucât implica cheltuieli importante de la buget pentru plata custodiei colecției timp de circa 30 de ani, preluarea/ inventarierea/ ambalarea și transportul internațional. În final, suma cheltuită de la buget a fost de circa 40.000 de dolari.

În 1976, acțiunea de recuperare și aducere în țară a colecției de artă Vasile Stoica a fost finalizată, fiind predată Muzeului Național de Artă. Din dispoziția lui Nicolae Ceaușescu, principalele piese din colecție au fost prezentate într-o amplă expoziție în sălile Muzeului de istorie a PCR, astăzi Muzeul Țăranului Român, în prima parte a anului 1977.

Toate bune și frumoase, numai că factorii de decizie ai vremii din domeniul cultural au receptat greșit statutul Colecției de artă Vasile Stoica – voit sau nu, are mai puțină importanță – pe care o considerau bun exclusiv al statului, uitând de adevărații proprietari. Văduva ambasadorului Vasile Stoica nu avea nici permisiunea de a o vedea, lucrările rămânând depozitate în subsolurile Muzeului Național de Artă.

Ca urmare, se declanșase un nedorit și păgubos contencios între instituțiile culturale și proprietarii legali ai colecției, care încep să-și reclame drepturile la forurile superioare de partid și de stat, dar fără ecou.

În acest context special și delicat, am fost obligat să mă implic, în primul rând pentru a preveni punerea în aplicare a intențiilor de protest ale lui Radu Stoica – un tânăr artist plastic talentat în plină ascensiune – și ale surorii sale, Lia Stoica, cercetător la Institutul Etnografie și Folclor, care erau dispuși să meargă „până în pânzele albe” pentru recunoașterea drepturilor ce li se cuveneau. Exprimaui intenții de declanșare a unui adevărat scandal prin semnalarea acestui abuz unor foruri internaționale și chiar prin trecerea la forme de protest public. În al doilea rând, nu puteam să nu observ că, pe fond, nemulțumirile lor erau îndreptățite.

Personal, aveam la dispoziție două posibilități de acțiune. Prima, să apelez la măsuri de influențare și temperare a lui Radu Stoica pentru a nu trece la acțiunile protestatare preconizate, care erau de natură să afecteze imaginea României, dar care puteau avea repercusiuni și asupra evaluării mele profesionale, întrucât șansele de reușită erau foarte mici. A doua, să semnalăm cazul forurilor competente să dispună o soluționare justă a contenciosului, care incumba și ea riscuri, deoarece se putea reproșa că problema nu era de competența Securității.

Având în vedere stadiul și evoluția speței, am apelat la ambele posibilități. Cu mandat profesional, am acționat pentru conștientizarea la nivelul conducerii Ministerului Culturii a faptului că, pe lângă meritul statului că a recuperat și readus în țară Colecția de artă Vasile Stoica, acesta implicând și costuri financiare, și moștenitorii au drepturi legitime asupra colecției și trebuie găsită o formulă ca acestea să fie respectate. Suzana Gâdea a ascultat cu atenție și a dispus reanalizarea situației și identificarea unor modalități de recompensare a moștenitorilor lui Vasile Stoica, între care și acordarea unor burse de studii în Franța lui Radu și Lia Stoica. De asemenea, a promis că se va efectua o selecție a lucrărilor din colecție, urmând ca piesele cu valoare de patrimoniu să rămână statului, iar restul să revină moștenitorilor.

Problema părea să intre într-o formă de normalitate, însă Radu Stoica și sora sa au refuzat să revină în țară din Franța, unde plecaseră în 1983, cu bursele de studii acordate de Ministerul Culturii, ceea ce a blocat totul.

Radu Stoica și-a continuat cariera artistică la Paris, cu succes. Până în decembrie 1989 a dat sporadic interviuri cu privire la Colecția de artă constituită de tatăl său, dar nu a inițiat proceduri juridice vizând recuperarea ei.

Din cauza litigiului, Muzeul Național de Artă nu a prezentat publicului obiecte arheologice și artistice din colecția Vasile Stoica.

În noul context legal privind retrocedarea proprietăților, după 1990 Radu și Lia Stoica au solicitat retrocedarea colecției moștenite de la tatăl lor, acțiune soldată în anul 2013 cu o hotărâre judecătorească a unei instanțe din București de restituire integrală a acesteia. Statul român, care a recuperat-o și a adus-o în țară nu a rămas cu nicio lucrare din colecție, nerecuperându-și nici cheltuielile făcute în acest scop!

POEȚII ADRIAN PĂUNESCU ȘI CORNELIU VADIM TUDOR – SUSȚINĂTORI ȘI, TOTODATĂ, SUBMINATORI AI REGIMULUI CEAUȘESCU

Abordarea unei asemenea teme incumbă mari riscuri, deoarece percepția publică privindu-i pe acești mari poeți este deja catalogată. Unii îi consideră doar „barzi” ai regimului Ceaușescu, iar alții doar exponenți de frunte ai coordonatei naționale a culturii române. Cu experiența a zeci de ani de activitate informativă în spate în mediul literar, încerc să armonizez percepțiile despre aceste două mari personalități ale culturii române din ultimii 50 de ani, deopotrivă apreciate și contestate.

În ultimii ani ai perioadei comuniste, cei doi s-au identificat în grupul oamenilor de cultură intitulat „Partida Națională”, care încerca să consolideze coordonata românească a culturii, în confruntare deschisă cu adepții sincronismului, care susțineau importanța racordării culturii române la valențele culturii occidentale, fiind etichetați „oamenii Europei Libere”. Nu voi insista asupra disputelor din anii 1970-1980 (și nu numai) dintre protocroniști și sincroniști, care au marcat profund și au divizat viața culturală din România, deoarece am făcut acest lucru pe larg în volumul *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității, 1964-1989*, Ed. RAO, 2019, pp. 191-200.

Adepți ai direcției naționale în cultură, Adrian Păunescu și, ceva mai târziu, Corneliu Vadim Tudor au susținut, prin creațiile lor, coordonata național-patriotică a regimului Ceaușescu. În același timp, ego-ul lor de creatori liberi de încorsetări ideologice i-a condus la elaborarea unor creații literare și publicistice cu probleme pentru regim.

Spre exemplu, Adrian Păunescu a publicat în octombrie 1980, în revista „Familia” de la Oradea, un ciclu de poezii, între care și cea intitulată *Analfabeților*, considerată a conține „aluzii neavenite la toți cei care asigurau înfăptuirea politicii și statului în domeniul culturii”. Poezia reprezenta un adevărat manifest împotriva diriguitorilor ideologici și culturali, precum și exceselor cenzurii și pentru libertatea de exprimare și creație. Reacția cititorilor a fost de interes și aprecieri deosebite. Textul poeziei *Analfabeților* a fost multiplicat în mii de exemplare, care au circulat mult timp în medii intelectuale și de tineret, poezia fiind considerată un veritabil *samizdat* românesc.

La scurt timp, Corneliu Vadim Tudor publica în numărul din 5 septembrie 1980 al revistei „Săptămâna culturală a Capitalei”, articolul *Idealuri*, care a generat reacții virulente din partea rabinului Federației Comunităților Evreiești din România, Mozes Rosen. Acesta a calificat articolul respectiv drept „un act criminal îndreptat împotriva poporului evreu de pe mapamond”, subliniind în plus că acesta ar fi generat „un val de protest internațional al evreilor, care ar căpăta forme dintre cele mai neașteptate, pornind de la presiuni politice și ajungând la cele economice, împotriva țării noastre” (DSS, Notă din 28 octombrie 1980, Cartea Albă a Securității vol. V, p. 158).

Articolul „Idealuri”, considerat că formula aprecieri echivoce privind naționalitatea evreiască din România, a provocat și o reacție a postului de radio *Kol Israel* (DSS, Notă din 30 octombrie 1980, Op. cit., p. 159).

Având în vedere aceste derapaje considerate a avea consecințe pentru securitatea națională, Departamentul Securității Statului (DSS) a solicitat – conform procedurii de atunci în ce-i privea pe membrii PCR – aprobarea prim-secretarului Comitetului de partid al Municipiului București pentru monitorizarea informativă a lui Corneliu Vadim Tudor, solicitarea fiind însă refuzată. Acesta a „recidivat” însă, în anul 1984, când a publicat volumul *Saturnalii*, care conținea mai multe poezii considerate ca având mesaje antisemite, motiv pentru care Federația Comunităților Evreiești din România a adoptat o rezoluție de protest pe care a trimis-o mai multor oameni de cultură din țară, de etnie evrei sau români. Ca urmare, Vadim Tudor a fost pus în discuția organizației PCR din care făcea parte și i s-a suspendat dreptul de semnătură pentru o perioadă de timp.

În septembrie 1988, Corneliu Vadim Tudor, nemulțumit că Agerpres – instituția la care era angajat – nu și-a dat acordul să însoțească echipa de fotbal

Steaua în Republica Socialistă Cehoslovacă, a amenințat că va depune carnetul de membru PCR, însoțit de un memoriu adresat conducerii superioare de partid despre „aspecte negative din domeniile culturii și presei”, prin care să atragă atenția asupra unor nemulțumiri personale de ordin literar (nu i se publicau cărțile, nu se aproba realizarea unui film cu tematică istorică după un scenariu propriu, nu i se încredința conducerea unei reviste literare). Pe fond de iritare și încercând să braveze, a amenințat că, dacă aceste aspecte nu se vor schimba, va publica lucrările sale la editura lui Iosif Constantin Drăgan și, în ultimă instanță, va solicita plecarea definitivă din țară (DSS, Notă din ianuarie 1989, *Ibidem*, pp. 394-395).

Revenind la Adrian Păunescu, evoluția sa problematică pentru regim s-a conturat pe trei coordonate:

Prima, atitudinile sale critice la adresa unor aspecte ale politicii culturale, în cadrul unor manifestări publice. Spre exemplu, la Colocviul național cu tema „Scriitorii și pacea” (Timișoara, 27-29 aprilie 1982), s-a referit la poziția scriitorului care „nu printr-o atitudine servilă și umilă apără pacea ..., trebuie să ne apărăm cu armele noastre, ale scriitorilor” (DSS, Notă din 4 mai 1982, *op. cit.*, ediția întâi, p. 247).

A doua, predispoziția sa de a publica sau a prezenta spre editare creații cu conținut considerat neadecvat în perioada respectivă. Astfel, în anul 1981 a publicat un set de aforisme în revista „Magazin” având conținut aluziv. În 1982, în poemul *Suprarealism*, inclus în volumul *În exercițiul funcțiunii*, sugera că realitatea istorică este stăpânită de lipsă de logică, abuz, ignoranță, confuzie producătoare de dezastre materiale și sociale (anexă la documentul 181, *ibidem*).

Fiindu-i cunoscută această predispoziție, factorii de decizie de la Ministerul Culturii au fost mai vigilenți. Adrian Păunescu, însă, accepta respingerea unor poezii, dar propunea să le înlocuiască în număr egal, de regulă de aceeași factură.

Confruntarea dintre grupurile de interese din mediul scriitoricesc a făcut să-i scadă influența în cadrul Uniunii Scriitorilor la Conferința Națională a Scriitorilor din anul 1981, când el și alți exponenți ai așa-numitei Partide Naționale nu au mai fost aleși în Consiliul de conducere al Uniunii.

A treia coordonată, care s-a dovedit cea mai problematică, a reprezentat-o evoluția Cenaclului Flacăra. Acest cenaclu a pornit ca o mișcare cultural-artistică de promovare a patriotismului și valorilor culturale românești, aspect care a convenit un timp regimului. Pe parcurs, treptat, a fost interpretat ca o

posibilă formă de manipulare a tinerei generații de către Adrian Păunescu. În același timp, prin atmosfera creată și programul prelungit în noapte, acesta nu a mai putut controla conduita participanților tineri, care a început să fie marcată de un libertinism considerat excesiv și degenerativ.

Cenaclul Flacăra - idee și creație a lui Adrian Păunescu, care a reprezentat pentru generații o doză de optimism și speranță în anii dificili marcați de problemele economice interne în contextul ultimei faze, dure, a Războiului Rece – a sucombat în urma unui accident nefericit produs la spectacolul Cenaclului din 15 iunie 1985 de pe stadionul din Ploiești. Cauzele accidentului au ținut preponderent de un eveniment natural: la ora 23:20, în timpul desfășurării spectacolului, s-a declanșat o ploaie torențială, care a determinat o bună parte din cei peste 10.000 de spectatori să părăsească intempestiv stadionul. S-a produs o busculadă la ieșirea precipitată din tribune, soldată cu accidentarea a 27 de persoane, care au fost transportate imediat la spital și cărora li s-a acordat îngrijire medicală. Cu toate acestea, 5 persoane au decedat (Raport al Inspectoratului Județean Prahova de Securitate din 16 iunie 1985, Op. cit. ediția a doua, p. 317). Acesta a fost momentul de stopare a unei modalități atipice de educare patriotică a tineretului român, și nu numai, prin vers și cânt.

După întâmplarea nefericită de la Ploiești, Adrian Păunescu a fost văduvit de unul din argumentele sale. O parte din aură i s-a mai atenuat. Accesul la funcții politico-administrative s-a blocat. I-a mai rămas revista „Flacăra”, un gen particular de publicistică în ultimii ani ai comunismului românesc, precum și condeiul poetic și jurnalistic. Avea, însă, deja, un loc bine meritat în literatura română, care nu poate fi contestat – nici în cazul său – pe considerente ideologice conjuncturale. O dilemă va mai dăinui, din păcate. Cât a fost „bard” al regimului Ceaușescu (ca preț al conservării libertății sale de exprimare) și cât a fost scriitor și jurnalist critic al elitelor și exceselor sistemului comunist ceaușist?

RISC DE IMPLICARE A SECURITĂȚII, DIN NOU, ÎN DISPUTELE DINTRE GRUPURILE DE INTERESE DIN CULTURĂ

În februarie 1981, la Galeria de artă Simeza de pe Bd. Magheru din Capitală, a fost deschisă o expoziție de pictură a unui grup de artiști (*8 plus 1*, respectiv 8 pictori – printre care Horia Bernea, Sorin Dumitrescu, Paul Gherasim, Marin Gherasim – și un critic de artă, Andrei Pleșu, care participa cu un text înrămat), manifestare artistică ce a generat reacții în mediul cultural.

Lucrările expozanților erau acuzate de persoane din domeniu că ar conține mesaje mistico-religioase, aspect pus în legătură cu „orientarea de extremă dreaptă a unora dintre participanți” (trimitere la pictorul Horia Bernea, fiul etnologului și sociologului Ernst Bernea, fost membru al organizației legionare). Unul dintre cei care făceau afirmații de acest gen a fost poetul Corneliu Vadim Tudor, unul dintre exponenții așa intitulatei „Partide Naționale”, care pretindea în mediul cultural că „în rândul creatorilor de literatură și artă din țara noastră există persoane de extrema dreaptă”, afirmând că nu înțelege „de ce nu se ia nicio măsură împotriva persoanelor din această categorie, cum este Andrei Pleșu, care instigă la un gen de solidaritate ca în Polonia, prin textul său de pe afișul expoziției de pictură de grup de la Galeria Simeza” (DSS, Notă din aprilie 1981, Ibidem, pp. 184-185).

În acest context, Corneliu Vadim Tudor a luat inițiativa de a semna personal forurilor ideologice „caracterul” expoziției de pictură „8 plus 1” de la Simeza.

Întrucât Petru Enache, secretarul cu propaganda al CC al PCR, nu era disponibil, Tamara Dobrin, din conducerea Ministerului Culturii, a apelat la Securitate. Contactându-l pe Tudor Postelnicu, atunci șeful Departamentului Securității Statului, acesta l-a direcționat la generalul Aron Bordea, șeful Direcției I – Informații Interne, unitate cu competențe informative antisubversiune. Acesta m-a chemat și mi-a spus că, din ordinul lui Tudor Postelnicu, urma să primim un mare poet și un mare pictor care doresc să ne semnaleze niște aspecte de interes pentru securitatea statului. Am reacționat prin a-i raporta că marele poet era Corneliu Vadim Tudor, iar marele pictor Mihai Bandac, care vin să ne semnaleze „problemele ideologice” pe care le-ar ridica expoziția de pictură „8 plus 1” de la Galeria Simeza.

Generalul Bordea, recent venit în aparatul central și puțin familiarizat cu particularitățile mediului cultural-artistic, s-a arătat încrezător în informațiile prezentate de mine privind disputele dintre grupurile de interese din domeniul culturii. Ca urmare, a fost de acord să recepteze semnalarea ce i se va face, fără verdict, cu promisiunea că va fi verificată.

Urma momentul introducerii în unitate a celor doi solicitanți. Procedura era greoaie: bon de intrare de la Oficiul de relații cu publicul, pe baza documentelor de identitate. Trebuia să fie aduși în unitate de cineva care îi cunoștea. Cum atunci, sub presiunea timpului, nu s-a găsit altcineva, am mers personal să fac formalitățile și să-i aduc în sediu. În momentul în care m-a văzut la Biroul de informații, Mihai Bandac i-a reproșat vehement lui Vadim Tudor

că „am dorit să-l evităm pe Mălureanu și tot la el am ajuns!” (doriința de evitare se datora, consider, percepției induse în mediul artelor plastice că aș fi favorabil grupării artistice adverse, datorită strategiei adoptate de echidistanță între grupările de interese divergente din zona cultural-artistică).

Ajunși la generalul Bordea, după cum era de așteptat, Vadim Tudor a solicitat ca discuția să fie între șase ochi, deci fără subsemnatul. Ce nu știa el era faptul că aranjasem cu generalul Bordea ca întâlnirea să fie înregistrată audio, eu putând să o aud în timp real, dintr-un birou alăturat.

A doua zi, am pregătit și prezentat un raport pentru Tudor Postelnicu, din care rezulta pe scurt, că aspectele semnalate de Corneliu Vadim Tudor și Mihai Bandac erau cunoscute de către noi și nu aveau relevanță pentru securitatea statului.

Cum nicio faptă, bună sau rea, nu rămâne nepedepsită, în anul 2000, Vadim Tudor mi-a consacrat o pagină de denigrări de cea mai joasă speță, în revista „România Mare”. Presupun că motivul îl reprezenta faptul că preconiza să candideze la președinția României și considera un potențial pericol pentru el mediatizarea aspectelor de acest gen pe care le cunoșteam din perioada anterioară lui decembrie 1989. Nu aș fi făcut și nu am făcut niciodată acest lucru, deoarece etica profesională mă obligă, în activitate și la pensie, să nu procedez în acest mod.

CONTRIBUȚII LA CLARIFICAREA UNOR SEMNE DE ÎNTREBARE PRIVIND PE POETUL ION CARAION

Ion Caraion este pseudonimul literar al lui Stelian Diaconescu, scriitor, jurnalist și traducător, născut la 24 mai 1923 și decedat la 21 iulie 1986.

Evoluția sa profesională și umană este, în genere, cunoscută din materialele publicate pe Internet și în cărțile editate despre el după 1990.

Prin atribuțiile informative exercitate în ultimii 15 ani ai perioadei comuniste, am avut cunoștință și de unele aspecte privindu-l pe Ion Caraion, unele încă controversate, la care voi face unele referiri în continuare.

Caraion a fost un scriitor, jurnalist și traducător talentat și prolific.

Din punct de vedere politico-ideologic, a fost un anticomunist. A avut și simpatii legionare. Spiritul său reactiv și polemic l-a pus în situația de a lua cunoștință cu sistemul penitenciar comunist. În anul 1950 a primit o sentință de 5 ani de închisoare pentru publicarea în „Jurnalul de dimineață” a două articole virulente, intitulate *Criza culturii* și *Criza omului*, pedeapsă executată la Canalul Dunăre-Marea Neagră și la minele de plumb de la Căvnic și Baia Sprie.

La doar trei ani de la eliberare, în 1958, este arestat din nou, în lotul Noica-Pillat, alături de Alexandru Paleologu, Nicolae Steinhardt ș.a., fiind condamnat pentru uneltire contra ordinii sociale, în 1960, la muncă silnică pe viață, executând detenția până la finalizarea procesului de eliberare a deținuților politici. Acest calvar prin care a trecut nu putea să nu lase urme adânci.

În ce privește acceptarea colaborării cu Securitatea, pe care a receptat-o ca un preț al punerii în libertate, este de înțeles din punct de vedere uman, luând în considerare cei 11 ani de detenție, el fiind unul dintre numeroșii deținuți politici care au procedat în acest mod.

Continuarea colaborării cu Securitatea, care a fost mai largă în rândul deținuților politici, trebuie înțeleasă în aceeași cheie. Se simțeau în nesiguranță și nu doreau să mai aibă experiență dură penitenciară.

Contribuția informativă a lui Ion Caraion, ca și a altor confrăți aflați în situația lui, a fost la nivelul minim acceptabil. Caraion prezenta informații privind aspecte de interes operativ din țară, îndeosebi din mediul cultural, mai ales din zona publică. Mai făcea uneori, la solicitare, materiale de prezentare a unor persoane. Informațiile sale nu erau tranșant politico-ideologice.

În plan extern, cu prilejul deplasărilor efectuate, îndeosebi în Franța, procedura era standard: la plecare, cu aviz de securitate, sursele umane de informații primeau un instructaj informativ, iar celelalte persoane, inclusiv sau mai ales persoanele monitorizate, erau prelucrate contrainformativ. Li se precizau prevederi ale Legii nr. 23/1971 privind protecția secretelor de stat și ale HCM nr. 19 referitoare la relațiile cu cetățenii străini, care interzicea contactarea și acordarea unor interviuri posturilor de radio care acționau mediatic împotriva României.

La întoarcerea în țară, sursele umane de informații erau contactate pentru a prezenta eventualele informații obținute, dar și celelalte pentru a relata despre contactele realizate cu personalități reprezentative din emigrație și problemele abordate. Sursele și persoanele respective erau într-o dilemă. Nu știau exact ce informații aveau noi și încercau să fie, în mare, corecți. Aceasta și pentru că noi, ofițerii de informații, pe baza datelor pe care le obțineam, inclusiv de la structurile de informații externe, le induceam ideea că știm despre contactele și activitățile realizate de ei pe timpul deplasărilor în Occident.

Ca urmare, Ion Caraion nu putea escamota, decât parțial, contactele și discuțiile avute cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și personalități culturale din emigrație, angrenate în disputele mediatice cu regimul de la București, în

contextul confruntărilor din ce în ce mai deschise dintre sistemele capitalist și comunist în ultimii ani ai Războiului Rece.

El, ca și alți oameni de cultură care au făcut cunoștință cu regimul penitenciar pe considerente politice, au acceptat să rămână în contact cu Securitatea, evident dintr-un spirit de conservare. Mai mult, unii dintre ei au folosit legătura specială cu această instituție pentru a contribui la informarea corectă a factorilor de decizie în stat cu privire la nemulțumirile din mediul cultural privind statutul creatorilor de literatură și artă, în condițiile în care administratorii ideologici și culturali obturau, interesat, canalele de comunicare ierarhică.

Momentul călătoriei în Franța, împreună cu soția și fiica, în vara anului 1981, de unde a refuzat revenirea în țară și a solicitat azil politic, nu a fost un târg, o înțelegere între Ion Caraion și Securitate, în sensul că, în schimbul obținerii aprobării de „emigrare” cu familia, el urma să lase denunțuri scrise despre unii scriitori și prieteni, așa cum au afirmat și scris, la un moment dat, unii scriitori (Nicolae Manolescu, Doina Jalea în volumul *Această dragoste care ne leagă* ș.a.).

Argumente de luat în considerare în acest sens sunt multiple:

Cunoscându-i fondul anticomunist și caracterul dificil și paradoxal, Securitatea nu putea face greșeala de a-l scăpa de sub un anume control, care îl reprezenta colaborarea informativă, ce presupunea o verificare permanentă asupra acestuia. Și nu a făcut-o. Este o mărturie, întrucât făceam parte din Colectivul de artă-cultură al Direcției a I – Informații Interne care îl avea în legătură. De luat în considerare, în acest sens, și activitățile virulente la adresa regimului de la București inițiate după obținerea azilului politic și stabilirea în Elveția (a editat revistele „*Don Quijote*” și „*Correspondances*” și volumul *Insectele tovarășului Hitler*, în care a atacat „comunismul cu față fascistă”, regimul de la București, pe conducătorii și torționarii săi.

Rămânerea definitivă și problematică în Occident a lui Ion Caraion nu a fost premeditată. Dovadă și faptul că și-a lăsat manuscrisele acasă în dezordine. Din măsurile informativ-operative de verificare întreprinse asupra sa înaintea plecării din țară nu au rezultat indicii în acest sens.

După cum avea să declare ulterior soția sa, dânsa l-a convins pe timpul șederii în Franța să ceară azil politic și să se stabilească în Elveția.

Unele dintre aceste considerente se regăsesc și în volumul scriitoarei Mariana Sipoș, intitulat *Restituirea adevărului în „cazul Ion Caraion”*.

„*Jurnalul*” lui Ion Caraion, publicat în revista „*Săptămâna culturală a Capitalei*”, în serial, în anul 1982, nu a fost propriu-zis un jurnal al poetului, ci un

colaj de texte manuscrise ale acestuia preluate din note informative și de caracterizare ale unor personalități culturale din emigrație și din țară, aflate în cercul său de relații, furnizate la solicitarea ofițerului de contact. Cele scrise în notele informative și de caracterizare nu i-au fost impuse. Reprezentau percepția sa.

După rămânerea ilegală în străinătate a lui Ion Caraion, pentru contracararea acțiunilor inițiate de acesta împotriva regimului de la București și, mai ales, cu scopul de prevenire a cooptării sale în rândul angajaților sau colaboratorilor Subsecției culturale de la Paris a postului de radio „Europa Liberă”, ofițerul de legătură/de caz a inițiat, cu aprobarea ierarhiei profesionale, mai multe măsuri informativ-operative, între care și publicarea în „Săptămâna” a presupusului jurnal al poetului. Ilustrativ în acest sens este faptul că între cei despre care au fost incluse în jurnal texte neconvenabile s-au numărat soții Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, care conduceau Subsecția culturală de la Paris a „Europei Libere”. Din această perspectivă, publicarea așa-numitului jurnal a produs efect, relația lui Ion Caraion cu Monica Lovinescu, Virgil Ierunca și alți intelectuali români din emigrație deteriorându-se.

Cu accesul limitat în anumite cercuri culturale ale emigrației române, Ion Caraion intră încet-încet într-un con de umbră și izolare. Moare la 21 iulie 1986, la Lausanne, măcinat de un cancer. Caracterul și conduita sa i-au afectat imaginea de scriitor și publicist important al culturii române, din secolul trecut. Greu de estimat ce a contribuit definitoriu la traiectul său profesional și uman, traumele celor 11 ani de pușcărie sau caracterul său. În concluzie, un destin profesional și uman tragic!

CONFERINȚELE NAȚIONALE ALE SCRITORILOR – MONITORIZARE ȘI STRATEGIE INFORMAȚIONALĂ A SECURITĂȚII

Unul din obiectivele activității informative ale Securității în domeniile culturii și artei în anii 1970-1980 îl reprezenta și cunoașterea stărilor negative de lucruri și a nemulțumirilor, care, nesoluționate, puteau conduce la acțiuni contestatar-protestatare de natură a afecta imaginea României, pentru a le semnala, în scop preventiv, factorilor competenți în stat în a le soluționa.

Pe lângă cunoașterea informativă în mediile creatorilor de literatură și artă, o modalitate eficientă a reprezentat-o monitorizarea unor manifestări culturale publice (simpozioane, conferințe naționale ale membrilor uniunilor de creație etc.), cu atât mai mult cu cât oamenii de cultură și artă, îndeosebi scriitorii, deveneau tot mai reactivi față de unele măsuri politico-ideologice care le afecta statutul socio-profesional.

Spre exemplu, la Conferința națională a scriitorilor din 1-2 iulie 1981, au fost abordate aspecte de genul:

„Situția materială a scriitorului a devenit din ce în ce mai precară” - prozatorul Constantin Țoiu, secretarul Asociației Scriitorilor din București.

„Una dintre greutățile și piedicile de tot felul din calea creației artistice o reprezintă concepția administrativ-democratică de care se fac vinovate forurile de cultură, care nu înțeleg rolul social al culturii și manifestă o lipsă de respect față de aceasta” - criticul literar Nicolae Manolescu.

„Avem cămin cultural, locuință, dar nu avem biserică: Nu avem în școlile noastre cartea după care se hrănește de 2000 de ani omenirea - Biblia” - poetul Ioan Alexandru.

„În domeniul creației literare se comit greșeli grave, abuzuri față de care se manifestă clemență. După 1972, oricine a încercat să promoveze adevărul, justiția în rândurile noastre a devenit ținta loviturilor concertate ale valurilor de calomnii ...” - poetul Dan Deșliu.

„Oamenii de litere se află în fața unor realități care îi împiedică să scrie - sporirea impozitului pe veniturile din creația literară de la 1% până la 50%, desființarea premiilor de stat și a unor case de creație” - poetul Eugen Jebeleanu.

„Orice artist adevărat refuză pretențiile unor activiști de partid și ale unor mijloace de informare în masă de a oferi osanale de un entuziasm debordant” - poetul Nikolaus Berwanger.

„Să nu mai fie lăsați să se amestece în treburile scriitorilor cei care nu se pricep” - poeta Ileana Mălăncioiu.

„Ascultând luările de cuvânt, am avut uneori sentimentul steril că spargem geamuri ca să ne descărcăm năduful; se îngăduie la patru ani o dată” - prozatorul Radu Tudoran (DSS, note din 2 și 6 iulie 1981, Ibidem, pp. 198-201).

Conferința națională a scriitorilor din iulie 1981 s-a remarcat și prin faptul că a modificat substanțial structura Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor:

A scăzut numărul scriitorilor din Consiliu care erau membri ai CC al PCR, deputați în MAN, dețineau funcții importante în aparatul politic ori de stat.

A sporit numărul scriitorilor cunoscuți cu probleme de securitate: din cei 28 nou aleși în Consiliu, 2 fuseseră condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, 5 erau semnalati cu manifestări politice considerate necorespunzătoare, iar 4 cu relații suspecte cu persoane din „emigrația reacționară”, diplomați sau alți străini. La aceștia se mai adăugau încă 37 scriitori cu probleme de securitate, care făcuseră parte și din precedentul Consiliu.

S-a consolidat poziția în Consiliu a sincroniștilor, denumiți și „oamenii Europei Libere” (îndeosebi a grupării Bogza-Jebeleanu-Deșliu), în detrimentul protocroniștilor, autointitulați „Partida Națională”, din noul organ colectiv de conducere nefăcând parte Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Paul Anghel, Ion Lăncrănjan, Nicolae Dragoș, Mihai Ungheanu, Gheorghe Pituț, Fănuș Neagu, Ion Băieșu, Corneliu Vadim Tudor (DSS, Notă din 8 iulie 1981, Ibidem, pp. 201-202).

Modificările produse în Consiliul Uniunii Scriitorilor s-au reflectat corespunzător în compoziția Biroului Uniunii, format preponderent din oameni de litere cu o poziție de rezistență ori contestatară față de măsurile politico-administrative vizând domeniul creației literare luate de regim. În condițiile în care PCR acționa pentru întărirea controlului său în toate domeniile de activitate, în cel al creației literare acesta s-a diminuat, aspect care va deveni tot mai evident în anii următori.

Securitatea a monitorizat și l-a informat în detaliu pe șeful statului cu privire la problemele abordate și deciziile adoptate la Conferința națională a scriitorilor din iulie 1981, din două considerente: primul, unele dintre aceste nemulțumiri nu puteau fi rezolvate decât prin decizii la acest nivel; al doilea, experiența anterioară ne demonstrase că reprezentanții forurilor ideologice și culturale care participau la asemenea activități publice ale oamenilor de cultură (Secția de propagandă a CC al PCR și Ministerul Culturii) nu-l informau complet și corect pe Nicolae Ceaușescu despre nemulțumirile și contestațiile prezentate de participanți, deoarece erau și ei vizați și, totodată, din teama că li se va reproșa că nu sunt în stare să dea răspunsurile necesare.

Această strategie informațională a Securității a fost folosită și cu prilejul întâlnirilor solicitate periodic de diverse grupuri de oameni de cultură, îndeosebi de scriitori, cu Nicolae Ceaușescu. Șeful statului era informat despre inițiatorii demersului și problemele pe care doreau să le abordeze scriitorii din delegații, astfel că la cele mai multe lua decizii ori oferea soluții pe loc.

În condițiile în care, după 1981, nu s-au mai organizat conferințe naționale ale scriitorilor, iar comunicarea forurilor culturale și ideologice intermediare cu organele de conducere colectivă ale Uniunii Scriitorilor era slabă, aceste întâlniri cu șeful statului erau dorite și apreciate de oamenii de cultură, deoarece reprezentau posibilitatea de a comunica direct cu Ceaușescu și de a obține unele rezolvări la problemele lor. Aceste întâlniri nu depășeau un mod de abordare sindicalist pe probleme socio-profesionale. Nicolae Ceaușescu era sensibil la starea de spirit din rândul oamenilor de cultură și, de aceea, punctual, în multe situații, a acționat pentru prevenirea sau dezamorsarea unor situații cu potențial contestatar. Așa se explică, în bună măsură, și faptul că în România nu

s-a coagulat în mediul cultural o mișcare contestatar-protestatară la adresa regimului, precum în Cehoslovacia, Polonia, Uniunea Sovietică și Ungaria.

SIRFA – O NOUĂ „PROVOCARE” PENTRU SECURITATE?

În primăvara anului 1982, apare o nouă „provocare” pentru Colectivul de artă și cultură al Direcției I a Securității. Apare, din senin, o informație despre apariția în mediul artiștilor plastici, și nu numai, a unei organizații denumită SIRFA, fără a se prezenta detalii.

Ca responsabil al activității informative pe domeniu, am primit sarcina să clarific această problemă. Nu mi-a fost prea greu, deoarece activitatea informativă îndelungată, de aproape 7 ani, în domeniul artelor plastice, îmi oferea multe relații în mediu, utile în acest scop.

Treptat-treptat, în scurt timp, aveam să obțin informațiile necesare:

Etimologia denumirii SIRFA își avea sorgintea într-o întâmplare anecdotică, petrecută în 1970, în atelierul pictorului Mihai Bandac, din strada Eforie, etajele 7 și 8 alocate Uniunii Artiștilor Plastici. În acel timp, din anturajul pictorului făcea parte un tânăr scriitor, Ștefan Stoian, care avea conflicte cu soția, provenite de la faptul că acesta pleca la Mihai Bandac cu o sticlă de vodcă și una de suc (sucului i se mai spunea *sorfa* - încălzit la soare). Relatând la atelier episodul, Bandac a replicat, în glumă, că ar fi trebuit să-și convingă soția asupra utilității alcoolului și *sorfei* pentru artiști și s-o educe, s-o ridice prin artă. De la *sorfa* s-a indus ideea de SIRFA, care ar fi reprezentat inițialele „Societății Internaționale de Ridicare a Femeii prin Artă”.

Din verificări a rezultat că Mihai Bandac, un pictor apreciat și profesor de butaforie la Institutul de Artă Teatrală, era o persoană cu o imaginație fabuloasă, fond pe care recurgea deseori la farse și glume.

Prin atelierelor lui Mihai Bandac și ale altor artiști plastici se perindau multe tinere aspirante la statutul de plastician, precum și pictorițe din unele țări comuniste din arealul est-european, în cadrul colaborărilor inter-instituționale, aspecte care devoalau adevăratul caracter al SIRFA și „deschiderea” sa internațională.

Conceptul de SIRFA a avut o oarecare răspândire în mediul cultural. Cu timpul, inițialele respective și-au pierdut semnificația inițială, dar sub această egidă erau făcute farse „sirfiote”.

Un timp, președinte de onoare al preținsei societăți a fost menționat actorul Toma Caragiu, care însă nu avea nici o implicare. În SIRFA au fost

„cooptate”, fictiv, personalități ale lumii culturale și artistice aflate în relații mai mult sau mai puțin apropiate cu Mihai Bandac.

Despre SIRFA au cunoscut și diriguitori ideologici ai CC ai PCR, care ar fi afirmat că glumele sirfiote ar fi trebuit înregistrate.

Din punct de vedere politic, s-a concluzionat că, în afara unor comentarii negative la adresa politicii culturale, Mihai Bandac și ceilalți oameni de cultură implicați direct sau indirect nu ridicau probleme de securitate națională. În concluzie, raportul nu a propus măsuri operative (DSS, Notă din 30 mai 1982, Ibidem, pp. 230-231).

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

DEONTOLOGIA PROFESIONALĂ ȘI IMPORTANȚA ACESTEIA ÎN ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII

În cel mai simplu și uzual mod de exprimare, deontologia profesională reprezintă *totalitatea normelor de conduită și obligațiilor etice ale unei profesii*. Pentru unii cititori, care și-au format o anumită imagine despre serviciile de informații, a căror percepție publică în mediul autohton este diferită, deontologia profesională în acest domeniu poate părea o problemă secundară sau chiar peiorativ retorică. Când auzi termenul de *deontologie profesională*, reflexul mental te îndeamnă să te gândești la domenii precum medicina, educația, justiția etc. Cu toate acestea, importanța deontologiei profesionale este aplicabilă și în activitatea serviciilor de informații. Reglementările după care funcționează un serviciu de informații, chiar dacă diferă de la un stat la altul, sunt guvernate de principii asemănătoare, date fiind nu neapărat considerentele morale și de legalitate, ci necesitatea stringentă de a se opera cu adevăruri în interiorul acestor instituții specializate, pentru că infestarea cu minciuni, dezinformări, omisiuni, conduce la un adevărat dezastru funcțional intern, cu consecințe asupra funcționării puterilor statului. Atunci când manageriatul unui serviciu permite, din incompetență, corupție sau trădare, ca ofițerii și implicit sursele lor umane să gestioneze informații false, denaturări ori ignorarea altor informații fără a fi supuse unor verificări specifice, instituția „specializată în culegerea, analizarea și valorificarea informațiilor obținute în interiorul țării” este grav vulnerabilizată, devenind chiar ea o amenințare imensă la adresa siguranței naționale a statului pe care îl deservește.

Articolul *Etica procesului de intelligence – preocupare majoră a agențiilor de informații*¹ subliniază o problemă foarte importantă legată de deontologia profesională în interiorul serviciilor de informații: „*O parte semnificativă a procesului de intelligence nu poate fi subiect al observării publice și există riscul încălcării legislației. Informațiile cu privire la surse, metode și operații, precum și cooperarea cu servicii din alte țări au caracter clasificat chiar și în cele mai transparente democrații*”. În consecință

¹ Revista română de studii de intelligence, nr. 4, 2010

„secretizarea poate face ca multe cazuri de incompetență să rămână necunoscute, iar etica devine unul dintre principalele mecanisme de control intern”. De asemenea, într-un raport al Transparency International România, referindu-se la Codul de etică al serviciilor de informații, se precizează: „Controlul intern al structurilor de securitate este primul garant împotriva abuzurilor de putere, al faptului că angajații respectă valorile democratice și drepturile omului, menționează Comisia de la Veneția. În lipsa unor reguli bine stabilite există riscul încălcării legislației, fapt ce poate rămâne necunoscut, având în vedere că procedurile aplicate nu sunt făcute publice. OSCE recomandă implementarea transparență a codului de conduită pentru serviciile de securitate și informații, astfel încât acest cod să fie accesibil parlamentului, presei și publicului larg”.

Posibilele derapaje ale serviciilor de informații în raport cu societatea, cu cetățenii, apar fie din modul cum sunt utilizate de către puterea politico-administrativă, fie dintr-un management defectuos în care lipsesc mecanismele de autoreglare internă ori acestea sunt ineficiente, formale. Ca urmare, atunci când nu sunt depistate și gestionate în mod responsabil, frustrările personale, tarele caracteriale, limitele de cultură și înțelegere a proceselor sociale, economice, a mecanismelor care reglementează relațiile inter-instituționale interne și internaționale, pot deveni germenii ai unor derapaje care, pornite din interiorul serviciilor de *intelligence*, induc în societate efecte negative amplificate. Un serviciu de informații solid și eficient instituțional lucrează într-un cadru legal, dar și deontologic, bine definit. Abaterile de la acest principiu conduc la fenomene și mutații grave chiar în ceea ce privește misiunea de bază a serviciului respectiv. Consumarea resurselor în mod haotic, dezvoltând măsuri informativ-operative complexe pe baza unor informații cu conținut fals, neverificate sau verificate superficial, conduce la pierderea capacității serviciului respectiv de a contracara amenințările reale la siguranța națională a statului. Ca urmare, sistemul metodologic reglementat juridic și deontologia profesională privind verificarea, evaluarea și integrarea informațiilor culese și gestionate de un serviciu de informații trebuie să funcționeze în primul rând ca filtre specifice, profesionalizate și ulterior ca aparat de analiză și concepere de măsuri, pentru atingerea obiectivelor și sarcinilor privind apărarea siguranței naționale. Pe cale de consecință, un stat ori un regim politico-administrativ nu se pot deroba de răspunderi în cazul unor abuzuri, aruncând vinovățiile asupra uneia dintre instituțiile sale, iar instituția la rândul ei să „paseze” răspunderea

asupra unor cetățeni care i-au sprijinit activitatea în condițiile cadrului legal dintr-o anumită perioadă, oricare ar fi aceea.

Privind în acest cadru situația *Informatorului Securității* – personaj generic atât de detestat prin prisma narativului indus în mentalul colectiv, în mod interesat și manipulatoriu, de către activiști ideologici ai evenimentelor din decembrie 1989 și de unele centre de putere neprietenoase României – este mai mult decât evident că, indiferent de calitățile ori defectele *informatorului*, din perspectivă juridică, morală, civică (cetățenii români nu și-au pierdut această calitate la schimbarea sistemului și regimului politic), patriotică, profesională etc., acesta nu putea și nu poate să genereze în mod individual prejudicii directe altor semeni, prin prisma colaborării în paramentrii legali, cu organele de informații, inclusiv cu fosta *Securitate*.

Și *Securitatea*, ca orice alt serviciu de informații, din oricare perioadă istorică sau areal geografic, avea ca primă regulă referitoare la gestionarea unei informații primare verificarea acesteia. În orice serviciu, peste „filtrul” ofițerului care primește o informație de la sursa umană, există „filtrele” superiorilor ierarhici, care cu experiența și anvergura lor profesională, dar și cu accesul la o paletă mai largă de informații complementare celei analizate, pot cere completări și clarificări sau chiar măsuri mai complexe de verificare, inclusiv a sursei, înainte de a iniția eventuale acțiuni cu privire la o stare de fapt sau persoană care face obiectul informației primare.

Este greu de înțeles, altfel decât propagandistic, pasivitatea și chiar ignoranța societății în ansamblul său, cu tot cadrul instituțional, față de perpetuarea manipulării pe tema „*Informatorii Securității*”, menită să faciliteze presiuni subterane în special asupra unor persoane care, prin atribuțiile funcțiilor lor „postdecembriste”, au avut sau încă au prerogative decizionale majore sau posibilitatea de a influența astfel de decizii, chiar și în domeniul siguranței naționale. Întrebarea de bun-simț care se pune este: oare o astfel de persoană, ajunsă într-o funcție înaltă, vrea reîntoarcerea la comunism sau conducerea statului de către *Securitatea* cu care a avut o relație? Psihologic și istoric, este o aberație. Ce poate fi mai evident pentru a demonstra că scopul rostogolirii narativului cu *Informatorii Securității*, este de a alimenta ceea ce eu am denumit „Instituția Șantajului”?

În contexte și perioade pe care fiecare cititor le poate analiza și evalua, au apărut în spațiul public date din dosare de *Informatori ai Securității* care au generat lovituri de imagine și efecte pe care marea masă a cetățenilor nu le-a perceput în

ansamblul lor decât mult mai târziu și niciodată în mod integral. Să ne imaginăm că mii, poate zeci de mii de oameni, pe diferite nivele de funcționare a societății, au fost și pot fi în continuare șantajați cu discreditarea și oprobriul public, puternic alimentat și amplificat mediatic de către grupuri de putere netransparente, chiar neromânești, dacă nu se conformează intereselor acestora. Observăm că și în prezent continuă presiunea asupra unor persoane cu funcții înalte, despre care au apărut deja în spațiul public unele indicii că ar fi colaborat cu Securitatea. Această stare de fapt face mult rău țării, societății cu ansamblul său de instituții care pot fi deturnate de la rolul lor, dar și structurilor de informații autohtone, tot mai reticent privite de cetățenii care ar trebui să le sprijine în ceea ce privește adevăratele amenințări la adresa siguranței naționale a României.

Nici un stat independent și consolidat nu își creează și menține pe termen lung o asemenea vulnerabilitate, derapajele și abuzurile săvârșite de serviciile proprii fiind sancționate și gestionate individual, fără a expune și demoniza cetățenii care colaborează cu acel serviciu ca și cum aceștia ar fi vinovați de faptele puterii politico-administrative, judecătorești etc.

Așa cum arătam mai sus, în cadrul serviciilor de informații trebuie să existe norme deontologice, nu neapărat induse de principii și valori morale, deși nici acestea nu ar trebui să lipsească. Un serviciu care le ignoră este vulnerabil și nu poate performa gestionând informații false, deformate grav sau fără concludență în privința siguranței naționale. Impunerea și menținerea unor norme clare fără echivoc de deontologie profesională și reglementarea riguroasă a cadrului de funcționare, contribuie în mod direct și substanțial la un climat sănătos din perspectivă profesională în rândul cadrelor serviciului, astfel încât procentul informațiilor total sau parțial alterate ori neconcludente, precum și consumarea inutilă, disproporționată a resurselor umane, materiale, tehnice, să fie cât mai mici.

Nu de puține ori, în toate perioadele istorice și regimurile politice, fără a ne rezuma doar la situația României, liderii care conduc societatea au tendința să populeze în mod conștient instituțiile de forță cu un anumit gen de personaje cu înclinații spre comportament obedient, lipsite de scrupule și caracter, astfel încât să accepte sarcini care depășesc limitele legalității și pe cele morale. Astfel, apare unul dintre cele mai nocive comportamente profesionale, cel de tip „*ofițer Pristanda*”, caracterizat prin reflexul de a face pe placul unor șefi ori grupuri de influență din zona puterii politice fără a mai ține cont de legi, regulamente ori chiar de protejarea valorilor naționale ale statului și poporului

în slujba căruia ofițerul se află de drept. Acest fenomen reprezintă o tară gravă preluată dintr-un mental social unde s-a dezvoltat și sedimentat un oportunism excesiv care, din păcate, se transmite de la o generație la alta indiferent de regimul politic.

Cu toate acestea, nu trebuie să cădem în capcana care adună și expune doar exemple negative de sorginte românească. În realitate, „aroganța puterii” care poartă germenii abuzurilor și derapajelor se dezvoltă și se perpetuează în detrimentul deontologiei profesionale și în serviciile de informații ale marilor puteri, vulnerabilizându-le și favorizând chiar unele acte de trădare. Tarele de caracter ale unor ofițeri, deviații de personalitate, frustrări sau chiar probleme de sănătate mintală, nedepistate la timp, se repercutează asupra oricărui serviciu, indiferent de statul căruia îi aparține.

Fenomenul nu se rezumă doar la serviciile de informații, diverși funcționari, ofițeri din alte instituții „de forță” ori magistrați putând să derapeze profesional către asemenea comportamente.

Tot referitor la deontologia profesională, este deosebit de important ca ofițerii unui serviciu de informații să acționeze echidistant, fără „sindromul autocenzurii”, indiferent de persoanele și mediile apărute în proximitatea amenințărilor conturate², pe baza unor informații verificate în mod profesionist și cu spirit deontologic.

Atunci când aparatul informativ selectează „ținte”, orientându-se după alte criterii decât cele care vizează apărarea siguranței naționale, serviciul de informații tinde să intre în siajul unor grupuri de interese politice, economice etc. Cultivarea unei astfel de conduite de către cei care manageriază serviciul respectiv este devastatoare, similară acțiunilor de „poliție politică” atât de nocive pentru o societate evoluată, lipsa echidistanței informative fiind toxică nu doar din punct de vedere moral și legal, ci și profesional. Deontologia profesională se prăbușește, cu toate consecințele negative care se repercutează chiar asupra statelor care ar tolera funcționarea unor asemenea servicii.

² Referindu-se la acest aspect, al căutării, verificării și comunicării informațiilor, oricât de neplăcute din punct de vedere politic sau personal, către beneficiarul legal, Contele de Marenches susținea că „cea mai mare dificultate cu care se confruntă directorul general [al serviciului de informații] este că nu trebuie niciodată să încerce să placă”, idee reluată cu altă ocazie în formula „prima calitate a unui șef al serviciilor secrete este să spună adevărul” – cf. Christine Ockrent, Contele de Marenches, *Consilier de taină al puterii*, traducere de Alida Burada, București, Editura Humanitas, 1992, p. 131 și p. 206.

Dezvoltarea *Culturii de Securitate* în rândul cetățenilor trebuie să vizeze în mod prioritar spiritul civic al acestora și capacitatea de a face diferența între măsurile și acțiunile legitime ale statului și instituțiilor acestuia menite să apere siguranța națională și eventuale abuzuri de putere mascate.

Creșterea standardelor de moralitate a cetățenilor și exigența față de menținerea și apărarea acestora conduc la întărirea substanțială a capacității unui stat de a-și apăra siguranța națională și, implicit, de a avea servicii de informații puternice.

În cartea *Originile „Statului Paralel” în România* am dat câteva exemple referitor la deontologia profesională, prin care am subliniat importanța acesteia și mai ales necesitatea analizării cu atenție, profesionalism și bună credință, nu doar a informațiilor primare, atunci când se primesc, ci și a documentelor care în mod normal ar fi trebuit să conțină date și informații certe, verificate, unele fiind arhivate în diferite perioade. De cele mai multe ori preluarea datelor din aceste documente de către ofițeri, analiști sau chiar cercetători, se face fără a le mai supune unor analize riguroase, vechimea conferindu-le în mod automat o garanție a veridicității, uneori nejustificată și înșelătoare.

Unele dintre exemplele lipsei de deontologie, chiar lipsei de moralitate prezentate în carte sunt cele ale unui ofițer comandant de pluton și informator al organelor de Securitate, la școala militară de artilerie, în perioada anilor ‘50, când izbucnise războiul din Coreea, și al ofițerului de contrainformații care îl avea în legătură, tot tânăr și el. Ambii mânați de dorința de parvenire, au luat „în colimator” un tânăr elev aflat în primul an de studii, care afirmase într-o discuție cu colegii că tunurile pe care americanii le livrează sud-coreenilor sunt superioare celor sovietice livrate nord-coreenilor! În opinia celor doi, elevul era suspect de concepții filo-occidentale și atitudini dușmănoase socialism-comunismului. Dincolo de ineptia care acum ar putea crea ilaritate, suspectul a făcut obiectul unui dosar de verificare informativă. Nu a rezultat nimic serios și cazul a fost clasat, dar hârtiile cu tâmpenii au rămas arhivate. Eu am dat peste ele în 1988 sau 1989, la o verificare de rutină, fostul suspect fiind colonel MApN cu o funcție de răspundere în cadrul industriei de apărare, de care răspundeam contrainformativ, în cadrul Direcției a II-a a D.S.S. Ofițerul și-a urmat nestingherit cariera până la pensie, neștiind vreodată de episodul din anii ‘50. Evident că la nivelul superiorilor ofițerului de C.I. au fost ofițeri care au evaluat corect situația și au pus capăt inițiativei „torționare” a celor doi, fără ca tânărul elev să suporte consecințe.

Pentru cetățenii onești care vor să fie informați corect, trebuie să arăt că *informatorul* nu putea, nici în perioada fostei Securități nici în prezent, să cauzeze prejudicii altor cetățeni prin informațiile furnizate, dacă deontologia profesională și normele de verificare a acestora funcționează.

Evidențiez prin câteva exemple, aparent minore, dar semnificative, cum pot ofițeri certați cu deontologia profesională, cu comportamente aproape iresponsabile, să infesteze, direct sau indirect, bazele de date cu informații false ori denaturate. Personal, am întâlnit astfel de situații și în perioada „antedecembristă”, și după! Chiar dacă spețele par periferice, chiar banale în raport cu cazurile și activitatea „de vârf” a unui serviciu de informații, astfel de situații, amplificate la nivelul întregului aparat informativ-operativ, pot conduce la deturnarea unor resurse importante și la slăbirea semnificativă a capacității de contracarare a amenințărilor reale la adresa siguranței naționale. O informație falsă indusă unui serviciu de informații cu sisteme de filtrare și analiză slabe, produce efecte mult mai mari decât colportarea acesteia în mediul social general.

Concubinul „atentator”

Verificările permanente și analiza anuală asupra activității fiecărui informator avut în legătură m-au determinat să scot din rețeaua informativă o parte a acestora, preluați de la ofițerii care răspunseră contrainformativ de Institutul de cercetare-proiectare, în perioada anterioară. Unii informatori aveau aport scăzut, iar alții dăduseră dovadă de nesinceritate în mai multe situații. Dintre cei abandonați, unul era foarte vechi în rețea (eu eram al șaselea ofițer de legătură) și se obișnuise să furnizeze informații „de senzație”, fiind avid de obținerea unor recompense materiale. Mai multe informații ale acestui informator, supuse verificărilor, s-au dovedit invenții pure, chiar sursa revenind asupra conținutului, atunci când solicitam completări și clarificări.

Abandonarea unei surse se făcea prin raport aprobat de către șefii ierarhici, iar dosarul cu anagajamentul, analizele, verificările specifice, mapa-opis cu informații furnizate etc. se arhiva. Evident că informatorul nu cunoștea aceste proceduri și nici nu i se comunica faptul că a fost scos din rețea, dar nu mai primea sarcini și gradual contactele se răreau, legătura devenind una formală, tocmai pentru a nu-i provoca reacții care să creeze probleme contrainformative. Un alt ofițer care l-ar fi verificat în evidențele operative îl găsea cu fond rețea, dar „liber de contract”, putând să-l recruteze sau să îl ia „în lucru”, având acces la toate datele din dosarul arhivat. Am făcut aceste precizări pentru cititorii care nu cunosc aceste proceduri, care pot să clarifice și care erau raporturile informatorului cu Securitatea.

Revenind la speța respectivă, după un timp, la Direcția a II-a se primește o informație de la Securitatea Municipiului București (S.M.B.), conform căreia fostul meu informator era suspect de a pregăti un atentat la conducerea statului. Chiar dacă informația nu era formulată în termeni fermi, fiind utilizați termeni precum „indicii” etc., situația era destul de serioasă. Evident că S.M.B. îl verificase în evidențe și a văzut că este în atenție la unitatea noastră. Eu nu am avut acces inițial la adresa venită de la S.M.B., primind doar ordinul de a relua legătura cu fostul informator și a vedea cum stau lucrurile.

Individul era un tip fricos, oportunist, egoist și destul de inteligent. Era obișnuit să ducă o viață comodă, fără obligații familiale și nimic din profilul său psihologic nu-l indica să-și asume riscuri, mai ales de natura celor semnalate în informația S.M.B. Imediat ce l-am contactat a acceptat întâlnirea. Discuția prelungită timp de câteva ore, sub pretextul că vreau să identificăm împreună obiective informative mai substanțiale, care altfel spus, pentru el însemnau bani mai mulți, a clarificat mai toate aspectele din viața sa personală. În acest fel, am aflat că noua lui concubină, pentru că nu era căsătorit, o tipă ca și el, trecută de 50 de ani și cu o viață liberă, lucra în zona cultural-literară, făcând destul de des deplasări peste hotare. El vânduse casa și se mutase în apartamentul acesteia, undeva în zona centrală. După o perioadă de... mare dragoste, relația dintre cei doi se cam degradase. Ce am reținut și s-a dovedit a fi important, a fost că interlocutorul mi-a relatat că femeia cu care era combinat ar fi profitat de banii lui după vânzarea casei și l-a convins să renoveze și să modernizeze apartamentul ei, iar acum ar cam vrea „să-i dea papucii”.

Am întocmit un raport în detaliu despre discuția cu informatorul, adăugând și verificările în evidențe ale concubinei acestuia, ale cărei date de identificare le obținusem în cadrul discuției. Concubina era informatoare la un sector informativ-operativ al S.M.B., iar apartamentul în care locuiau cei doi avea bune condiții de supraveghere a unuia din traseele folosite de șeful statului!

După ce au citit raportul meu, șefii mi-au pus la dispoziție informația de la S.M.B. Acum „situația operativă” se contura mult mai clar. Sursa celor de la S.M.B. era mai mult decât evidentă, iar modul cum era formulată informația scotea în evidență câteva aspecte interesante. Informatorul meu era prezentat ca un specialist care lucrează la un institut unde proiectează și fabrică armament și care s-a mutat la o adresă de unde urmărește sistematic când trece convoiul prezidențial, notând orele etc. Limbajul folosit referitor la posibilele preocupări de a organiza un atentat era specific celor familiarizați cu domeniul juridic și chiar cu cel utilizat în prezentarea

situațiilor operative de către ofițerii de Securitate. Foarte probabil „informația” era ticluită și modelată chiar de către concubina fostului meu informator și un ofițer, poate chiar cel care o avea în legătură.

Concluzia la care am ajuns, și care a fost considerată mai mult decât plauzibilă de către șefii ierarhici, era că ne aflam în fața unei dezinformări crase, concepută cu scopul de a-l scoate din apartament pe fostul iubit „cu mâna Securității”, prezentându-l ca un potențial pericol la adresa conducerii superioare de partid și de stat. O amestecătură de date reale, dar generale, întărite cu amenințări teoretice, despre un posibil atentat la nivel înalt.

Nu știu ce a fost în capul ofițerului care a promovat așa-zisa informație, cu un dispreț total față de deontologia profesională. Cert este că situația a luat o altă turnură și, din câte am înțeles, cei doi „inventatori”, informatoarea și ofițerul ei de legătură au intrat în colimatorul altor structuri ale D.S.S., dată fiind gravitatea unei astfel de dezinformări și încercarea de manipulare a aparatului de contrainformații intern al statului.

Soțul „trădător”

Prin 1988, o individă care lucra în turism, a procedat aproape similar ca în speța de mai sus, contactându-mă din proprie inițiativă pentru a-mi furniza date conform cărora soțul său, de asemenea angajat într-un institut de cercetări militare, ținea legătura cu un cetățean străin care îl vizita pentru a prelua informații secrete.

Într-un final am stabilit în mod cert că și această „patrioată” avea o problemă sentimentală, fiind în pragul de a fi părăsită de soțul „trădător”, cu vreo 11 ani mai tânăr. Am procedat la solicitarea unei sesizări scrise și asumate a individei respective și am întreprins măsuri serioase de verificare a informației, folosind multiple mijloace specifice, inclusiv interceptarea convorbirilor telefonice de la domiciliul celor doi.

Până la urmă am lămurit situația. La fel ca și „eroina” din speța anterioară, „vigilenta agentă de turism” în legătura unui ofițer de Securitate, care m-a identificat ca fiind ofițerul care răspundeam de institutul respectiv și a ajutat-o, fără să se expună, să mă contacteze pentru a-mi semnala „trădătorul”.

Singurul aspect adevărat era faptul că „trădătorul” își făcuse la pescuit un amic, cetățean austriac cu rude în România, fapt pe care ar fi trebuit să-l raporteze conducerii profesionale, având în vedere că avea acces la date și documente secrete, iar normele legale impuneau aceasta la acea vreme.

O încălcare de norme, dar nici pe departe atât de gravă precum ceea ce inventase soția ca să se răzbune. Nici vorbă de sustragere de informații sau date secrete, austriacul neștiind nici măcar în ce domeniu lucra românul, care de altfel era doar un proiectant, nu un inginer cercetător cu alt nivel de cunoaștere și acces la date sensibile.

Soția care a recurs la o astfel de răzbunare a „picat pe tehnică” cu tot felul de matrapazlăcuri concepute pentru a se răzbuna pe soț, printre altele înscenând un furt al unor obiecte personale (haine de blană și bijuterii), pentru care a sesizat organele de miliție, solicitând să-l ancheteze pe soț și pe o presupusă concubină a acestuia la care ar fi ascuns bunurile. În realitate, chiar ea își ascunsese bunurile la o prietenă. Ideea de a încerca să manipuleze Securitatea nu a fost inspirată, pentru că minciunile s-au întors împotriva sa.

Dincolo de disputa familială și felul cum a ales femeia, rănită în orgoliul său, să se răzbune, deontologia ofițerului care o folosea ca sursă a fost, ca și în speța anterioară, descalficantă.

Ofițeri geloși inventează comploturi

Dacă în cele două spețe am arătat că surse ale unor ofițeri de informații au recurs la dezinformări ca să-și rezolve probleme absolut personale, iar ofițerii care le aveau în legătură au încălcat grav normele deontologice și legale, sprijinindu-le demersurile, o altă speță cu care m-am confruntat în prima parte a anului 1989 s-a derulat într-un județ unde m-am deplasat cu o echipă din cadrul fostei Direcții a II-a a D.S.S. pentru un control de fond. Rolul meu era de a verifica activitatea pe linia industriei de apărare, pe raza județului respectiv funcționând o importantă uzină de armament, asigurată contrainformativ de doi ofițeri. Chiar în perioada controlului, unul dintre cei doi ofițeri din teritoriu, fiind și sursă a ofițerului responsabil cu Protecția Internă, după cum aveam să stabilesc mai târziu, a considerat că este momentul prielnic să se răzbune pe celălalt ofițer care asigura contrainformativ o jumătate din uzina specială, între cei doi existând ranchiuni vechi, care aveau la bază tot felul de motive preponderent concentrate în jurul legăturilor imorale ale ambilor.

Ca urmare, pe fondul unor disfuncții existente în fabrică privind rigurozitatea evidenței pe fluxul de producție a pieselor componente ale armelor fabricate, aspecte reale constatate și în cadrul controlului nostru, ofițerul de contrainformații al secției județene a preluat de la sursa sa și a promovat „la centru” o informație „bombă”, conform căreia, ca urmare a lipsei de vigilență și preocupare de a-și exercita sarcinile specifice a colegului pe care-l ura, din

uzină se sustrag componente de armament, care, asamblate, urmează să fie folosite, de către persoane încă neidentificate, la organizarea unui atentat la nivel înalt! O tâmpenie și o exagerare, menite să pună pe jar conducerea D.S.S. doar pentru că doi ofițeri iresponsabili, aflați în cârdășie, urmăreau să-l elimine profesional pe un altul.

Cu asemenea informații nu se putea juca nimeni, iar ordinul venit de la conducere a fost să se prelungească controlul pe domeniul industriei de apărare până la clarificarea completă a situației. Și așa a fost, doar că dincolo de multe găinării și disfuncții depistate privind lucrul cu agentura, încălcarea conduitei moral-profesionale a ofițerilor care răspundeau de uzina specială în raporturile cu mai multe angajate etc., a fost deslușită și combinația ofițerului informator și a celui de protecție, finalul fiind nefavorabil celor doi, despre a căror deontologie profesională nici nu mai trebuie comentat.

Ofițerul „complotist”, nici el ușă de biserică, dar nici susținător al vreunui complot, cum îl prezentau cei doi iresponsabili, a fost mutat pe linie administrativă într-o altă unitate.

*

Chiar dacă exemplele de mai sus provin din perioada fostei Securități, cititorii nu trebuie să înțeleagă că tendințele unor ofițeri de a deturna activitatea de informații către rezolvarea unor interese personale a dispărut după 1989, ori că derapajele de la etica profesională sunt specifice doar serviciilor românești.

Deficiențele procesului de selecție, lipsa de instruire temeinică privind deontologia profesională, a controlului competent, riguros și permanent, dar mai ales nesancționarea derapajelor de la primele indicii apărute, conduc la vulnerabilizarea gravă a activității de ansamblu a serviciilor de informații.

Cazurile apărute recent în spațiul public autohton, dar și anchetele ce se derulează în prezent în Statele Unite ale Americii demonstrează ce efecte grave poate induce în societate un serviciu secret atunci când deontologia profesională este abandonată.³

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

³ Fragment din cartea „*Informatorii Securității*”, aflată în proces editorial

INVITAȚIE LA... LECTURĂ

În considerarea unei prietenii mai mult decât semi-centenare (s-a înfiripat în august 1965, pe platoul fierbinte al „Sorbonei din Băneasa”, Liviu Stana – colonel în retragere după o îndelungată și remarcabilă activitate în contraspionajul românesc – mi-a oferit, relativ recent, volumul său „*Pasiuni și evocări*”¹, a cărui instructivă și captivantă lectură m-a „capacitat”, chiar dacă după, poate, cam lungi ezitări (explicabile, măcar în parte, printr-o confortabilă și, din acest motiv, aproape invincibilă comoditate), să aștern pe hârtia îngăduitoare a acestei atât de prestigioase Reviste câteva modeste considerații/reflecții, în speranța că acestea îi vor îndemna și pe cititorii acestor rânduri să mă urmeze!

Metamorfoza pasiunilor

De la bun început, candidatul la statutul privilegiat de elev al Școlii de Ofițeri Băneasa (cu perspectiva înălțării la râvnita demnitate de ofițer de informații!) m-a impresionat prin „alura” sa de atlet din Antica Eladă și prin înfățișarea sa de cavaler/luptător scandinav/viking (în mod sigur, prietenii știu de ce!); apoi, cunoscându-l mai bine, i-am descoperit, măcar în parte, și i-am admirat fără rezerve pasiunile – și cele *sportive* (volei, handbal, baschet, fotbal, pe care le-a și practicat cu succes pe durata școlarizării) și cele *extrasportive* (muzică ușoară/cultă/populară, teatru, operă, operetă, film – era un spectator fidel al manifestărilor de gen – istorie, geografie și nu numai).

A fost, pentru noi toți, vremea *pasiunilor active* care, fatalmente, s-a dus odată cu trecerea anilor, cu implicarea, din ce în ce mai intensă, în activitatea profesională și în viața de familie, ca și în cea socială, încât – și cred cu tărie că asta i s-a întâmplat fiecăruia dintre noi! – acele *pasiuni active* s-au metamorfozat, încet-încet, în *pasiuni pasive* – *admirativ-contemplative* – *nostalgice*, sfârșind, pentru cei pe care Mama Natură sau Bunul Dumnezeu i-a înzestrat cu însușirile și abilitățile necesare, prin a deveni *irepresibile imbolduri evocatoare*,

¹ Editura MIRADOR, Arad, 2025

materializate, în cazul bunului meu prieten, în cartea „*Pasiuni și evocări*”, o carte care poate părea, deși, în mod sigur, nu este!, o simplă lucrare de statistică. Și, afirm asta cu toată convingerea, nu este o simplă lucrare de statistică – foarte utilă, desigur, celor ce se preocupă de aspectele istorice-evolutive ale sporturilor, culturii, artelor, științelor – pentru că, prin simpla evocare a unor personalități celebre, pe care fiecare dintre noi, într-o evaluare strict subiectivă, le-am perceput ca adevărați eroi, ne stârnește amintiri și nostalgii reconfortante. Și asta, chiar de ar fi să ne mărginim, de pildă, la transmisiunile sportive realizate de un Ion Ghițulescu, un Ilie Dobre, un Cristian Țopescu și alții, și alții... sau la înfrigurarea și emoțiile cu care urmăream asemenea transmisiuni, mai ales când eroii evenimentelor respective erau bravi români de-ai noștri!, sau la cuplajele fotbalistice bucureștene, de pe Stadionul „23 August”, cu Dinamo – Steaua sau Steaua – Rapid sau Rapid – Dinamo (și invers) în meci-vedetă, iar Progresul sau Sportul Studentesc, mai mereu, în meci de deschidere!

Nădăjduiesc în mod sincer că lectura rândurilor ce precedă vă va determina să parcurgeți, pentru început, măcar „Cuprinsul” cărții (pag. 149), din care veți afla paleta largă de domenii din care autorul evocă nume celebre (sport, artă, cultură, muzică, inclusiv folk, compozitori clasici și moderni, trupe muzicale, mari gânditori, pictură, exploratori etc.) după care curiozitatea vă va îndrepta, sunt absolut sigur de asta!, spre lectura, chiar dacă „pe sărite” și „fără sistemă”, a întregii cărți.

Așadar... Lectură plăcută, dragi cititori consecvenți ai Revistei *Vitralii – Lumini și umbre*!

Col. (r) magistrat Gheorghe Ciobotaru

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

PE TEME DE ACTUALITATE

SPIONAJ ECONOMIC ÎN ERA INTELIGENȚEI ARTIFICIALE

Într-un raport elaborat în octombrie 2011 de cea mai importantă organizație de contraspionaj din SUA, *Office of the National Counterintelligence Executive*, se consideră că „*spionajul industrial și economic realizat de agenți străini reprezintă o amenințare semnificativă și totodată una din ce în ce mai importantă la adresa prosperității și siguranței naționale*”.

Într-un articol publicat în revista *Foreign Affairs* intitulat „*The Growth of Economic Espionage: America Is Target Number One*”, analistul Peter Schweizer susține punctul de vedere potrivit căruia „*competiția economică va înlocui confruntarea militară în afacerile globale*”. Într-un interviu acordat publicației *Der Spiegel*, generalul Michael Hayden consideră că activitățile din domeniul spionajului economic pot deveni o „amenințare” la adresa comerțului și chiar a „păcii mondiale”. Ambele afirmații sunt valabile în funcție de contextul evoluției politicii economice și militare internaționale.

„Cyberspațiul” în care se desfășoară o mare parte a activității comerciale a companiilor amplifică aceste amenințări, permițând „actorilor rău-intenționați” să fure cu rapiditate cantități mari de date, rămânând totodată anonimi și greu de detectat.

Evoluția „explozivă” a spionajului digital în domeniul economic a făcut necesară dezvoltarea de către entitățile din acest domeniu a unor mijloace de protecție, preocupare care a devenit prioritară. Între altele se are în vedere folosirea „senzorilor biometrici”, în stare să identifice și să interzică accesarea unor cantități de informații de către persoane neutrizate.

Într-o lume globalizată în care economiile, finanțele, industriile, cercetarea științifică se constituie într-o rețea neuronală planetară interconectată prin intermediul inteligenței artificiale, abordarea acestei teme de către serviciile de informații trebuie să țină seama de noile realități.

Autorul uneia din lucrările recente dedicate istoriei spionajului, „*Modern Spying from the Cold War to the War of Terror*”, 2013, autorul, Paul Simpson, consideră că, în „lumea spionajului”, „nimic nu mai este cum a fost”.

*

Spionajul industrial și economic este o amenințare reală pentru întreprinderi? Spionajul, indiferent de natura sa, economic, comercial, tehnico-științific, militar, se referă la obținerea de informații confidentiale, secrete, din obiective și medii de interes și este o necesitate izvorâtă din dorința companiilor, armatelor, guvernelor, de a cunoaște potențialul și capacitatea de reacție a eventualilor competitori sau a inamicului. Este de fapt, dorința omului de a avea acces la Pomul Cunoașterii și Abundenței, manifestată de-a lungul zbuciumatei evoluții a civilizației umane, din timpuri imemorabile și până în prezent. Spionajul ca activitate de cercetare informativă a obiectivelor, indiferent de natura lor (civile sau militare) se desfășoară atât în timp de pace, cât și pe timp de război. Se spionează atât aliații cât și dușmanii sau potențialii rivali. Cu toate acestea, spionajul a fost și rămâne un factor de echilibru, dar și de competiție și dezvoltare, previne și evită declanșarea unor conflicte de anvergură. Astăzi asistăm la parteneriate și schimb de informații între state membre și non-membre ale NATO sau UE pe teme considerate de interes comun, cum sunt combaterea terorismului, crimei organizate, traficului de droguri și de persoane etc.

În nr. 21 (decembrie 2013-ianuarie 2014) al suplimentului revistei *L'Express* se prezintă o antologie a celor mai răsunătoare cazuri de spionaj din perioada Războiului Rece și până în prezent. Sinteza *60 ans d'espionnage* ne introduce în atmosfera plină de mister și confruntare pe frontul nevăzut, între serviciile secrete occidentale și cele din est, prin fața cititorului derulându-se, ca pe un imens ecran al istoriei, mari afaceri de spionaj având drept protagoniști personaje de legendă: de la Philby și grupul de la Cambridge (care a spionat în favoarea URSS timp de trei decenii) la Markus Wolf (șeful spionajului est-german, STASI), la afacerea Charles Hernu (fost ministru francez al apărării, dezvăluit a fi fost un mai vechi informator al Estului¹) și până la scandalul declanșat de Eduard Snowden, care a divulgat presei acțiunile NSA (Agenția Națională de Securitate a SUA) de spionare prin interceptarea convorbirilor

¹ Pentru detalii privind implicarea românească în acest caz, a se vedea Florian Banu: *Mihai Caraman – un spion român în Războiul Rece*, Corint Books, București, 2019, pp. 516-530

telefonice ale liderilor europeni și nu numai. Un loc privilegiat în economia revistei este alocat „Afacerii Caraman”, cunoscută în literatura de specialitate sub genericul „*Cei treisprezece care au zguduit NATO*”, datorită volumului, valorii și diversității documentelor obținute de șeful rețelei Mihai Caraman și de către colaboratorii săi. Cazul, care face încă obiectul studiului în școlile de spionaj occidentale, este considerat important pentru urmările de ordin geopolitic și geostrategic, între care realizarea unui echilibru al balanței de forțe între cele două blocuri militare, deschizând calea negocierilor între SUA și URSS pentru reducerea armamentului convențional și a arsenalului nuclear.

Viitorul ne anunță că, deja, confruntările din câmpul de luptă cu arme convenționale se mută treptat în spațiul cibernetic, unde atacurile pot produce efecte devastatoare asupra obiectivelor vizate. Drept urmare, la nivelul NATO și UE s-a hotărât elaborarea „Ghidului de la Tallinn” care cuprinde ***norme și metodologii de luptă împotriva pirateriei, terorismului și oricăror forme de atacuri în spațiul cibernetic***, inclusiv modalitățile de identificare a surselor atacurilor și de unificare a eforturilor de a da riposta cuvenită.

Col. (r) Liviu Gaitan

Referințe bibliografice:

- Radu Jacotă, *Inteligența Artificială va remodela spionajul*, <https://www.national.ro>, 15.01.2025;
- Bianca Laura Stan, *Înțelegerea spionajului economic: prezentul și viitorul*, <https://www.geopolitica.ro>, 14.07.2025;
- Julien Florkin, *AI în spionaj: Cum AI transformă operațiunile de inteligență AI în spionaj*, <https://www.julienflorkin.com>;
- Andrei Șerbănescu, *OpenAI se blindează împotriva spionajului industrial: Compania implementează măsuri dure pentru a contracara tentativele de furt tehnologic din partea rivalilor chinezi în domeniul AI*, <https://pareri-it.ro>, 08 iulie 2025.

NOTE DE LECTURĂ

O CARTE¹ - O RADIOGRAFIE²

Cu destoinicia și aplombul bine cunoscute – pentru care mărturisesc, pentru a câta oară, oare?, că îl invidiez în mod sincer și cât se poate de intens, dar și, vă asigur că, în aceeași măsură, constructiv (cel puțin în intenții, dacă nu și în realizări!) – Domnul General³ (când și cum au trecut peste noi șazececi de ani de la prima noastră întâlnire pe platoul fierbinte al *Sorbonei din Băneasa*?) ne pune la dispoziție o nouă, deosebit de valoroasă carte.

Această nouă „cărțoaie” (ca să evoc o caracterizare răutăcioasă ce s-a făcut cărților sale de un personaj care, probabil, se luptă fără succes cu propria-i invincibilă impotență creatoare, generatoare de o invidie, de data aceasta, în mod sigur distructivă!) reprezintă încă o „cărămidă” bine arsă, durabilă și incasabilă, deci!, la un edificiu deja spectaculos, dacă ne gândim la cărțile care precedă această nouă creație.

Întorcându-mă la titlul cărții, care mi se pare cât se poate de sugestiv și de incitant, vă mărturisesc că mi-a readus în memorie niște „mici istorii de demult”...

Pe la sfârșitul anului 1990, pe când „oficiam” în jilțul de președinte al completului de judecată împovărat cu soluționarea, în fond, a „Dosarului C.P.Ex.”, adică Procesul celor 24-1-2 (*apud* Mircea Bunea)⁴, s-a întâmplat ca, în ciuda tuturor precauțiilor menite a mă feri de orice contact cu ziariștii – pe mulți dintre ei îi știam a fi cârcotași și provocatori! – am fost „prins la înghesuială” de aceștia și „mitraliat” cu întrebări care mai de care mai subtile și mai tendențioase, animate, foarte probabil, de nădejdea că, din răspunsurile pe care le-aș fi „scăpat” în acele circumstanțe, ar fi putut ghici, cu anticipație, deznodământul procesului, din care, la acea vreme, nu știam, nici eu și nici

¹ Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu: *Ordine statală versus dezordini publice – Istoric, analize și învățăminte românești*, Editura RAO, 2025

² „Lucrarea (cf. nota 1)... reprezintă o radiografie originală în istoria națională din punct de vedere al apărării ordinii statale, versus diferitele tipuri de dezordini publice”, Dr. Alin Spănu, Prefață

³ „Domnul General” sau „Generalul” vor fi apelativele folosite în continuare

⁴ V. volumul *Nașterea Domnului '89 • Blagoveștenie '91 – De la un proces la altul*, Editura SemnE, București, 2024

„judecătorul secund” (azi, General de brigadă Ion Panaitescu), decât că va aneantiza aberanta și infamanta acuzație de genocid, născocită – foarte probabil la comandă politică, asezonată cu promisiuni irezistibil de tentante! – de un prea zelos procuror militar de rang înalt!

Le-am răspuns cât am știut și cât am putut de diplomatic și de evaziv și i-am rugat ca, până vor reuși „să mă prindă din nou la înghesuială”, să încerce să-și răspundă la întrebarea – care pe mine mă preocupa încă de la citirea rechizitoriului! – „ce ar fi trebuit și ar fi putut să facă România – Republică Socialistă – stat suveran și independent, recunoscut, ca atare, de mai toate statele lumii, membru cu drepturi depline al mai multor organizații/organisme internaționale, fondator sau co-fondator al altora, semnatar al multor acte internaționale de forță și importanță diferită, inițiator al altora, spre a-și apăra *ființa* atunci când *fundamentele* sale erau puternic amenințate de grave tulburări interne (cu evidentă și manifestă implicare – complicitate!? – internațională)”; altfel spus, la „momentul Decembrie ‘89”, România Socialistă s-a aflat sau nu în legitimă apărare!?, evident fiind că orice **organizare statală** – indiferent de regimul politic „în exercițiu” – spre a funcționa și spre a-și conserva ființa, trebuie să apere cel puțin două valori fundamentale – *legalitatea*, la baza căreia se află Constituția, și *ordinea*. Inutil să mai spun că nu am primit niciun răspuns, la acea vreme ideea unei lovituri de stat putând fi socotită de-a dreptul blasfemică și, în consecință, primejdioasă. Dar, după această întâmplare, cu sau fără legătură cu ea, ziaristii m-au lăsat în pace, transferându-și subit, dar fără vreun folos!, interesul asupra „judecătorului secund”.

Mai târziu, pe la începutul anului 2020, atunci când „am capitulat” în fața stăruințelor irepresibile ale Generalului și ale altor câțiva (trei-patru) colegi și am început să scriu despre „Procesul C.P.Ex.”⁵, am avut și cu acesta o discuție cu același obiect; atunci ne-am mulțumit, din câte îmi amintesc, să conchidem – în acord cu istoria scrisă sau nescrisă bine cunoscută – că o lovitură de stat reușită este, neapărat, o revoluție, scrierea în acest fel a istoriei fiind apanajul exclusiv al învingătorului.

Cu acest prilej, Generalul mi-a sugerat să consult o lucrare – relativ recentă, mi-a spus⁶ – a cărei lectură s-ar putea să-mi fie de folos în demersul memorialistico-profesional abia început; așa a și fost din moment ce, în

⁵ V. Revista Vitralii – Lumini și umbre, An XII, Nr. 44/2020

⁶ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații, de la Regulamentul Organic până la Războiul de Reîntregire Națională*, Editura Militară, 2018

Secvențe necenzurate (2)⁷, am citat din lucrarea recomandată următorul fragment: „Dreptul românesc s-a adaptat și a început să distingă și să individualizeze o ramură a dreptului polițienesc de siguranță ca fiind dreptul statului de a-și apăra, la nevoie, cu forța, existența legală și materială în contra oricăror lovituri sau uneltiri interne sau externe”.

În acest punct, îi las pe distinșii și avizații cititori ai rândurilor ce precedă să judece dacă titlul cărții – pe care le-o recomand fără rezerve spre aplicată lectură! – și „temele” întâmplărilor evocate mai sus se află într-o conexiune logică, rugându-i să ia aminte, spre o dreaptă judecată, și la cele ce urmează: „De la coagularea primelor forme de organizare statală, au apărut agenți/vectori interni și externi care vizau subminarea și/sau răsturnarea/destructurarea acestora. Pentru descoperirea și anihilarea acțiunilor de acest gen, formațiunile statale și-au creat instrumentele necesare de protecție, care, cu timpul, au evoluat spre structuri de informație și securitate”.⁸

Dar..., *retournons à nos moutons*⁹, întrebându-ne **despre ce este cartea?**

Titlul – sugestiv și incitant, după cum am spus deja mai sus – *Exprimarea de intenție* (pp. 11-15), *Concluziile finale* (pp. 532-538), *Cuprinsul*, precum și *Prefața* (pp. 5-9) semnată de Dr. Alin Spânu, pe cât de scurtă pe atât de concludentă și de mobilizatoare, sunt în măsură să ne ofere o anumită perspectivă – potrivit cu care această carte este, într-o expresie drastic sintetică, despre securitatea, siguranța și ființa, pe care o dorim perenă!, ale Statului Român, dar, mai ales, îndeamnă imperativ la o lectură metodică a acesteia.

Sunt de remarcat *efortul sisific de documentare*, mărturie imbatabilă fiind *Bibliografia selectivă* (pp. 542-548), *respectul deosebit arătat potențialilor cititori* prin redactarea aceluiași Indice de nume (pp. 549-557), menit a ușura lectura, dar poate, mai ales, reluarea lecturii unor fragmente dintr-o perspectivă subiectivă! și, în fine, dar nu în ultimul rând!, *exemplara solidaritate de familie*, fără de care, în mod sigur, nici această carte și nici cele care au precedat-o, nu s-ar fi scris.

Strict subiectiv, pe mine m-a subjugat, pur și simplu, Capitolul al IV-lea, *consacrat analizei principalelor riscuri și amenințări la adresa României*, materie organizată pe cinci – să le spunem așa, deși, nu sunt deloc sigur că este cel mai potrivit! – subcapitole:

⁷ V. revista *Vitralii – Lumini și umbre*, An XII, Nr. 45/2020

⁸ Gl. bg. (r.) Vasile Mălureanu, *op. cit.*, pag. 12

⁹ Să ne întoarcem la oile noastre (fr.)

1. Subminarea puterii de stat
2. Anarhismul
3. Extremismul politic:
 - de stânga
 - de dreapta
4. Extremismul de factură etnică:
 - extremismul etnic bulgar
 - naționalismul, șovinismul și revizionismul maghiar
 - revizionismul teritorial și extremismul rus/sovietic
 - naționalismul ucrainean
 - naționalismul sârb
5. Extremismul de factură religioasă

Mi se pare că întreg acest capitol și fiecare subcapitol în parte merită o atenție specială și suscită îngrijorări majore oricărui român în inima căruia mai pâlpâie măcar o flăcăruie de patriotism.

Închei modesta prezentare cu un citat concludent din Prefață: „*O lucrare educativă și instructivă în egală măsură, utilă pentru cei de azi și de mâine*”, în care aș înlocui, fără nicio rezervă, cuvântul „lucrare” cu altul, mult mai potrivit după mintea mea!, „*Operă*”, și încă o „*opera magna*”!

Sunt convins că, scriind această carte, Generalul a avut în vedere Versetul 19 din Psalmul 101 al Regelui David: „*Să se scrie acestea pentru neamul ce va să vină*”.

Col. (r) magistrat Gheorghe Ciobotaru

EROII ȚĂRII FĂGĂRAȘULUI

Două apariții notabile pentru memoria istoriei naționale au apărut recent sub semnăturile domnilor profesori universitari doctori col. (r) Vasile Tabără și Radu Tabără, tată și fiu. Prima lucrare la care facem referire a fost publicată la București, la Editura Militară și se intitulează „*Contribuția umană și materială a Țării Făgărașului la Primul Război Mondial*”. Cea de-a doua lucrare, intitulată „*Românii din Țara Făgărașului participanți la Primul Război Mondial*” a fost editată la Editura Asociațiunii Astra Sibiu și Editura Andreiana a Mitropoliei Ardealului.

Autorii prezintă un volum impresionant de date și informații, culese cu trudă dar și cu mare rigurozitate, despre toți participanții făgărășeni la efortul militar al țării în Primul Război Mondial. Sunt scoase în evidență aspecte mai puțin cunoscute despre felul cum a fost perceput și abordat războiul de către românii transilvăneni, precum și despre mentalul colectiv în acea perioadă și în acele împrejurări.

Cele două lucrări încearcă să arate și să explice modul în care, trăind timp de secole într-o societate bazată pe inegalități, marginalizați, românii transilvăneni au perceput, cel puțin inițial, intrarea Transilvaniei sub dominația Imperiului Habsburgic ca pe un progres al condiției lor.

În prima lucrare este prezentată succint complexitatea situației internaționale și a principalei cauze care a stat la baza declanșării războiului, respectiv interesele puterilor occidentale Franța, Anglia, în confruntare cu Germania, Austro-Ungaria și Italia, de a stabili zone de influență în Europa Centrală și de Sud-Est.

În consecință, s-au alcătuit două mari alianțe: „Antanta”, formată din Franța, Regatul Unit al Marii Britanii, Rusia și, spre final, S.U.A., respectiv „Puterile Centrale”, alianță formată din Germania și Austro-Ungaria.

O serie de date statistice generale descriu eterogenitatea etnică a Imperiului Austro-Ungar (din care făcea parte la acea vreme și Transilvania), un conglomerat de naționalități: germani (austrieci) 25%, unguri 23,10%, cehi 12,90%, români 7,30%, polonezi, sârbi, croați și ucraineni, fiecare cu un procent de 7-8%.

Un aspect interesant dezvoltat de către autori este reflectat de poziționarea și motivațiile deosebite ale românilor din Transilvania referitor la Primul Război Mondial, cel puțin în partea de debut a acestuia. Cu atare, autorii arată că în acele perioade ideologiile naționaliste nu erau dezvoltate, elementul motivațional pentru mobilizarea populației fiind patriotismul dinastic, loialitatea față de împărat.

Istoriografia autohtonă, mai ales în perioada de până în 1990, a subliniat mai puțin faptul că în

conjunctura situației sociale din perioada de început a secolului XX și a antecedentelor din perioadele administrației maghiare, cu nici o jumătate de secol în urmă, populația românească era în marea sa majoritate, loială împăratului de la Viena, fapt pentru care s-a înrolat cu entuziasm în armata imperială pentru a lupta de partea coaliției Puterilor Centrale.

„Curtea de la Viena și slujitorii săi nu au cultivat ideea de patrie. Patria era imperiul. Legătura cea mai strânsă dintre supuși era considerată respectarea legilor. În opinia autorităților imperiale, patriot era cel care se jertfea pentru împărat, cel care respecta legile și îndatoririle cetățenești; împăratul era părintele patriei iar datoria față de el era considerată un act patriotic. În promovarea acestor concepții, Curtea de la Viena s-a folosit atât de biserica ortodoxă, de cea greco-catolică, cât și de sistemul educational. Biserica a îndemnat la jertfă în numele patriotismului, care se limita la loialitate față de împărat”.

Ulterior, atât minoritatea română cât și cea slovacă, cele mai loiale Imperiului, au cunoscut dezamăgiri care treptat au condus la scăderea loialității față de Casa de Habsburg și la creșterea loialității naționale. Limba, tradițiile și istoria trăită au fost cele mai puternice argumente în acest sens.

Încă din anul 1915, la nivelul Societății ASTRA din Sibiu a fost inițiat un recensământ, practic contabilizarea eforturilor materiale și umane ale românilor făgărășeni la sprijinirea coaliției Puterilor Centrale, pentru a întări argumentația privind recunoașterea drepturile etnicilor români în ansamblul Imperiului, care până la urmă s-a prăbușit și destrămat.

În concluzie, cele două lucrări îmbină analiza istorică obiectivă cu rigoarea statisticii, fiind adevărate izvoare documentare pentru cine dorește să dezvolte și să aprofundeze cercetări despre românii transilvăneni, în special făgărășeni, la începutul secolului trecut.

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

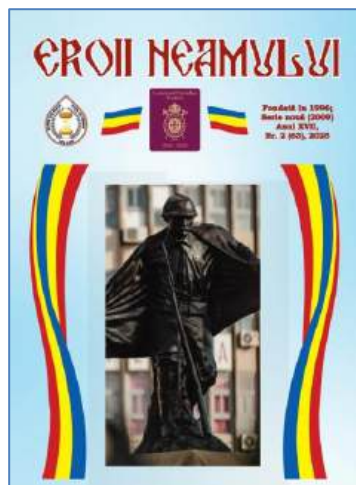
EROII NEAMULUI, NR. 2 (63), 2025, SATU MARE

Din bogatul conținut al revistei, reținem consistentul editorial al colegului nostru col. (r) Voicu Șichet, redactor coordonator al revistei, articol care, sub genericul *Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor* (LXII), cuprinde o sinteză a evenimentelor și activităților dedicate cinstirii memoriei eroilor și înaintașilor care au luptat pentru mai binele nostru, al celor de azi.

Între acestea se menționează includerea revistei *Eroii Neamului* în *Enciclopedia publicațiilor istorice și culturale din România. Tomul I. Transilvania și Bucovina*, editată de Secția de Științe Istorice și Arheologie a Academiei Române, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj Napoca, editor coordonator prof. dr. Ioan Bolovan. De asemenea, remarcăm cu plăcere mențiunea privind includerea studiului despre veteranii de război elaborat de col. (r) Voicu Șichet în antologia *Floare de colț*, publicată sub egida Cenaclului *Vitralii – Lumini și umbre*.

După cum ne-a obișnuit, revista reflectă și evoluția Programului „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”, derulat cu participarea conducerilor Instituției Prefectului Județul Satu Mare și a Consiliului Județean Satu Mare, precum și a reprezentanților organizațiilor și instituțiilor inițitoare/organizatoare și parteneri. Din calendarul pe anul în curs s-au desfășurat deja etapele din primul semestru, respectiv Hodod - 16.04.2025; Ardud - 09.05.2025; Săuca - 22.05.2025; Sanislău - 28.05.2025; Acaș și Belciug - 02.06.2025; Tășnad și Cehal - 11.06.2025, celelalte șapte urmând a avea loc la Moftin și Terebești - 16.09.2025; Supur și Bogdand - 18.09.2025; Tiream și Căuaș - 25.09.2025; Botiz și Certeze - 30.09.2025; Urziceni și Ciumești - 09.10.2025; Socond - 16.10.2025; Pomi și Viile Satu Mare - 21.10.2025.

Este de remarcat și inițiativa privind constituirea unui site dedicat programului, astfel încât activitățile desfășurate, inclusiv fotografii și înregistrări video, pot fi vizualizate la adresa <https://www.eroiineamului.ro> și pe Facebook. Meritul principal în realizarea acestui site, pe lângă inițiatori – col. (r) ing. Ștefan Coșarcă și ing. Florin Găzdac – aparține col. (r) Dan Feraru.

P A G I N I L I T E R A R E

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice. Rubrica este realizată de membrii Cenaclului „Vitrării”.

OMAGIU LIMBII ROMÂNE, DE ZIUA EI

ION ALIN

GHEORGHE

MĂRTURISIRE

În limba neamului meu, româna
Trăiesc și iubesc de când mă știu
De aceea îi spun sărut mâna,
I-am fost și îi voi fi mereu fiu!

E mama a toate ce sânt,
În toate și tot ce mă înconjoară
Și, sigur, e sânul cel sfânt
Din care am supt prima oară.

Este aerul pe care-l respir,
Îmi umple plămânii și viața,
Este lumina pe care-o admir
Când mă trezesc, dimineața.

Limba română îmi este măsura
A tot ce știu și pot să cuprind
Cu gândul, cu glasul și gura
Când doruri de mamă mă prind.

Limba română îmi este chenarul
În care cineva, poate un sfânt,
Mi-a așezat anume darul
De a fi sculptor în cuvânt...

...Încerc să scot, pe cât se poate,
Din tot ce limba pune-n frază
Grăunții verbelor, carate
Prin care gândul luminează!

IACOB ONIGA

LIMBA MEA ROMÂNĂ

Limba mea română e mamă bună
și stelele care răsar lângă lună,
e gândul rostit în necuvinte sfinte,
când stăm aplecați pe triste morminte.

Limba mea română e mama cea dragă,
care mi-a dăruit, pe vecie, viața-i întreagă,
e vorba tatei, rostită, adesea, cu greutate,
ca să înțeleg, de-a pururi, că totul se poate.

Limba mea română sunt oile de la stână
și ciobanul singuratic cu sumanul de lână,
e brazda trasă pe ogor în miez de vară,
ca să răsară vlăstare, românești, iară.

Limba mea română e iarba de sub coasă
și tocana de mălai așezată pe masă,
e cămașa de in cusută-mi cu migală,
de lelea Marie, verișoara mamei, de la țară.

Limba mea română e totul pe lume,
un vers din poem sau, simplu, un nume,
unul scris cu sânge pe cruce-n citimir,
ca să miroasă, pe vecie, a tămâie și mir.

Limba mea română sunt culorile din steag
și tot ce-am iubit și mi-a fost mai drag,
e ultima scrisoare scrisă, pe front, de tata,
când lupta cu dușmanii să-și apere vatra.

Limba mea română, e cânta și olul din tină,
carul din șură și apa, rece, din fântână,
pe care am băut-o, cu nesaț, în copilărie,
ca să-mi aline dorul de... Românie.

ION ALIN GHEORGHE: RIME DE VACANȚĂ

VIS DE SÂNZIENE

Doamne fă-i o coroniță
Cu flori de drăgaică blândă
Și pune-i-o la portiță
Pe stâlpul din partea stângă

Pune-i coronița, știu
Că se va visa regină
Sânziană cu chip viu
Și cu suflet de lumină

De-o ieși seara la poartă
Sigur va simți parfumul
Și un semn trimis de soartă
Că drăgaica-i spală drumul

Mergi Ileană fericită
Spre Dâmbovnic în zăvoi
Unde-i leagăn de răchită
Pregătit pentru amândoi

De pe o creangă de arțar
Un luceafăr dat cu cretă
Pus pe post de felinar
Ne va fi gazdă discretă...

PEDEAPSĂ

Pe canicula de acum
Nea Ilie cel ce tună
A făcut o glumă bună
A luat praful de pe drum!..

Și că este băiat bun
Ne-a dat una ca dovadă,
O fărâmbă de taifun
Care s-a făcut tornadă

A căzut peste Băneasa
Și a făcut prea mult bai
Că le-a cam zdruncinat casa
Pruncilor de polițai.

Dar când s-or trezi din vrie
Supărați nevoie mare
O să-i dea lui sfânt Ilie
Cea mai crâncenă muștrare

O să-l pună ca să spele
Tot traseul rutier
Din Domnești până la stele
Cu balsam și praf de cer....

SUPĂRARE

Vara asta, da ce vară!
Mai fierbinte ca oricând
Mi-a scos sufletul afară
Și mi-a cerut să îl vând

Pe o umbră cu răcoare
Și în cub de gheață pus
În pahar de whisky mare
Ca să-l beau până la apus

Recunosc, greșeală mare,
Pe canicula măreață
Am sorbit patru pahare
Dar n-am dat deloc de gheață

Și mă simt cam tras pe sfoară
Vara îmi încurcă viața,
E a nu știu câta oară
Când îmi ia din whisky gheața

De-aia mă cuprinde ura
Tare de n-aveți idee,
Vara cheamă băutura
Dar nu știe cum să beie!...

ONIRICĂ (ISPITĂ ESTIVALĂ)

Să vă spun povestea verii
Cum o știu eu și, se pare,
Toți care au fost la mare
Mai târziu, sub geana serii.

... După ce a stat la pândă,
Plină de adrenalină,
A venit ca o felină
Cu pași de pisică blândă

A venit din depărtare
Cu lumină și căldură,
Dar cu degetul la gură:
Stați copii, aveți răbdare!

S-a întins apoi pe plajă
Rumenă ca o ispită
De sirenă sau iubită
Cu o aură de vrajă

Ce erotice speranțe
Au dat muguri dintr-odată!
Și cu gândul la o fată
Făceam planuri de vacanțe

Dar, precum o profesoară
Doamna cu nurii fierbinți
Ne-a făcut să fim cuminiți:
Măi băieți, eu sunt doar vară!

Și apoi vara a plecat...
Să fi fost doar o nălucă
Fără formă, fără chip,
O amprentă pe nisip,
Trecătoare și caducă
Ori o urmă de păcat!?...

ILUSTRATĂ ARGEȘEANĂ

În Argeș, peste Râul Doamnei,
De la Domnești pân la Nucșoara
S-au prăvălit vitraliile toamnei
Și Crivățul și-a frânt vioara.

A curs spre vale, în tăcere,
Frunzișul copt pe sfânta vatră
A fagilor de jar și miere
Din poala Corbilor de Piatră

Și-n ritual, de acum peren,
În diminețile cu brumă
Își dau pe culmi cu fond de ten
Toți munții care au chef de glumă

Mai sus, pe vârfuri, o naiadă
Cu icușari de argint pe frunte
Toarce-n troiene de zăpadă
Caierul apelor mărunte

Va țese încet o ie argeșeană
Pentru acea fată care-n tindă
Își dă cu stropi de cer pe geană
Când luna i s-a pus oglindă

Apoi... pășind în raiul toamnei
Să urce la Corbii de Piatră
Va purta-n ie Râul Doamnei.
Cea mai frumoasă ilustrată!..

ONIRICĂ (DESFRÂU ASTRAL)

Lume, lume ce desfrâu
Într-o lume de poeți!
Văd pe cer luceferi beți,
Luna cu poalele-n brâu,

Carul Mare fără boi
Răsturnat pe o alee
Despre care spunem noi
S-ar numi Calea Lactee
Și ceva mai depărtat
Pe o margine de cer
Carul Mic avariat
De un înger pișicher

Ba mai văd și o cometă
Care fulgeră-n tării
Cu o linie de cretă
Peste fum de pădăii

Undeva, peste răzoare
De înalt și zare lungă,
Mii de stele căzătoare
Și-au pus licărul în pungă

Și îl scot când s-au deschis
Zorile, precum un râu
Pentru a lumina un vis!
Lume, lume, ce desfrâu!

ONIRICĂ (TIMP ȘI PIRAMIDE)

În amintiri, ochean întors
Spre falnicele piramide,
Fuiorului timpului a tors
Nisip de veacuri în clepsidre

Spuneau și zeii din Olimp
Că-n jurul nostru, pe oriunde,
Se odihnesc bucăți de timp
Milenii, secole, secunde...

O curgere de vreme dusă
De orologii cu chemări timide
Spre veșnicia tainic pusă
De faraoni în piramide

Și totul trece, pas cu pas.
Dar timpul, deseori grăbit,
Uită și el cum a rămas
Sub o scânteie de chibrit!...

COPILĂRIA

A fost demult, o ce departe,
Copilăria mea prea colorată
În curcubeul ploilor curate
Lumină oare sau o pată?

A fost lumina zorilor de rouă
Ca un sărut de cer despovărat
De lacrimile norilor când plouă
Pe care viața mi le-a dat

A fost o pată de prea mult frumos
Pe ce-am trăit, în timpul de poveste
Atunci când pipăiam de jos
Cărarea lunii, să trec peste

Nu știu ce a fost dar a rămas
La mine-n suflet ca ecou
Pe care îl aud la orice pas
Mereu mai crud, mereu mai nou

Copilăria mea:
culoare, sunet și lumină
Rămase-n colț de gând necolbuit
Deși s-a așternut rugină
Pe ce-am trăit, pe ce-am iubit!...

VITRINA CU CĂRȚI

NICOLAE NONI PARASCHIV: „INIMI APRINSE”

Volumul „*Inimi aprinse*”, semnat de poetul Nicolae Noni Paraschiv, este un elogiu adus iubirii ca forță vitală, ca flacără ce luminează și arde simultan în inima omului. Structurată în cinci capitole – *Incantații lirice*, *Metafore insolite*, *Elegii sentimentale*, *Pasteluri evocative* și *Meditații filozofice* – cartea reunește 82 de poeme care explorează iubirea în toate formele și ipostazele sale: tandră, mistuitoare, pierdută, regăsită, universală, divină.

Încă din paginile introductive, poetul afirmă că „*numai o inimă aprinsă poate iubi cu adevărat*”, în timp ce restul nu e decât cenușă și tăcere. Titlul volumului devine astfel cheia de lectură pentru întreaga creație: o pledoarie pentru arderea interioară autentică, pentru iubirea care „*nu se aude, dar crește*”, așa cum frumos exprimă poezia „*Aud cum crește iubirea*”, din capitolul final.

În „*Parfum de femeie*”, deschiderea cărții, suferința se transformă în artă: „Mi-e dor de tot ce mi-ai luat / Când te-ai dus de la mine...”. În „*Avatarul iubirii*”, iubirea devine identitate, destin și supunere voluntară: „Ar fi adevărat ce-ți spun, / De n-am trăi în avatar!”. „*Aleea bătătorită*” evocă durerea lăsată în urmă, dar și ironia alegerilor, iar în „*Aud cum crește iubirea*” întâlnim o sensibilitate rară, capabilă să audă „iarba cum se înverzește” și „dorul cum crește-ntre noi”.

În ciuda limbajului accesibil și clasic, fiecare poezie ascunde o profunzime lirică ce reînvie forța versului tradițional. Rima, ritmul și metafora sunt folosite cu măiestrie, fără

PARFUM DE FEMEIE

Mi-e dor de tot ce mi-ai luat
Când te-ai dus de la mine,
Nimic n-a mai rămas uitat,
Doar lacrimi și suspine.

Tot ce am semănat, acum,
Îți însoțește drumul,
Chiar și sublimul tău parfum,
A dispărut ca fumul.

Mai caut încă pe la colț
De cameră pustie,
Ceva la care-ai renunțat
Și mi-ai lăsat-o mie.

Iubirea ce nu-ți încăpea
Este oglindă oarbă,
Nici strop prelins n-ai mai lăsat,
Inima mea să-l soarbă.

Vreun colț de suflet adorat,
Ce n-a-ncăput în cufăr,
Sau azvârlit fără folos,
De după care sufăr.

Unde ești pus parfum extas,
Din trupu-ți de femeie?
Fără de tine s-a-ncheiat,
A vieți-mi odisee!

ostentație, dar cu o sinceritate care nu se poate învăța – ci doar trăi.

„Inimi aprinse” este, în același timp, o carte de poezii, o confesiune intimă și un testament liric al unei vieți dedicate cuvântului și iubirii. Este o invitație la a simți din nou, la a asculta cu inima și la a arde pentru ceea ce contează. „*Dar cât de sărac e cel care / N-aude cum crește iubirea!*”

Cristian Radu¹, Brașov.

PETRU POPIȚA : GÂNDURI RĂZLEȚE

Colegul meu Popița Petru, de la Cluj și București, când urmam și noi școli ca să devenim ceva, acum 50 de ani. De atunci nu ne-am mai intersectat gândurile. Dar ne-am revăzut după vreo 40 de ani, el publica poezie în *Vitralii – Lumini și umbre*, iar eu proză cu specific.

A scos un volum de poezie feerică, denumit *Catrene*, apoi a recidivat cu volumul *Gândurile mele*, la care i-am făcut o prezentare, elogioasă, pe drept, și atunci intuia că izvorul creației este în efervescență. Volumul recent *Gânduri răzlețe*, îmi confirmă intuiția.

Popița Petru scoate un nou volum, de proză, denumit *Gânduri răzlețe*, o carte de aforisme și cugetări izvorâte dintr-o minte activă, care caută valențe noi în sensul vieții, promovând optimismul și revelația, trecerea timpului Citez: „Se spune că limba este dată omului să își ascundă gândurile. Pe mine mă cam ia gura pe dinainte.”

~~Citiți cartea și veți constata că gândurile lui Popița Petru sunt răzlețe.~~

(va urma)

Alexandru Bochiș Borșanu

¹ autor al lucrării *Ritualul gândurilor*, recent lansată și bine apreciată

FLOARE DE COLȚ: CRONICI ȘI IMPRESII

LUCIAN COSTACHE¹

Antologia literar-artistică „*Floare de colț*” a Cenaclului și revistei *Vitralii* apare în anul aniversării a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații și este dedicată acestei aniversări. De asemenea, publicarea volumului coincide, deloc întâmplător, și cu Aniversarea a 15 ani de apariție neîntreruptă a revistei *Vitralii – Lumini și umbre*.

Autorii sunt și membri ai Cenaclului literar „Vitralii”, înființat în 2016 și care cuprinde realizări din domeniile: literatură, arte plastice, muzică, istorie, științe, memorialistică. Cenaclul numără peste 65 de membri din București și din 22 de sucursale județene ale Asociației Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul Român de Informații.

Cele mai multe texte aparțin literaturii beletristice, cu interesul lor specific. Textele cu conținut istoric și memorialistic cuprind informații și opinii despre istoria timpurilor de glorie ori de restriște și despre evenimentele istoriei mai apropiate, de actualitate, cu toate dilemele și contradicțiile ei. Peste tot însă se imprimă un caracter specific de responsabilitate și patriotism.

Textele literare au aceeași componentă a dragostei de țară, de anii copilăriei mai ales în fabulosul spațiu al lumii satului românesc, al părinților și strămoșilor, al frumuseților naturii. Nici poezia de dragoste nu lipsește, cu nostalgii personale și profunde. Aceste caracteristici sunt definitorii pentru acest volum colectiv, ceea ce îi conferă individualitate și interes, inclusiv estetic.

Prezentarea fiecărui autor este, de asemenea, un factor de atracție bibliografică pentru cititorul familiarizat cu domeniul „tainic” al preocupărilor semnatarilor, dar și pentru cititorul curios să pătrundă într-o activitate atât de specifică și de incitantă, unde, pentru necunoscători, adesea realitatea s-a amestecat cu legenda și ficțiunea.

Cei mai mulți dintre autori sunt persoane trecute de 70 de ani, cu experiență de viață, cu preocupări de serviciu în slujba Statului și a Țării, dar și artistice, literare și științifice, de durată și continue. Participarea la volum a

¹ Profesor emerit, membru al Uniunii Scriitorilor

autorilor cu diferite grade profesionale în viața activă și atribuții în serviciile de *intelligence*, cadre universitare ori de cercetare diferită, conferă volumului profunzime și actualitate.

Ca poeți, cu selecția noastră subiectivă, i-am numi pe: Ion Stoica („Marșul Promoției de ofițeri 1968” „Cântecul promoției 1968”; Petru Popița („Limba noastră”); Gheorghe Ene („Dacă ești, tot mai sunt?”); Vasile Brustur („România”). Ca prozatori (tot selectiv): Elena Roșu (Eliza Roha) („Frica”); Maria Someșan („Moșul”, fragment din vol. „România, plai nemuritor. Unire și credință”).

Așadar, poezie și proză literară, eseistică, cercetare științifică – istorie, IT, domeniu bancar, sociologie, alte domenii ale științei, creație plastică – pictură, gravură, sculptură –, muzică, preocupări de cercetare specifică din domeniul informațiilor ori de cercetare doctorală, universitară, academică: Andrei Breabăn („Domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt”); Puiu Dumitru Bordeiu (*Studiu introductiv* la lucrarea „Mișcarea legionară în Dobrogea anilor 1932-1940 în documente”); Gheorghe Ciobotaru („Decembriada ’89”); Mihai Constantinescu („Alarma «Cernobîl» a pornit de la Iași”); Liviu Găitan („Impunerea identității digitale”); Vasile Mălureanu („Lovitura de stat și diversiunea teroristă din decembrie 1989”); Tudor Păcuraru („1967: Misiunea «Maiorului Vasilescu» zădărnicește atacul sovietic”); Nicolae Pintilei („Locul și rolul informațiilor în societate. Raporturile cu societatea și modul cum sunt percepute public”), Cătălin Peptan (*Introducere* – „Impactul informațiilor de tip *fake news* asupra problematicilor securitare și Terorismul – 2024. Problematici, manifestări și evoluții la nivel global”); Ion Șandru („Băncile și Criza economică”); Voicu Liviu Șichet („Despre veterani”); Radu Voroneanu („Instituții, activități și tematici de natură contrainformativă la Iași în vara anului 1940”); Tiberiu Tănase („Inteligența artificială în informații”) etc.

Dintre cei 51 de autori ai volumului, 11 sunt artiști plastici. Fiecare are stil propriu, inconfundabil: Stela Mariana Bungău, Marian Chirea, Bogdan Dițu, Florica Dumitru, Valeriu Lazăr, Simona Pop, Ioan Rotariu, Gheorghe Rusu, Luminița Stănciulescu, Constantin „Toni” Sultana, Mihai Varzari.

În integralitatea sa, volumul e interesant din multe puncte de vedere, cu plăcerea lecturii și a cunoașterii, dar și o încântare a privirii. Volumul apare în condiții grafice deosebite.

O enumerare a autorilor nenumiți în derularea articolului, de până aici, credem că e necesară, din respect pentru: Liliana Badea-Cârstea, Gheorghe Bănescu, Alexandru Bochiș, Vasile Brustur, Ioan Burdulea, Ștefan Ceașescu-

Tătulescu, Elena Ciaușescu, Aurel V. David, Constantin Guță, Valeriu Ilica, Mircea Dorin Istrate, Ion Munteanu, Iacob Oniga, Alexandru Pârvu, Cătălin Peptan, Eugen Ion Popa, Constantin Rusu, Cornelia Florentina Șuhan, Vitalian Tomescu, George Vlaicu. Un cuvânt de apreciere și pentru coordonatorul Antologiei, gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Citând, ca mesaj al întregii *Antologii literar-artistice* „Floare de colț”, versurile *Marșului Promoției de ofițeri 1968* (Text și muzică de Ion Stoica), să dorim, la aniversarea a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații, viață lungă în apărarea Statului Român și a Țării, a Românilor, pentru pacea, liniștea și prosperitatea lor, iar membrilor Cenaclului *Vitralii*, contribuții cât mai substanțiale la dezvoltarea culturii naționale:

*Iubiți apărători ai țării
Cu brațe tinere și tari,
Noi ne-am legat jurând credință
Precum eroii legendari.*

*Refren: Noi patria vom apăra,
Chiar viața pentru ea ne-am da
Și pentru patria străbună,
Cu arma-n mână vom lupta.*

*Am învățat cu sârguință
Cu dușmanii cum să luptăm.
Vom învăța și mai departe
Cum libertatea s-o păstrăm.*

*Refren: Noi patria vom apăra,
Chiar viața pentru ea ne-am da
Și pentru patria străbună,
Cu arma-n mână vom lupta.*

*Și de vor încerca dușmanii
În fel și chip a ne lovi,
Precum înaintașii noștri,
Cu hotărâre-i vom zdrobi.*

*Refren: Noi patria vom apăra,
Chiar viața pentru ea ne-am da
Și pentru patria străbună,
Cu arma-n mână vom lupta.*

PROF. GHITĂ NAZARE, GALAȚI²: FLORILE CREAȚIEI

Floare de colț este rodul literar-artistic al *Cenaclului Vitralii*, găzduit de revista *Vitralii – Lumini și umbre*, ajunsă la numărul 60, volum care marchează împlinirea a 15 ani de la apariția acesteia. Cele aproape 400 de pagini ale

² Profesor, membru al Uniunii Ziariștilor din România

volumului cuprind creații literar-artistice semnate de peste 50 de membri ai Cenaclului: poezie, proză, arte plastice. Citim cu admirație și emoție versurile Liliane Badea-Cârstea, Vasile Brustur, Ștefan Ceașescu-Tătuțescu, Elena Cîașescu, Costică Dogaru, Florica Dumitru, Gheorghe Ene, Ioan Florian, Ion Alin Gheorghe, Constantin Guță, Mircea Dorin Istrate, Iacob Oniga, Petru Popița, Ion Stoica și Corneliu-Florentina Șuhan, savurăm prozele scurte/eseurile/ mărturisirile/cronicile pe teme de istorie, știință sau memorialistică, semnate de Gheorghe Bănescu, Puiu Dumitru Bordeiu, Andrei Breabăn, Ioan Burdulea, Gheorghe Ciobotaru, Mihai Constantinescu, Aurel V. David, Valeriu Ilica, Vasile Mălureanu, Ion Munteanu, Iacob Oniga, Tudor Păcuraru, Cătălin Peptan, Nicolae Pintilei, Alexandru Pîrvu, Eugen Ioan Popa, Elena Roșu, Constantin Rusu, Maria Someșan, Ion Șandru, Voicu Liviu Șichet, Tiberiu Tănase, Vitalian Tomescu, George Vlaicu și Radu Voroneanu, privim încântați la creațiile plastice realizate de Stela-Mariana Bungău, Marian Chirea, Bogdan Dițu, Florica Dumitru, Valeriu Lazăr, Simona Pop, Ioan Rotariu, Gheorghe Rusu, Luminița Stănciulescu, Constantin „Toni” Sultana și Mihai Varzari.

Revista *Vitralii – Lumini și umbre* reprezintă principala platformă de promovare a creațiilor membrilor Cenaclului, asigurând spații generoase publicării acestora. Câteva exemple sunt concludente: numărul 58 al revistei, la rubrica *Pagini literare*, publică poezii semnate de Alin Gheorghe, Vasile Gădălin și George Ene, o bogată *Vitrină cu cărți*, unde sunt succinte cronici la volumele autorilor: Costică Dogaru, Sorin Fantu, Constantin Rusu și Gheorghe Bănescu, ca și o bogată Agendă a Cenaclului „Vitralii”; numărul 59 cuprinde poezii semnate de Elena Cîașescu, Mariana David, Costică Dogaru, Petru Popița și Ioan Florea, o proză scrisă de George Vlaicu și, evident, Agenda Cenaclului; numărul 60 conține poezii de Iacob Oniga, obișnuita *Vitrină cu cărți* ale autorilor Andrei Breabăn, Ioan Burdulea, Petru Popița și Liliana Badea, dar și Agenda Cenaclului „Vitralii”.

Câteva considerații privind valoarea *Antologiei*: în afară de valoarea sentimentală, emoțională pentru membrii Cenaclului „Vitralii”, cartea are o valoare de îndrumar metodologic, de formare în domeniul creației literare și artistice a membrilor altor cenacluri din țară, care sunt destul de multe: are valoare de document peste ani privind preocupările și manifestările cultural-artistice ale unor oameni de alte profesii decât cele specifice creației; este și o construcție cu semnale critice, nu una egalitaristă, „colegială”, autorii nebeneficiind de același spațiu tipografic, sugerând, astfel, o selecție din

creațiile fiecărui autor (ex., sunt autori cu 6-7-8 producții literare în paginile Antologiei, dar sunt și autori cu numai o creație literară). Lăudabil este, totuși, faptul că volumul aniversar „reflectă structura și componența actuală a Cenuclului, fiind incluși membri din toate secțiunile, cu lucrări semnificative pentru creația lor”. Oricum, Antologia constituie o „carte de vizită” privind „eforturile literare, memorialistice și de arte vizuale ale Cenuclului Vitralii”, apariție care „coincide în mod fericit cu aniversarea a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații”.

De asemenea, nu putem trece cu vederea entuziasmul cu care un om, Vasile Mălureanu, coordonatorul Antologiei „*Floare de colț*”, membru în Colegiul de redacție al revistei *Vitralii-Lumini și umbre*, Revista Veteranilor din Serviciile Române de Informații, animator cultural de excelență, împreună cu un grup de colegi la fel de entuziaști, au trudit pentru redactarea acestei lucrări.

SILVIA BODEA SĂLĂJAN: ATINȘI DE ARIPA ÎNGERULUI³

Din nevoia de a păstra și de a salva scânteia spiritualității noastre, tot mai multe asociații cu preocupări artistice editează opere literare, studii din diferite domenii, antologii prin care se dăruiesc cititorilor producții ale efortului creator al unora dintre noi, care oferă din preaplinul sufletului lor semenilor: „ca faptele și mersul vieții să nu se uite”, după spusa cronicarului.

Un astfel de crâmpei de bucurie spirituală îl reprezintă Antologia Cenuclului Vitralii, editată cu ocazia sărbătoririi a 15 ani de la apariția revistei „*Vitralii – Lumini și umbre*”, în care sunt reunite creații ale unui număr de 51 de membri ai Cenuclului și colaborari ai revistei.

Numitorul comun ce îi definește pe acești creatori de frumos prezenți în Antologie este că în viața civilă au activat în structuri ale națiunii noastre pentru a apăra țara „de influențe malefice, inadecvate poporului român” (Alexandru Bochiș). Toți sunt absolvenți ai unor instituții de învățământ superior, „cu studii făcute la vremea potrivită” în domenii diferite: Drept, Istorie, Filosofie, Informatică, Automatică etc., pe lângă pregătirea specifică domeniului în care au activat.

³ Membră a Uniunii Scriitorilor. Recenzia pentru antologia „*Floare de colț*” este preluată și în publicația „*Caiete Silvane*” din Zalău

Sunt oameni care ni se descoperă cu latura aceea sensibilă de care doar cei atinși de „aripa îngerului” sunt capabili.

Volumul cuprinde creații literare în proză, eseuri, articole, memorialistică, lirică dar și imagini sensibile din pictură. Articolele sunt bine documentate și persuasive, deoarece sunt „momente trăite la cald”, așa că totul este consemnat cu precizie: locuri, evenimente, nume de oameni etc. Dacă domnul col. în rezervă Alexandru Bochiș scrie articole „ce pledează pentru necesitatea apărării națiunii române”, dorind să lase „o urmă”, un semn al trecerii prin lume, la momentul în care prin pensionare trece „într-o altă etapă a existenței. Cea a posibilei inutilități”, dovada care infirmă această temere este aici, între copertele acestei antologii și nu numai. Domnul col. rezervist Puiu Dumitru Bordeiu, pe lângă o serie de articole din domeniul istoriei cuprinse în studii de istorie contemporană publicate de Institutul de Istorie Nicolae Iorga al Academiei Române, scrie despre repercusiunile pe care Mișcarea Legionară le-a avut asupra destinului nostru național. Una dintre temele favorite ale creațiilor literare în proză este istoria, cu personalitățile ei care au marcat trecerea timpului, astfel încât nu se poate vorbi decât „până la Cuza, sau Ștefan cel Mare și după”. Revoluția sau lovitura de stat din 1989 este temeinic descrisă de g-ral de brigadă în rezervă Vasile Mălureanu, care aduce lumină documentat și cu mare putere persuasivă asupra evenimentelor de mare interes din istoria recentă a României. Despre rigoarea științifică și despre talentul de a scoate la lumină „adevăruri din trecut” este suficient să amintim activitatea laborioasă în publicistică, în mass-media, în domeniul istoric și literar a domnului Mălureanu. Ceea ce surprinde este că evenimentele sunt consemnate în derularea lor fără patimă, fără a emite judecăți, lăsând totul la latitudinea cititorului.

Antologia este un volum amplu, cuprinzând aproape 400 de pagini și peste 130 de titluri, așa că mă voi opri doar în parte la unele opere sau scriitori cerându-mi scuze de la cei pe care nu-i voi aminti, dar asigurat că totul este important și de înaltă ținută științifică sau artistică. Mă voi opri doar la câteva repere care ar putea incita la lectură.

Lirica este domeniul mai vast al antologiei, iar intrarea în acest spațiu este similară cu pătrunderea într-un tărâm eteric, delimitat temporal de lumea comună, un spațiu în care cuvântul îmbracă haina metaforei, creând o punte spirituală spre cititor.

Dorul de locurile natale, de oameni dragi, nostalgia pentru vârsta la care dimensiunea vieții era măsurată în optimism și bucuria de a trăi, iubirea, timpul

cu toate cele trei dimensiuni ale sale, natura, dragostea de țară și de neam sunt teme ce aparțin atât epicului cât și liricului.

Dacă trecerea lasă urme dureroase: „cu fiecare clipă suntem mai săraci/ cu o bătaie de inimă, cu un tremur de pleoape” (Liliana Badea Cârstea: Cu fiecare clipă), sentimentul târziului pare să se cuibărească în suflete iar Eul să se simtă „ca o pasăre în furtună” ce-și trăiește „clipa” coborând spre eternitatea în care nu se mai păstrează decât: „nisipul / pe care-l spală marea/ dintr-o suflare”.

Nostalgia satului, a locului natal este o temă predilectă pentru mulți dintre iubitorii și slujitorii condeiului. „Eu mi-am lăsat amprenta pe plug/ pe sapă și pe ruda de la car/ pe coarnele de bivoli prinși în jug/ ce-i îndemnam pe brazdă la hotar (Vasile Brustur). Ecourile tradiționaliste ale lui Ion Pillat răzbat și în poemele lui Stefan Ceașescu-Tăulescu: „Casa părintească-i sfântă/ Acolo toate cuvântă/ Despre începutul vieții/ Și de zorii existenței” sau ale lui Gheorghe Ene: „cu anii expiră țăranii/ scoși din timp cu tiranii/ cimitirele lor mute/ au doar gurile cusute/ în așteptarea Bunei-Vestiri/ iau cu ei amintiri...” (Candoare) O lume care trece în uitare și duce cu ea farmecul unui timp unic în care fiecare a urcat treptele fericirii fără să caute să-i dea o definiție, fără să poată da porunca asemenea lui Faust: „Stai clipă, ești atât de frumoasă!”, sau să rostească invocația blagiană: „Oprește, Doamne, trecerea cu care ne măsori destrămarea!” se regăsește în poemele lui Ioan Florian care păstrează comoara satului, cu părinți și obiceiuri străvechi în seiful sufletului nepervertit de trecerea timpului: „vin colindătorii, vin ca altă dată/ dar la casa noastră poarta-i încuiată/ părinții-s în ceruri, noi... plecați în lume/ și din sat dispare astfel înc-un nume”. Dorul de acasă este în realitate dorul de vârstă la care, așa după cum spune Creangă, „și mama și tata, și frații și surorile trăiau și erau sănătoși”. Pentru Ion Alin Gheorghe acasă este „câmpul copilăriei” adică hotarele satului vecine cu hotarele cerului „unde printre culorile verii alergau copii săraci”. Pentru Cornelia Florentina Șuhan părinții sunt sfinții din icoane, căroră Mircea Florin Istrate le cere iertare, așa cum le cere iertare sfinților „sărutând icoana voastră ce o port mereu în gând” (Părinților iertare).

Mă voi opri asupra a două mari teme: dragostea de neam și iubirea romantică, iar motivația mea este că poezia patriotică este tot mai puțin prezentă în lirica actuală și pentru că iubirea este atât de mult definită încât pare un subiect epuizat.

Poeziile care au ca temă dragostea de patrie sunt scrise „cu colțul inimii”, după cum afirma Ioana Both, pentru că adevărul și frumosul nu pot fi

exprimate decât dacă sunt izvorâte din inimă. În aceeași viziune, Octavian Paler, animat de sentimente nobile afirmă: „România este patria mea. Restul sunt țări”, iar aceasta definește spiritualitatea noastră, pentru că „România face parte din destinul nostru”. Cei care, pe lângă că au slujit patria și interesele ei prin întreaga lor existență, și-au așternut trăirile intime în scris, nu puteau rămâne în tăcere, pentru că slujind patria, slujim limba română cu tot ceea ce cuprinde ea. Mândria celor care au slujit sub Tricolor este cuprinsă în mai multe poeme, dar versurile: „Sunt mândru că-s dintre acei/ ce-au înfruntat, pe front secret, dușmanul/ și au servit, cu drag și cu temei/ sub Tricolor și Patria și Neamul” scrise de moșul de la poalele Apusenilor col. în rezervă Petru Popița pot fi puse pe firmamentul instituției în care acești oameni „au servit”.

Din volum nu puteau lipsi poemele închinare iubirii, acest sentiment complex și profund care implică, pe lângă celelalte forme ale ei, și dragostea romantică, pentru că iubirea este însăși esența vieții, ea este cea care completează și însoțește toate celelalte laturi ale personalității umane. De cele mai multe ori, iubirea este asociată cu dorul, singurătatea, regretul, aspirația, visul romantic etc. Iubita este idealul spre care aspiră orice muritor: „încearca-voi cu tine mările sufletului neostoit/ ca păsările setoase de infinit” (Costică Dogaru – Iubirea). Răzbate din versuri o dorință acută de mitizare a iubitei și a iubirii, în același timp. Oare ce ar fi viața omului fără amintiri? Chiar dacă unele poartă în ele dureri nespuse, chiar dacă taina lor este povară peste timp, amintirile sunt cele care dau culoare vieții, care o transformă în bucuria de a fi. De aceea verbele la imperfect creează o adevărată punte între timpul trecut și evocarea lui în prezent: „că erai frumoasă mi-amintesc/ îți visam chipul, îți visam ochii/ și într-o zi părea că te zăresc/ când cu nevinovăție probai niște rochii” (Ioan Florian-Vis). Dar oricât de profundă ar fi retrăirea iubirii, timpul este impasibil la rănile sufletului, pentru că se așterne nemilos peste toate: „a venit toamna prea devreme/ te-am căutat și nu te-am mai găsit/ doar amintirile rămân eterne/ dacă-n viață te-ai simțit iubit” (Ioan Florian - Amintire). Când sentimentele sunt adevărate, ele au puteri miraculoase: devin elemente ordonatoare ale lumii, au putere de transformare neașteptată: „un fulg de nea se transformă în balet regal/ un fâlfâit de aripă, într-un zbor.../ o lumină aprinsă într-o feerie/ un fluture în parfum de primăvară” (Florica Dumitru - Iubirea... doar un cuvânt). Însă aici, în acest timp limitat pe care îl numim generic „viață” există un final pentru toate, un final care nu poate fi controlat de oameni: „Există în viață căutări ce nu se mai termină/ există opriri fără de sfârșit” (Costică Dogaru - Neputință),

dar: „sufletul meu a evadat pe o stea/ contopindu-se cu eternitatea”, așadar vine împăcarea mioritică ce își coboară aripile peste așteptări: „sufletul meu de trist ce e/ a evadat pe o stea/ contopindu-se cu eternitatea” (Costică Dogaru-Nepuțința) și doar colbul aurit al aducerilor aminte va străluci: „culori de curcubeu/ în visul tău...” (Costică Dogaru - Răni adânci)

Ca un refren al majorității poemelor este așteptarea care adesea este acompaniată cu neliniștea căutării, pentru că durerea cea mare poate fi generată de singurătatea în doi. Poetul-trubadur trăiește tăcerea și tristețea ca pe o durere organică: „murmurul durerii apasă lin pe coarde/ alunecă și cade spre cerul alb, arzând/ oare, cum poate să ducă mai departe/ poverile venite în suflet prea curând?” (Elena Ciaușescu - Tristul Trubadur). Fără iubire, timpul parcă este golit de sensurile lui fundamentale pentru că, așa după cum o definea Eminescu, iubirea este acea clipă „dureros de dulce”, iar sentimentul vremelniceii este învins de puterea ei. Cu toate acestea, arareori ea transcede timpul, iar fără iubire: „cu fiecare clipă suntem mai săraci/ cu o bătaie de inimă. Cu un tremur de pleoape/ avem visuri și gânduri și speranțe/ dar uneori ne pierdem în toate” (Liliana Badea Cârstea - Cu fiecare clipă). Lirica este preponderent subiectivă, iar unele metafore sunt surprinzătoare, dar ceea ce o definește este sinceritatea sentimentelor. În unele creații întâlnim o îmbinare de curente literare: tradiționaliste, romantice, moderne atât prin forma cât și prin conținutul poemelor.

Așa după cum se confesează Alexandru Bochiș afirmând că este „un admirator de frumos... indiferent de domeniu”, așa mă declar și eu privind lucrările artiștilor plastici: Stela Mariana Bungău, ale cărei flori, privindu-le, emană nu doar culoare, ci și parfum, Bogdan Dițu, Florica Dumitru, Simona Pop, Gheorghe Rusu, Luminița Stănciulescu, Constantin Toni Sultana, Mihai Varzari, pictură naivă – Ioan Rotaru și sculptură – Valeriu Lazăr. Toate creațiile plastice prezente în această Antologie au fost incluse în diferite expoziții și multe dintre ele se află în posesia unor colecționari sau în colecțiile unor iubitori de artă. Deși criteriul meu de apreciere în acest domeniu este: „îmi place sau nu-mi place”, fac cea mai sinceră mărturisire spunând că toate pun la vedere sentimente și emoții încărcate de lumină, deoarece momentele surprinse și îmbinarea armonioasă de culori vădesc sensibilitate, sentimente profunde transmise într-un stil original, iar ceea ce uimește este că mulți dintre acești artiști nu au pregătire în arte vizuale.

Închei această prezentare de carte cu câteva cuvinte ale g-ralului de brigadă în rezervă Nicolae Pintilei: „În niciun domeniu nu pot funcționa

instituții puternice, performante, într-un stat slab”, iar acești foști slujitori ai statului, care sunt și slujitori ai „condeiului” au ales să nu treacă sub tăcere experiența lor acumulată în ani și ani de studiu și într-o viață de activitate în domeniul „*intelligence*”, ci doresc să pună în slujba țării experiența și capacitatea lor creatoare pentru a contribui la apărarea valorilor naționale, chiar dacă „istoria (care ar trebui să fie știință exactă, cu dovezi irefutabile, nu ficțiune) este scrisă întotdeauna de învingători”.

SILVAN G. ESCU⁴: PRIVIND PRIN(TRE) VITRALII

Datorită (nu cumva din cauza?!) închistării în păguboase prejudecăți, mai degrabă încremenirii în brațele ademenitoare ale propriilor certitudini, avem convingerea că suntem depozitarii adevărilor imuabile. Noi, cei mai mulți, dar nu neapărat și mai credibili - însă oricum, s-ar putea spune, mai relaxați din punct de vedere socio-profesional - avem impresia că cei aflați de cealaltă parte a liniei, în zona militară să zicem, ar fi mai riguroși dacă nu cumva mai rigizi, oricum mai puțin cuprinși de efuziunea trăirilor proprii. Pornind de la această (pre) concepție, se consideră că militarii ar fi mai degrabă mai puțin sensibili și, drept urmare, mai puțin înclinați spre activități artistice creatoare. Cum nu se poate mai neadevărat.

Eu personal, de-a lungul vremii, cu prilejul multor manifestări culturale la care am participat, am întâlnit astfel de oameni nu doar talentați, ci chiar valoroși în practicile artistice abordate. Știm bine, cu talentul te naști, restul iese la iveală ori se dobândește pe parcursul vieții. Este cazul unor creatori de frumos în varii domenii, e adevărat cei mai mulți în zona literaturii, cam jumătate din numărul total, cu deosebire în sfera poetică (iată, așadar, greșita percepție despre mai sus-pomenita lipsă de sensibilitate!), dar și în domeniul artelor plastice, activitate unde doamnele sunt nu doar majoritare, ci și valoroase. Totuși să nu-i uităm pe autorii care s-au dedicat literelor, scrierilor cu temă istorică, ori dacă ne referim la realizatorii de valoroase romane, istorice sau sociale, dar și din domeniul Științei pure sau Memorialisticii.

Cu puține excepții, este cazul acelor artiști care prin natura pregătirii specifice dobândite înainte sau în timpul desfășurării sferei profesionale, au fost angrenați în activități culturale și care s-au manifestat artistic chiar în același

⁴ Poet, membru al cenaclului *Arena Literară*.

timp, cei mai mulți și-au împlinit menirea care i-a mistuit abia după încheierea activității profesionale.

Cu totul întâmplător titlul antologiei de care ne ocupăm, „*Floare de colț*”, este identic cu cel al poeziei mele ce face parte din volumul „*Minut infinit*”.

Volumul de față se constituie într-un binemeritat cadou oferit creatorilor care sunt publicați în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” cu ocazia aniversării a 15 ani de apariție neîntreruptă a acesteia, dar și împlinirii a 35 de ani de la înființarea Serviciului Român de Informații, căruia îi este dedicată realizarea acestei antologii.

Trebuie arătat că nu toți creatorii de frumos, convins fiind că sunt destui, au avut sau au curajul să pună scrierile ori operele lor sub ochii cititorilor sau ai privitorilor dacă ne referim la arta vizuală. Altfel, cei care au reușit să depășească teama inhibitorie s-au reunit sub umbrela protectoare a revistei sus-menționate și, fapt definitoriu și evident meritat, au fost cuprinși între copertele prezentului generos volum. Este vorba de nu mai puțin decât 51 de nume, din cei 65 de membri ai ACMRR-SRI cooptați în cadrul „Cenaculului Vitralii” (ce ființează din anul 2016), din care 27 București și 38 din alte 22 de județe.

Pe unii dintre antologații în acest volum, cam un sfert din total, i-am întâlnit și cunoscut cu ocazia diverselor evenimente culturale la care am fost prezent ca simplu participant ori ca invitat în onoranta calitate de opinator, alături de mult mai valoroșii colegi de prezentare, dacă ar fi să amintesc pe Prof. univ. dr. Narcis Zărnescu, Prof. univ. dr. Ioan N. Roșca, poetul Octav Lica, pictorul Vergil Cojocar și, dar nu în ultimul rând, poeta și moderatoarea de televiziune, Vivien Cazan. Așa cum s-a petrecut cu prilejul vernisajului expoziției colective de pictură „*Vitralii de toamnă*”, dar și la lansarea volumului de poezie a autoarei Florica Dumitru, de asemenea o valoroasă pictoriță. Ambelele manifestări culturale fiind organizate la Casa de cultură „Friedrich Schiller” în anul 2024.

Ca de obicei și în această antologie, poezia (aici în strânsă îmbrățișare cu arta plastică) atrage mai toate privirile. Însă celelalte domenii, literar-istoric-memorialistic, muzical chiar, nu se lasă mai prejos, venind în contrapondere cu veritabile pasaje scriitoricesc-artistice nu doar interesante, ci și pline de învățăminte.

Pentru exemplificare arătăm că prezenta Antologie este solid împănată cu versuri inspirate, cele mai multe de calitate, însoțite de lucrări grafice realizate cu real gust artistic, la rândul loracompaniate de fragmente de

literatură autentică sau crâmpie de texte istorice și memorialistice. Acestea din urmă ca rezultat al cunoașterii imediate, chiar din interior a celor întâmplare (deloc întâmplător!).

Surpriza plăcută o reprezintă chiar deschizătoarea acestei antologii, Liliana Badea-Cârstea, talent juvenil, care a publicat prima poezie încă în vremea liceului, pentru ca în anul 2010 să debuteze cu volumul de versuri „Regrete”, publicând ulterior alte volume bine receptate de cititori și apreciate chiar și în străinătate. Demne de redat sunt versurile: „Cu fiecare clipă suntem mai săraci / Cu o bătaie de inimă, cu un tremur de pleoape”.

Având în vedere că poezia este considerată regina literaturii vom merge pe urmele pașilor săi și vom afla că un sfert dintre artiștii cuprinși în Antologie sunt, dând Cezarului ce-i al Cezarului, poeți. Descoperim astfel apreciate talente lirice, dar, pe lângă câteva încercări mai puțin reușite, găsim cu certitudine o întreagă pleiadă de versuri cu adevărat memorabile ce ne îndeamnă să le menționăm, împreună desigur cu autorii lor.

Avansând în ordinea crescătoare a paginilor acestui volum, îl întâlnim pe imprevizibilul Costică Dogaru. Știam deja că scrie poezie, dealtfel am și fost prezent la lansarea unuia dintre volumele sale, dar nu-l bănuiam de atâta sensibilitate, de atâta fior liric, poet aflat, iată, permanent în căutarea iubirii, poate nu doar în cea poetică, așa cum ni se destăinuie în inspiratele versuri: „Sufletul meu se zbate/ Pe ape învolburate/ Căutându-te...”.

La doar un pas distanță găsim, rezemată artistic de ingenioase metafore, o altă poetă autentică, Florica Dumitru, pe care dealtfel am mai amintit-o, talentată pictoriță totodată, suflet arzând pentru artă, parțial frământată de îndoieli, dar altfel privitoare în zare, în zarea speranței, acolo unde descoperă că în viață sălășluiește cu deosebire frumusețea. Dar și bucuria de a trăi și iubi. Reliefăm cu: „Nu ne mai avem/ Dar tot mai avem ceva de împărțit/ Tu să iei lacrimile strânse în căușul palmelor/ Eu am să iau amintirea mângâierii”. Urmate la nu prea mare distanță de o stare de relaxare, de reversul semnificațiilor versurilor de mai sus ce se prezintă astfel : „Hai să ne cuibărim împreună/ Tu în gândul meu/ Eu în gândul tău”.

Poet aflat la vârsta senectuții, Ion Alin Gheorghe, s-a legat de poezie, sau ea de el, chiar din perioada adolescenței, fiind publicat încă în acea vreme în revista „Argeșul”, condusă printre alții și de Gheorghe Tomozei. Scrie în principal o poezie de introspecție : „În pragul iernii mă întrebă / Oglinda vremii, cine sunt...”.

Nu ne-am propus să ne referim la fiecare poet în parte, chiar dacă versurile lor sunt meritorii, astfel că ne vom opri cu interesul pentru poezie, cea mult apropiată sufletului meu, căreia deja i-am alocat mult spațiu în detrimentul altor domenii artistice, Așa că, toate având o limitare, suntem nevoiți să o respectăm. De altfel, literatura, poezie plus roman, este reprezentată de aproape jumătate din numărul artiștilor. Ajunși aici, nu putem trece fără să-i amintim, printre alții, pe polivalenții și valoroșii scriitori, dedicați în primul rând romanului, Elena Roșu, Ion Munteanu – membri ai Uniunii Scriitorilor din România, sau pe George Vlaicu cu ale sale opere sociale, ori pe Andrei Breabăn, scriitor în principal de romane istorice.

Literatura este urmată la o oarecare distanță de pictori, reprezentați de 10 mănuitori ai penelului. Referitor la acest ultim segment al artelor este de menționat că evantaiul pe criterii de vârstă se întinde pe un ecart de 36 de ani. Protagonștii extremelor fiind reprezentați de cel mai tânăr, Mihai Vărzari, 50 de ani, iar în capătul celălalt aflându-se seniorul Gheorghe Rusu, întâmplător sau nu, ambii pictori, „bântuiți” de morbul artistic încă din perioada tinereții.

Alți câțiva autori-artiști reprezintă categoria veritabililor specialiști în știință, cultură și activități specifice, în domenii diferite, dintre care amintim pe Ion Șandru, Tiberiu Tănase sau Liviu Găitan.

Urmează la rând istoricii și memorialiștii, care abordează în principal evenimentele relativ recente, cu care au venit în contact direct prin natura profesiei, unii având chiar de suferit din cauza acestei „apropieri”, cum a fost cazul lui Aurel V. David. În această categorie trebuie menționați cu precădere veteranii Gh. Bănescu, Alexandru Bochiș, Gh. Ciobotaru, Mihai Constantinescu, Valeriu Ilica.

În încheiere se cuvine un cuvânt de apreciere, alături de sincere felicitări, lui Vasile Mălureanu, valoros istoric-memorialist, inițiatorul și coordonatorul Cenaclului Vitralii și al acestei interesante Antologii.

AGENDA CENACLULUI VITRALII

Perioada de referință (iunie-august 2025) a fost marcată – în prima ei parte – de ajungerea la membrii Cenaclului a Antologiei *Floare de colț*, primită cu bucurie și aprecieri de către aceștia.

Ecouri apreciative a generat apariția acestei noi antologii a Cenaclului Vitralii – adecvată corespunzător modificărilor produse în structura, dispersia

teritorială a membrilor și diversitatea modalităților creative – și în rândul unor oameni de cultură care au lecturat-o. În acest număr al revistei sunt incluse comentarii privind Antologia semnată de Silvan G. Escu din București, poet, membru al Uniunii Scriitorilor și al Cenaclului de pe lângă revista „Arena literară”; Ghiță Nazare din Galați, profesor, membru al Uniunii Ziariștilor din România, președinte al Salonului cultural „Armonii de toamnă”, director al revistei „Școala gălățeană”, redactor șef al revistei „Armonii de toamnă” și al Anuarului „Studii și articole. Istorie, educație, cultură”; Lucian Costache din Pitești, profesor emerit, membru al Uniunii Scriitorilor; Silvia Bodea Sălăjan din Oradea, membră a Uniunii Scriitorilor. Aceste texte sunt incluse în acest număr al revistei și urmează să apară și în alte publicații, respectiv „Arena literară” din București, „Armonii de toamnă” din Galați, în suplimentul „Săgetătorul” al ziarului „Argeșul” din Pitești și în revista „caiete Silvane” din Zalău.

În acest interval de timp, de sezon estival, nu au fost organizate ședințe de Cenaclu, însă a existat o efervescență creatoare pe Grupul de comunicare al Cenaclului, pe care au fost postate multe poezii adecvate sezonului – capitol la care s-a relevat pregnant Ion Alin Gheorghe, ale cărui creații au fost incluse la rubrica „Pagini literare”, dar și savuroase mesaje versificate pe diverse teme de viață, aparținând lui Ion Alin Gheorghe, Petru Popița, Constantin Guță ș.a.

În plan individual, mulți membri ai Cenaclului au avut o vară bogată în manifestări și evenimente literar-artistice, dintre care menționăm:

Mihai Varzari a deschis la 10 iulie a.c., la Suceava, o expoziție personală de pictură intitulată „Bazar”, cu lucrări care abordează subiecte de studiu și cercetare de pe parcursul masteratului absolvit la Facultatea de Arte Vizuale și Design „George Enescu” din Iași. În această perioadă a fost primit în Uniunea Artiștilor Plastici. Felicitări!

Constantin Rusu din Galați a avut, la 9 și 17 iulie a.c., o dublă lansare de carte, respectiv a volumelor *Bucuria vieții* și *Dragoste și destine*, cu participarea unor personalități culturale și a reprezentanților mass-media gălățene.

Vasile Mălureanu a organizat mini lansări ale volumului apărut recent la editura RAO, intitulat *Autoritatea statală versus dezordini publice*, înainte de lansarea oficială care va avea loc la Fundația Europeană „Nicolae Titulescu”, în luna septembrie. Prima mini lansare a fost cu participarea membrilor Cenaclului din București și a doua cu colegi din Promoția de ofițeri de informații 1968

participanți la aniversarea a 57 ani de la absolvire (26-29 august, Timișul de Sus). La aceasta din urmă, prezentarea volumului a făcut-o col. r. magistrat Gheorghe Ciobotaru, membru al *Cenaclului Vitralii*. Textul este inclus în acest număr al revistei noastre.

Nicolae Noni Paraschiv din Brașov a editat recent un nou volum de poezii intitulat *Inimi aprinse*, un comentariu pe marginea acestuia, semnat de scriitorul Cristian Radu, inclus, de asemenea, în revistă.

Andrei Breabăn a acordat un interviu postului TV Plus din Suceava pe tema „Portret de voievod - Ștefan al III-lea Mușat” la rubrica Ediția Finală cu George Pascal, difuzat în trei episoade – iunie, iulie și august. De asemenea, a realizat o discuție pe această temă la Mănăstirea Voroneț, cu jurnalistul Marius Ghilezan. În aceeași perioadă, revista bucureșteană „Arena literară” i-a consacrat un amplu material de analiză a volumelor publicate din ciclul „Epopoea ștefaniană”, iar Casa Română de Cultură Getafe - Spania a inclus în Antologia „Echos for Spain”, de poezie și proză, dedicată legăturilor literare și culturale dintre România și Spania, un text din creația sa intitulat *Cavalerii Crucii*, onorat cu un premiu.

Pictorii bucureșteni Florica Dumitru, Luminița Stănciulescu și Bogdan Dițu sunt prezenți cu câte 40 de lucrări la Expoziția video din cadrul Pavilionului Românesc de la Expoziția Mondială de la Osaka – Japonia.

Luminița Stănciulescu și Bogdan Dițu au participat cu lucrări la Expoziția digitală „Essence” de la Milano - Italia, precum și la mai multe expoziții colective tematice în București, dintre care menționăm: „ContempArt”, „Între cer și pământ”, „O poveste... verde”, „Pitoresque”, „Inflexiuni Florale”, „Reflexe și cromatism”. Totodată, Bogdan Dițu a fost prezent pe simeze și la expozițiile „Art, mon amour”, „Povești spuse pe limba apei”, „La Muzeu” și „Universitatea de Arhitectură și Urbanism Ion Mincu”. Felicitări pentru lista generoasă de participări expoziționale!

Activ în acest plan a fost și sculptorul bucureștean Valeriu Lazăr, care în perioada de referință a participat cu lucrări la expozițiile de grup „Master UNARTE – CSM” și „First Wave – Grup HDD” – București, „Salonul de arte vizuale Martha Bibescu” – Palatele Brâncovenești Mogoșoia, „Regele pescar” – Mahmudia, precum și la taberele de creație „Lotca” la Teatrul Național „I. L. Caragiale” și Mărișel 2025.

De asemenea, pictorul Ioan Rotariu din Ruginoasa, județul Iași, care a participat cu creații proprii la Târgul internațional al meșterilor populari din

cadrul Festivalului „Veșmintele satului românesc” de la Ruginoasa, precum și la târgurile meșterilor populari de la Câmpulung Moldovenesc - județul Suceava și Negrești - județul Vaslui. În ultimul timp, se remarcă predilecția abordării de către artist a unei simbolistici de artă decorativă a oului cu tentă de istorie națională.

Tiberiu Tănase din București și Voicu Șișchet din Satu Mare, manageri ai publicațiilor trimestriale „*Intelligence Info*” - dedicată domeniilor *intelligence*, geopolitică și securitate, respectiv „*Eroii Neamului*”, au fost implicați în realizarea și editarea unor noi numere ale acestor reviste.

Tudor Păcuraru din Capitală a fost și în cursul acestei veri o prezență activă pe posturile centrale de televiziune, participând la interviuri și dezbateri, îndeosebi pe teme de politică externă.

Laborioși au fost și membri secțiunilor Istorie și Memorialistică Sorin Aparaschivei, Nicolae Pintilei, Gheorghe Ciubotaru, Gheorghe Cosma, Liviu Găitan și Vasile Mălureanu, care au pregătit și prezentat spre publicare în acest număr al revistei „*Vitralii - Lumini și umbre*” noi materiale analitice și memorialistice.

Coordonatorul Cenaclului
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: IUNIE – AUGUST 2025

La 5 iulie a.c. a avut loc la Bran **Adunarea Generală a ACMRR-SRI**, cu participarea reprezentanților sucursalelor, a Consiliului Director și a reprezentanților conducerilor unor structuri centrale ale SRI.

Adunarea a prilejuit ample și consistente dezbateri privind principalele probleme care constituie subiecte de preocupare pentru rezerviști, îndeosebi demersurile vizând înlăturarea inechităților din domeniul pensiilor militare. Participanții au fost de acord ca aceste demersuri să fie continuate de conducerea Asociației, împreună cu structurile partenere, pe lângă noii factori decizionali rezultați în urma procesului electoral.

S-a stabilit, totodată, continuarea activităților și proiectelor vizând întărirea coeziunii în cadrul sucursalelor, prin diverse acțiuni de socializare; acordarea de sprijin colegilor care se confruntă cu probleme grave de ordin medical/social; promovarea culturii de securitate în mediile relaționale (inclusiv prin intermediul revistei asociației); definitivarea și lansarea noului *website* al Asociației.

*

- **24 iunie:** la sediul **Sucursalei Cluj** s-a organizat o ședință a Biroului de conducere, la care au fost invitați foștii comandanți ai structurii de informații clujene, precum și actualul comandant. Într-o atmosferă camaraderescă s-a socializat și au fost analizate posibilitățile de îmbunătățire a activității rezerviștilor.
- **26 iunie:** în acest trimestru au fost sărbătoriți și membrii **Sucursalei București** care au împlinit vârste multiple de cinci, începând cu 50 de ani. Sărbătoriții s-au bucurat de reîntâlnire, au evocat momente semnificative din activitatea profesională, urându-și pe mai departe sănătate și mulți ani de viață.
- **26 iunie:** Reprezentanții Sucursalelor au participat la **festivitățile dedicate Zilei Drapelului Național** organizate de autoritățile locale. La acestea s-au adăugat și activitățile organizate de Sucursale pentru a marca momentul.
- **9, 17 iulie:** Cu sprijinul și participarea membrilor **Sucursalei Galați**, la sediul Uniunii Județene a Pensionarilor Galați, iar ulterior în sala Bibliotecii

Casei de Ajutor Reciproc a Pensionarilor Galați, **col. (r) Constantin Rusu** a lansat volumele „*Bucuria vieții*” și „*Dragoste și Destine*”, în prezența unui numeros public iubitor de carte, precum și scriitori, epigramiști, oameni de presă și televiziune. Evenimentul din 17 iulie a fost înregistrat pentru a fi transmis la postul de televiziune Realitatea TV, cu acoperire zonală Galați – Brăila, al cărui director, Aurel Stancu, participant la eveniment, a subliniat în cuvântul său rolul și importanța serviciilor naționale de informații din prezent și anterior evenimentelor din Decembrie 1989.

- **31 iulie-2 august:** Din inițiativa colonel (r) Adrian Nițoi, vicepreședinte al **Sucursalei București**, s-a organizat o excursie cu participarea a 52 de persoane, ocazie cu care au fost vizitate obiective turistice, istorice, culturale și religioase, inclusiv o croazieră pe Clisura Dunării. Participanții și-au manifestat dorința de a se organiza și alte asemenea activități și întâlniri, inclusiv cu membrii Sucursalelor din țară.
- **6 august: Sucursala Suceava** a inițiat un apel de solidaritate și a derulat o campanie de **strângere de fonduri în sprijinul victimelor inundațiilor din județ**. Conducerea ACMRR-SRI s-a raliat imediat acestui demers umanitar, fondurile strânse fiind virate în contul administrației din orașul Broșteni deschis în acest scop.
- **19 august:** Membri ai **Sucursalei Dâmbovița** au participat la o drumeție în Platoul Padina-Peștera din masivul Bucegi, urmată de o reuniune organizată la Moroieni de col. (r) Vasile Buzea, de asemenea membru al Sucursalei.
- **26-29 august:** În stațiunea Timișul de Sus a avut loc sărbătorirea a **57 de ani de la absolvirea Școlii de ofițeri de informații de la Băneasa de către Promoția 1968**. Ca în fiecare an, întâlnirea a avut o bogată încărcătură emoțională, marcată de nostalgie, constituind un nou prilej de socializare și destindere.
- **29 august:** De Ziua Limbii Române, **col. (r) Andrei Breabăn**, din Sucursala Suceava, **a participat la evenimentele organizate în onoarea poetului Mihai Eminescu la Cernăuți** (Ucraina), orașul unde poetul și-a făcut studiile și a început să publice. Au participat personalități culturale locale, reprezentanți ai mass-media, membri ai consulatului român. Cu acest prilej, col. (r) Andrei Breabăn a primit din partea organizatorilor o diplomă de excelență pentru activitatea depusă pentru valorificarea istoriei și culturii românești.

PROIECT DE SUFLET: OMAGIU EROILOR ROMÂNI

*Dacă cunoaștem istoria, eroii și tradițiile, devenim oameni
(...) care iubesc mai mult omul și viața (Nicolae Iorga)*

Pentru a-i omagia pe eroii români căzuți în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei, la împlinirea a 80 de ani de la înfrângerea totală a trupelor naziste germane și ungare, marcând astfel sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în perioada 12-14 mai 2025, structurile asociative de rezerviști militari ai Ministerului Apărării Naționale, Serviciului Român de Informații (organizatori), Ministerului de Interne, din județele Cluj, Alba, Bihor și Sibiu au organizat o călătorie cu valențe comemorative la Cimitirul Central din orașul Zvolen (Slovacia), dedicat eroilor români, cât și la Mausoleul din Banska Bistrica unde sunt marcate țările participante la războiul împotriva Germaniei fasciste.

La proiect s-au alăturat conducerea Societății Cultural Patriotice Avram Iancu, Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului, prin participarea părintelui vicar Dumitru Boca, precum și Primăria Municipiului Cluj-Napoca, prin Ionuș Tene – coordonator birou de cultură.

Astfel, printr-o adresă electronică a fost informată Ambasada României de la Bratislava (cu sprijinul colegului nostru, prof. univ. Stan Ioan) care a anunțat Primăria orașului Zvolen despre proiectul rezerviștilor români. Totodată, s-a luat legătura cu un român (Călin) stabilit de mai mulți ani în apropiere de Zvolen, cunosător al celor două limbi, slovacă și română, care a mai participat la evenimentele românești și care a efectuat serviciile de translator.

Participarea soldaților români la luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei în Al Doilea Război Mondial

În august 1944, după o ofensivă de succes a trupelor sovietice, frontul german din nord-estul României s-a prăbușit. Regele Mihai, cu sprijinul unor partide politice care ieșiseră din clandestinitate și instalaseră un guvern de coaliție, a dizolvat guvernul pro-nazist al lui Ion Antonescu. România a devenit astfel cel mai mare aliat din Europa de Est al forțelor anti-hitleriste, alături de Polonia.

Armata română a declarat o încetare unilaterală a focului pe frontul din Moldova. Ca urmare a angajamentelor asumate de statul român față de Aliați și în baza Tratatului de Armistițiu din 12 septembrie 1944, Armatele 1 și 4 Regale Române (comandate de generali de corp de armată Vasile Atanasiu și Nicolae Dăscălescu) au fost subordonate operativ Armatelor 53 și 27 sovietice ale Frontului 2 Ucrainean. Acestea au participat la operațiunile militare împotriva

armatelor germane, desfășurate de trupele sovietice, mai întâi pe teritoriul din vestul și nord-vestul României (1 septembrie-25 octombrie 1944). În perioada 21-25 octombrie a fost eliberat nordul Transilvaniei, ocupat pe nedrept de horthyștii maghiari în 1940. Ulterior, militarii români au luptat pe teritoriul Ungariei (8 octombrie 1944 - 15 ianuarie 1945) și au participat, de asemenea, la operațiuni ofensive împreună cu Armata Roșie în Austria.

După lupte dificile purtate pe teritoriul Ungariei la sfârșitul anului 1944 și începutul anului 1945, armata română a fost angrenată în ample operațiuni de eliberare a teritoriului cehoslovac în cel de-al Doilea Război Mondial. Soldații români au avut de înfruntat nu doar rezistența deosebit de puternică a armatei germane, dar și acuzațiile de non-combat venite din partea „aliatilor” sovietici. La toate acestea s-au adăugat acțiunile NKVD-ului de arestare a unor generali români care aveau să submineze moralul soldaților angrenați în focul luptelor.

Astfel, soldații Armatei 4 au luptat în condiții dificile, generate de arestarea generalului Avramescu, comandantul Armatei 4, de către NKVD, la începutul lunii martie. Totodată, generalul Nicolae Macici a fost la rândul său arestat și acuzat de coordonarea execuțiilor de după atentatul de la Odesa. A fost condamnat la moarte la 22 mai 1945, pedeapsă comutată de regele Mihai la închisoare pe viață, decedând la 15 iunie 1950 în penitenciarul Aiud.

La 10 februarie 1945, sovieticii au decis reluarea ofensivei pe cursul superior al Hronului, după lupte grele purtate pe teritoriul Ungariei și în Budapesta. Armata 4 română urma să arunce în luptă Corpul 2 armată, pe flacul drept, în direcția Banská Bystrica și Corpul 6 armată, pe flancul stâng, peste crestele Munților Metalici Slovaci, având drept țintă tot Banská Bystrica, pentru a cădea în spatele inamicului. Armata 40 sovietică, având în componență două mari unități române (diviziile 18 și 21 infanterie) urma să pătrundă spre Zvolen pe valea râului Slatina.

Pe flancul drept al Frontului 2 Ucrainean, au pătruns în cele din urmă pe teritoriul Cehoslovaciei (18 decembrie 1944-12 mai 1945), Armata 1 cu un efectiv de 84.142 și Armata 4 cu 116.432 de militari. La luptele împotriva Wehrmacht-ului a participat și Divizia 1 Voluntari Români, zisă Tudor Vladmirescu, care a intrat în luptele din Slovacia la începutul lunii ianuarie 1945. În lupte au fost implicate 17 divizii românești de infanterie, cavalerie, vânători de munte și artilerie antiaeriană, Corpul 1 Aerian, o brigadă de căi ferate, Regimentul 2 Panzer și alte unități, totalizând peste 248.430 de militari. Corpul Aerian Român a operat în spațiul aerian al Cehoslovaciei înainte de

sosirea trupelor terestre. După eliberarea nord-estului Ungariei, o parte a Frontului 2 Ucrainean, sub comanda mareșalului Rodion I. Malinovski, și-a îndreptat direcția de atac spre estul Slovaciei. În consecință, membrii a trei corpuri de armată române s-au apropiat de granița cehoslovacă antebelică.

La 17 decembrie, comandantul Armatei a 4-a române, generalul Gheorghe Avramescu, a primit ordin să treacă granița și să înainteze spre nord-vest, spre Rožňava. A doua zi, unitățile Corpului 6 Armată au trecut granița în zona Seňa-Turna. În următoarele săptămâni, trupele au purtat lupte grele în centrul și vestul Slovaciei. Trupele germane și maghiare s-au apărat cu multă înverșunare, profitând de configurația terenului montan, de fortificațiile pregătite în masivul Javorie, prin care trecea drumul spre Slovacia centrală, Banská Bystrica și Zvolen. Pe o vreme aspră, pe un teren montan înzăpezit, cu puține drumuri și acelea distruse, artileria a fost inutilă, infanteria română putând folosi în cea mai mare parte doar arme portabile, tunuri de munte și mortiere. Pe parcursul a șapte săptămâni de atacuri constante, Armata 1 a reușit să preia controlul asupra masivului cu ajutorul unităților de gherilă și să pătrundă în valea râului Hron. Armatei 1 i s-a alăturat Armata a 4-a, care a pus capăt operațiunii de la Rožňava. Operațiunea din masivul Javorie a fost cea mai grea și mai lungă desfășurată de forțele armatei române. În acordul de alianță, partea română s-a angajat să pună la dispoziție cel puțin 12 divizii pentru războiul împotriva Germaniei.

La 14 martie 1945, Zvolen a fost eliberat și a început înaintarea spre Banská Bystrica, care a fost eliberată la 25 martie. La 3 aprilie a fost eliberat orașul Kremnica, iar la 10 aprilie orașul Turčiansky Svätý Martin.

Luptele armatei române pentru eliberarea Cehoslovaciei din iarna 1944 - 1945 s-au desfășurat în condiții extrem de dificile, în munții Fatra Mică și Fatra Mare (azi în Slovacia), în geruri cumplite, în vijelii puternice și ninsori abundente care au creat troiene de 2 până la 3 metri, într-un peisaj foarte accidentat, muntos și împădurit, în care aproape că nu existau drumuri. La 25 martie 1945, Armata a 4-a română se afla la nord și nord-vest de Banská Bystrica, pentru ca o zi mai târziu să treacă la atac în direcția munților Fatra Mare, iar după cucerirea acestora să se îndrepte spre valea râului Turiec. La sfârșitul lunii martie și începutul lunii aprilie, Armata 4 a dus lupte extrem de grele cu Wehrmachtul, cu Divizia 15 Infanterie germană, cu Divizia 101 Munte și cu Diviziile 24 și 76 Infanterie maghiare care se apărau cu înverșunare. Au avut loc lupte grele în apropiere de satul Svätý Jakub, unde un batalion românesc întărit, sub comanda maiorului Avram Zenovie, a încercat să preia

controlul asupra drumului care trece peste Pasul Harmanec. Inamicul a rezistat tuturor atacurilor timp de mai multe zile. Aproape toți membrii acestei unități au fost uciși aici, împreună cu comandantul Zenovie. Tot în aceste lupte a fost rănit comandantul Armatei a 4-a, generalul Nicolae Dăscălescu, în timp ce inspecta trupele din prima linie. Generalul a continuat să își comande armata în ciuda rănilor. Au urmat alte bătălii grele pentru Podișul Nitra și Fatra Mică. Cele mai grele lupte au avut loc în zona Bánovce, care a fost eliberată după lupte nocturne pe 5 aprilie. Două zile mai târziu, Armata 1 a trecut Povážský Inovec și a traversat un alt râu important, Váh. La 7 aprilie, a intrat în Nové Mesto nad Váhom. Unitățile Armatei 4 au preluat treptat controlul asupra întregii creste a munților Fatra Mare. În apropiere de Turčiansky Svätý Martin, întreaga Divizie 24 Infanterie maghiară li s-a predat după negocieri. Cu toate acestea, unitățile armatei române și sovietice au continuat să înainteze cu dificultate peste Fatra Mică până la 27 aprilie.

Nu putem uita că, pe teritoriul Slovaciei, și partizani români au participat la luptele împotriva ocupanților, făcând parte din detașamentele aeropurtate sovietice, cum ar fi detașamentul Kalinin, parașutat lângă Tisovec în vara anului 1944, grupurile Krasnov și Budonyj, sau alte detașamente și brigăzi mixte. Aceștia proveneau atât din rândurile prizonierilor de război români din URSS, cât și din rândul populației din partea de nord a Transilvaniei, care evadase din lagărele de concentrare din timpul ocupației Horthy și se alăturase rezistenței partizane. În Slovacia, este amintită o tânără studentă, Elena Rîșcă din București, în vârstă de mai puțin de 20 de ani, care, fiind un excelent mitralior, a asigurat retragerea trupelor sale. Ea a fost rănită și ulterior capturată. La 6 aprilie 1945 a fost executată în apropierea orașului Banská Bystrica.

În ciuda faptului că Germania nazistă a capitulat la 9 mai 1945, forțele militare germane aflate în mai multe locuri din zona Colinelor Ceho-Morave nu au fost dispuse să capituleze. Înaintarea lor a fost oprită la 9 mai, însă luptele s-au încheiat în jurul datei de 12 mai 1945, când trupele române au avansat într-o zonă situată la aproximativ 80 km sud-est de capitala cehoslovacă Praga. Chiar și în ultimele confruntări, un număr semnificativ de soldați români și-au dat viața pe câmpul de luptă. Ultimele focuri au fost trase de trupele române pe 14 mai 1945.

După eliberare, trupele române nu au rămas mult timp pe teritoriul Cehoslovaciei. Deja în jurul datei de 19 mai 1945, unitățile lor individuale s-au deplasat și au început să se întoarcă în patrie. Timp de 146 de zile soldații români au luptat pe front, avansând aproape 400 km în pozițiile inamice, traversând patru râuri importante (Hron, Nitra, Váh și Morava) și zece lanțuri muntoase (Carstul Slovac, Muráň, Munții Metaliferi Slovaci, Tatra Mică, Javorina, Nitra, Fatra Mare, Fatra Mică, Povážský Inovec, Carpații Albi), eliberând singuri sau împreună cu trupele sovietice peste 1.700 de localități, inclusiv 31 de orașe. Ei au participat la eliberarea orașelor Bratislava, Brno, Viena. Imediat după eliberarea Cehoslovaciei, au participat la restabilirea vieții pașnice în locurile unde luptele au încetat. Geniștii români au construit 47 de poduri, au reparat alte 66, au reconstruit 325 km de drumuri și poteci și peste 5.000 km de linii telegrafice și telefonice. Unitățile lor medicale au efectuat peste 20.000 de examinări și intervenții în beneficiul populației civile. Au

provocat pierderi grele de 23.000 de militari (morți și răniți) în rândurile Wehrmachtului.

Trupele române au plătit prețul eliberării Cehoslovaciei cu pierderea a peste 66.000 de militari (morți, răniți și dispăruți), ceea ce reprezintă aproape 30% din numărul inițial al trupelor implicate în operațiunile de război. Mai exact, 33.241 de morți și dispăruți și 33.254 de răniți, adică 66.495 în total. Soldații români s-au remarcat nu numai prin faptele lor eroice, ci și prin comportamentul demn față de populația locală cehă sau slovacă, care i-a primit cu căldură. Despre atitudinea extraordinară a soldaților români față de populația cehă în timpul luptelor din ultima etapă a celui de-al Doilea Război Mondial s-au păstrat mărturii ale mai multor locuitori supraviețuitori ai diferitelor orașe și sate cehe.

Omagiul urmașilor

În Slovacia, cel mai mare loc de înmormântare onorifică pentru soldații români este la Zvolen, unde se odihnesc 10.384 eroi. Pentru comemorarea zecilor de mii de militari români care și-au dat viața în lupta pentru eliberarea Cehoslovaciei de sub dominația fascistă, autoritățile locale din orașele și satele eliberate de soldații români sau cu sprijinul acestora au ridicat o serie de

monumente. Potrivit evidențelor Oficiului Național pentru Cultul Eroilor al Guvernului României, în 45 localități de pe teritoriul actual al Republicii Ceha există monumente, plăci memoriale, obeliscuri sau troițe în memoria eroilor români. Într-o serie de sate, soldații români au ridicat cruci memoriale pentru a celebra slujba ortodoxă înainte de a pleca acasă, ca de exemplu în Dobrourov, lângă Polná. Aceste cruci sunt încă întreținute cu grijă de localnici.

În fiecare an, diplomații români și slovaci, reprezentanți ai armatei române și ai celei slovace, reprezentanți ai cultelor din România (în acest an Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului, I.P.S. Andrei, în drumul său spre Germania, a vizitat și a propovăduit o rugăciune la Cimitirul din Zvolen) vin aici pentru a aduce un omagiu eliberatorilor români căzuți la datorie.

Cimitirul Central din Zvolen, dedicat eroilor români care s-au jertfit în luptele purtate în perioada 18 decembrie 1944 - 12 mai 1945 pentru eliberarea Cehoslovaciei, se numără printre cele mai reprezentative obiective comemorative de for public din Slovacia.

Construit în anul 1958, acesta este cel mai mare cimitir de război românesc din străinătate și a fost declarat monument cultural în 1963, aici avându-și locul de veci 10.384 de militari români, alături de militari aparținând altor state participante la al Doilea Război Mondial.

În centrul cimitirului se află un monument care sugerează, prin configurația arhitectonică, un sanctuar voievodal românesc: pe un postament impunător, cu o deschidere de aproape 50 de metri, este așezată o lucrare plastică din beton, placată cu marmură albă. Deasupra este fixată o uriașă coroană din frunze de laur, dăltuită în piatră. Pe latura din față a monumentului a fost săpat în marmură următorul text, în limbile română și cehă:

„Glorie veșnică eroilor români căzuți în luptele pentru eliberarea Republicii Cehoslovacia de sub jugul fascist 1944-1945”.

În jurul grandiosului monument sunt aliniate morminte individuale sau comune în care se odihnesc eroii armatei române căzuți în luptele purtate la

Banska Bistrica, Piestany, Brezno, Detvo, Buzica, pe piscurile Munților Javorina, pe Nitro sau pe Hron și în multe, multe alte câmpuri de luptă, de unde au fost adunați și așezați cu pioșenie în acest cimitir militar românesc.

Cimitirul este organizat în patru zone distincte, fiecare dintre acestea fiind împărțită în parcele, în care sunt menționate numele eroilor români înhumați aici. Parcelele sunt numerotate cu literele alfabetului latin (de la A la Z). Astfel, conform „Repertoriului ostașilor eroi români căzuți în Slovacia în războiul antihitlerist 1944-1945”, Parcela A are 528 de eroi (de la 1 la 528); Parcela B (de la 529 la 1056); Parcela C (de la 1057 la 1512); Parcela Z (de la 9850 la 10.384). Cadrele militare au 494 de însemne de căpătâi, pe care sunt menționate gradul, numele și prenumele, unitatea militară din care au făcut parte și locul unde au căzut în luptă. Pentru ceilalți militari sunt amenajate morminte de război comune, în ordinea alfabetică a localităților de pe teritoriul Slovaciei unde au fost găsite rămășițele lor pământești, pe o placă de bronz fiind trecute numele acestora. Pentru acei eroi români cărora, atunci când au fost exhumați, nu li s-au identificat datele personale, se menționează „Erou român necunoscut”.

La 13 martie 2009, autoritățile locale din orașul Zvolen au organizat o amplă ceremonie de comemorare a eroilor români căzuți pentru eliberarea Slovaciei în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial.

Momente ale proiectului comemorativ 2025

La 13 mai 2025, ora 11.20, delegația românilor a sosit la poarta principală a Cimitirului Militarilor Români din Zvolen, fiind așteptată de către Primarul orașului, Vladimir Manka, de viceprimar, un consilier local, Lubo, urmaș al vlahilor din Slovacia și Iosif, reprezentant al vlahilor gorali din

Polonia (zona Munților Tatra), care conform datelor istorice sunt urmașii ciobanilor români stabiliți în aceste zone prin transhumanță. Aceștia păstrează obiceiurile și o parte din tradițiile românilor, declarând

deschis că „suntem din trei țări un singur popor român”. La eveniment au fost prezenți și reprezentanți ai mass-media locale, care au fixat momentele importante și au luat interviuri prezentate ulterior (conform afirmațiilor) pe posturile mediatice slovace.

După primirea și prezentarea delegației, în fața monumentului, părintele-vicar eparhial Dumitru Boca a oficiat o slujbă de pomenire și un parastas pentru eroii români care își duc somnul de veci în acest lăcaș. Conform precizărilor celor prezenți, oficierea religioasă cu un preot român ar fi prima de acest gen de la înființarea cimitirului.

Pe versurile Imnului Eroilor, „Presărați pe-a lor morminte”, cântat de participanții la eveniment, au fost depuse coroane de flori din partea: Primăriei orașului Zvolen, Primăriei Cluj Napoca, A.N.C.M.R.R. din M.Ap.N, A.C.M.R.R. din S.R.I și Societatea Cultural Patriotică Avram Iancu.

Atât în luările de cuvânt cât și prin discuțiile particulare cu translator, vorbitorii români – col. (rtg.) Pogan Ioan și col. (r) Baniș Liviu) au transmis mulțumiri administrației locale din Zvolen, Slovacia pentru atenția acordată eroilor români, dar și pentru preocupările continue de îngrijire a locurilor de veci și a monumentelor dedicate acestora.

Primarul Vladimir Matka a felicitat delegația română, afirmând că „acest moment este foarte bine organizat și emoțional și patriotic, ceea ce consolidează și mai mult relațiile dintre cele două țări”. A menționat că „această acțiune va fi mediatizată atât în media locală cât și națională, fiind un eveniment deosebit de impresionant”. Totodată a dat asigurări că va răspunde mesajului primit din partea primarului Municipiului Cluj Napoca – Emil Boc, cu care dorește să colaboreze. În cuvântul său a precizat că „menține o relație foarte bună cu ambasadorul României în Slovacia, care vizitează destul de frecvent acest cimitir și care se interesează de starea lui”. Conform propriilor precizări, urmare a bunelor relații, ambasadorul român a primit o apreciere scrisă din partea administrației locale.

A impresionat participarea la eveniment a președintelui Asociației Veteranilor din M.Ap.N, col. rtg. Husariu Sabin, în vârstă de 96 ani, care a

răspuns la întrebările ziariștilor slovaci, precizând că „este prezent la acest eveniment pentru a cinsti memoria înaintașilor săi”.

Un moment important l-au reprezentat discuțiile purtate (prin translator) cu cei doi vlahi prezenți la eveniment, care au confirmat că „ei nu vor uita niciodată că provin din poporul român”, motiv pentru care păstrează tradițiile, doinele și multe din preocupările românilor. Acesta este și principalul motiv pentru care participă la toate manifestările unde sunt prezenți români. Conform propriilor afirmații, ocupația lor de bază este păstoritul, aspect confirmat prin oferirea unui album cu această activitate din zona Munților Tatra.

În apropierea aceleiasi locații am vizitat Monumentul dedicat militarilor ruși și ai altor națiuni căzuți pe frontul din Cehoslovacia.

Al doilea obiectiv vizitat a fost Monumentul din orașul Banska Bystrica, pentru a căroi eliberare au fost uciși mulți luptători români. În semn de recunoștință și pentru a păstra vie memoria eroilor români, statul cehoslovac a construit în centrul orașului un monument pe care se află scris în limba română: „Mulțumiri Armatei române – eliberatoarea orașului !”

În apropiere de centrul orașului, pe o colină, se află un Mausoleu cu flacără continuă și un muzeu dedicat atât eroilor cehi și slovaci, cât și ai celorlalte țări participante la eliberarea Cehoslovaciei. Lângă mausoleu s-a amenajat un muzeu în aer liber cu tehnică militară utilizată în Al Doilea Război Mondial.

Dupa vizitarea obiectivului, la invitația lui Lubo, urmașul vlahilor din Slovacia, am vizitat casa în stil românesc din Slovenska Lupca unde locuiește. Acesta a povestit despre rădăcinile comune ale ciobanilor din Carpați, a cântat la caval, cimpoi și fluier, cât și vocal.

Am încheiat excursia comemorativă de cinstire a eroilor români cu prezentarea rezerviștilor României și a obiceiurilor noastre creștine. S-a realizat, practic, o colaborare între noi, cei prezenți, ca reprezentanți ai „neamurilor” românești, cu urmașii celor stabiliți cu sute de ani în urmă pe alte meleaguri europene. Totodată, am creat posibilități de colaborare între administrațiile celor două orașe (Zvolen și Cluj Napoca), dar am îndeplinit și o misiune istorică de comemorare a eroilor români la împlinirea a 80 de ani de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial.

Glorie Eroilor Români!

Colonel (r) Liviu Banias

VITRALII ÎN PEISAJUL PUBLICISTIC

Ziua Limbii Române a fost marcată și în acest an în comuna Pădureni (Timiș) de cea de a VII-a ediție a Festivalului Literar Internațional „Seri Culturale la Pădureni”, un proiect care an de an este oferit drept prinos înaintașilor noștri de un grup de oameni entuziaști și dedicați limbii și culturii românești, însuflețit de scriitorul și publicistul Victor Măruțoiu, de primarul Dorin Ignuța și de preotul Sebastian, slujitor al bisericii din localitate.

În acest an, juriul Festivalului a evaluat nu mai puțin de 1038 de propuneri de cărți, texte, persoane marcante ale culturii și literaturii române, dar și tineri de perspectivă, din țară sau din străinătate, selectând pentru nominalizare 35 de premii.

Suntem onorați că printre premianții acestui an se află și revista „*Vitralii – Lumii și umbre*”. Aducem mulțumiri organizatorilor

pentru efortul depus și ne raliem îndemnului lor: „*scrieți cât mai mult în limba română pentru a lăsa o moștenire urmașilor noștri*”.

GH. RUSU: ARMONII DE TOAMNĂ

Colegul nostru Gh. Rusu, „pictorul anotimpurilor” din secțiunea „Arte plastice” a *Cenacului Vitralii*, aduce în acest număr culorile toamnei de pe meleagurile românești.